

พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

นายอรรณนิต์ กุลรภัมพูสีริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

ARCHITECTURAL DESIGN DEVELOPMENT OF
PROFESSOR EMERITUS CAPTAIN KRISDA ARUNVONGSE NA AYUDHYA

Mr. Atthanit Kulrakampusiri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture Program in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

โดย

นายอรรถนิติ กุศลรัมย์พิสิริ

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล. ปิยลดา ทวีปริงษ์พร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีรศรี โปვაทอง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ผุสดี ทิพทัส)

อรรถนิติ กุศลกำพุสิริ : พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อโยธยา. (Architectural Design Development of Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse na Ayudhya) อ. ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันฐิติ, 156 หน้า.

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อโยธยา เป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย จากบทบาทการเป็นสถาปัตยกรรมจำนวนมาก ผลงานเหล่านั้นเป็นสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า ได้รับรางวัลทางสถาปัตยกรรม ส่งผลให้ท่านได้รับการยกย่องเกียรติคุณในระดับชาติ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) พ.ศ. 2550 งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน เพื่อทราบแนวความคิดและรูปแบบงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านในแต่ละช่วงพัฒนาการ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2503-2532 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านมีผลงานสถาปัตยกรรมชิ้นสำคัญชิ้นแรก จนถึงช่วงก่อนที่ท่านจะผันบทจากสถาปนิกสู่เส้นทางการเมืองจากการศึกษา พบว่าพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) และช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) ช่วงต้น มีความหลากหลายทางแนวความคิด รูปทรง รูปแบบ และรายละเอียด เปรียบเป็นช่วงเวลาแห่งการแสวงหา ช่วงกลาง เริ่มมีรูปแบบที่แน่ชัด เน้นความเรียบง่ายเป็นพิเศษ จนเป็นเอกลักษณ์ทางการออกแบบ รวมถึงวัสดุและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้น ได้ส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบในช่วงนี้ด้วยเช่นเดียวกัน ช่วงปลาย แนวทางการออกแบบพัฒนาสู่ความซับซ้อนของรูปทรงที่เพิ่มมากขึ้น กล่าวได้ว่าพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านเริ่มต้นจากความหลากหลาย ไปสู่ความเรียบง่าย และแปรเปลี่ยนสู่ความซับซ้อน

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์..... ลายมือชื่อ.....
 สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
 ปีการศึกษา 2554.....

5473372225 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORDS : KRISDA ARUNVONGSE NA AYUDHYA / ARCHITECTURAL DESIGN DEVELOPMENT

ATTHANIT KULRAKAMPUSIRI : ARCHITECTURAL DESIGN DEVELOPMENT OF PROFESSOR EMERITUS CAPTAIN KRISDA ARUNVONGSE NA AYUDHYA.
ADVISOR : ASSOC.PROF. DR. PINRAJ KHANJANUSTHITI , 156 pp.

Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya is an architect who has had an important role in the development of modern architecture in Thailand both in the position of faculty teacher and as an architect with a large number of architectural design works. These are works of respected, award-winning architecture, leading to his being recognized as a National Artist in Visual Arts (contemporary architecture) in 2007.

This research has as its objective to study his architectural design works to identify the concepts and the patterns during each of the stages of development. The timeframe under study is the period from 1960 to 1989, from the time when he produced his first major architectural work to the time before he shifted away from his architectural career and entered the political arena.

Research results show that the development of his architectural design works can be separated into three periods: the early period (1960-1974), the middle period (1975-1985), and the late period (1986-1989). His works during the early period reflected diversity in concepts, forms, patterns and details, considered his period of seeking. During the middle period, his particular patterns became clear, focusing on simplicity so much that it became his design signature. The more advanced materials and technology also affected his design concepts during this period. Finally, in the late period, his design approaches had become more complex, including additional forms. It can be said that his architectural designs started from diversity, developed towards simplicity and then changed to complexity.

Department :Architecture..... Student's Signature

Field of Study :Architecture..... Advisor's Signature

Academic Year : 2011.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้คงไม่อาจสำเร็จได้ หากปราศจากความช่วยเหลือ แรงสนับสนุน
แรงบันดาลใจ และแรงผลักดันจากหลายๆ ท่านที่มีให้เสมอมาตลอดการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้
ขอขอบพระคุณทุกคนในครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจให้อยู่เสมอ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ชาว 5+1 ที่สู้
ฟันฝ่ากันมา ขอขอบคุณอิมสำหรับกำลังใจ ขอขอบคุณพี่เตยสำหรับรูปถ่ายที่สวยงาม

ขอขอบคุณคณาจารย์ ศ.กิตติคุณ ผุสดี ทิพทัส รศ.ดร. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์
รศ.ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนชัชวาลย์ ผศ.ดร.ม.ล. ปิยะลดา ทวีปริงษ์พร ผศ.ดร. พีรศรี โกวาทอง โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง อ. ชัยบุรณม์ ศิริธนะวัฒน์ ที่คอยดูแลและให้คำแนะนำการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตั้งแต่ต้น
จนเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ทำให้ได้ข้อมูลอันน่าสนใจ ได้แรงบันดาลใจในการ
ทำงาน รวมถึงทัศนคติที่ดีต่างๆ ตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำหรับการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษณา
อรุณวงษ์ ณ อยุรยา ปุชนิยบุคคลแห่งวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย ถึงแม้ท่านจะ
ล่วงลับไปแล้ว แต่แนวความคิดทางการออกแบบของท่าน ที่ถ่ายทอดสู่ผลงานสถาปัตยกรรมอัน
ทรงคุณค่าแต่ละชิ้น ล้วนเป็นแรงผลักดัน ให้ความรู้ และให้แรงบันดาลใจแก่ผู้วิจัย ตลอดช่วง
ระยะเวลาในการศึกษา จนวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ประวัติศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 สถานที่ในการคัดเลือกอาคาร.....	5
1.6 ภาพผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่คัดเลือก.....	9
1.7 ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	28
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 วรรณกรรมโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	29
2.1.1 สถาปนิก สถาปัตยกรรม และงานออกแบบ.....	30
2.1.2 สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม.....	33
2.1.3 วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี.....	35
2.1.4 สถาปนิกกับการประกอบวิชาชีพ.....	36
2.2 วรรณกรรมที่อ้างอิงถึงศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	38
2.2.1 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม.....	39
2.2.2 การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	48

บทที่	หน้า
2.2.3 การรวบรวมผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย...	53
2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	54
2.3.1 แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	55
2.3.2 รูปแบบการทำงานในสำนักงาน.....	60
2.3.3 ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฎา.....	64
2.3.4 ทัศนคติของแต่ละท่านต่อศาสตราจารย์ กฤษฎา.....	70
บทที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรม	
3.1 กรอบแนวคิดต้นแบบในการวิเคราะห์.....	76
3.2 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรม.....	78
บทที่ 4 การวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม	
4.1 แผนภูมิวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม.....	87
4.2 การแบ่งช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม.....	89
4.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ และช่วงพัฒนาการ.....	91
4.3.1 รูปทรงอาคาร.....	91
4.3.2 ผนังอาคาร.....	100
4.3.3 วัสดุอาคาร.....	109
บทที่ 5 สรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม	
5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม.....	115
5.1.1 ปัจจัยภายใน.....	116
5.1.2 ปัจจัยภายนอก.....	118
ความก้าวหน้าทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง.....	114
รูปแบบการใช้งาน และกฎหมายควบคุมอาคาร.....	127
แนวความคิดของสถาปนิกผู้ร่วมงาน.....	130
ความต้องการของเจ้าของอาคาร.....	133
รูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น.....	136

บทที่	หน้า
5.2 สรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม.....	147
รายการอ้างอิง.....	150
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายชื่อสถาปนิกอาวุโส ที่เคยร่วมงานกับศาสตราจารย์ กฤษณา อารุณ วงศ์ ณ อยุธยา.....	154
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	156

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	3
1.2	อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี.....	9
1.3	โรงแรมมโนราห์.....	9
1.4	อาคารกรุงเทพมหานคร.....	9
1.5	อาคารสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.....	10
1.6	อาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	10
1.7	อาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	10
1.8	อาคารสารสิน.....	11
1.9	อาคารใหม่สวนอัมพร.....	11
1.10	โบสถ์เซเวียร์.....	12
1.11	อาคารเซเวียร์ ฮอลล์.....	12
1.12	ห้องสมุด เอ.ยู.เอ.....	13
1.13	ธนาคารไทยท努 สาขาสีลม.....	13
1.14	บ้านศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	14
1.15	โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ หาดใหญ่.....	14
1.16	ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม.....	15
1.17	โรงแรมเพชรซิเคนท์.....	15
1.18	ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ชิดลม.....	16
1.19	อาคารสินเอเชีย.....	16
1.20	อาคารสินธร.....	17
1.21	อาคารศรีวิกรม์.....	17
1.22	โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต.....	18
1.23	ศูนย์การค้าริเวอร์ ซิตี้.....	18
1.24	ริเวอร์เฮ้าส์ คอนโดมิเนียม.....	19
1.25	อาคารพาณิชย์อิสระ ทาวเวอร์.....	19
1.26	อาคารวีเจนท์ เฮ้าส์.....	20

1.27	อาคารเอส.พี. อินเตอร์เนชั่นแนล.....	20
1.28	ศูนย์การค้า มาบุญครองเซ็นเตอร์.....	21
1.29	อาคารเซ็นทรัล ซิดลม ทาวเวอร์.....	21
1.30	อาคารสาทรธานี.....	21
1.31	อาคารบ้านโป่ง.....	22
1.32	อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด.....	22
1.33	อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.).....	23
1.34	อาคารสกล.....	23
1.35	อาคารบีวดี เจมส์.....	24
1.36	ส่วนต่อขยาย อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด.....	24
1.37	อาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์.....	25
1.38	อาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์.....	25
1.39	อาคารหะรินทร.....	26
2.1	ตัวอย่างอาคารแนวสกล โรงเรียน Bauhaus.....	41
2.2	อาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	41
2.3	ตัวอย่างอาคารแนวราชาสิเลีย อาคารถัฐสภาประเทศบราซิล.....	42
2.4	อาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	42
2.5	ตัวอย่างอาคารแนวยามาซากิ-สโตน อาคาร Northwestern National Life.....	43
2.6	การใช้เส้นสายโค้ง อ่อนช้อย ในธนาคารไทยทูล สาขาซีลิม.....	43
2.7	ตัวอย่างอาคารแนวยามาซากิ-สโตน U.S. Pavilion, World Expo'58.....	43
2.8	การใช้แผงเซรามิคโปร่งลายไทยประยุกต์ ในอาคารสมาคมนักข่าวไทย.....	44
2.9	ตัวอย่างอาคารแนวโพสตีโมเดิร์น แบบพหุนิยม อาคารแปลนห้า.....	45
2.10	รูปแบบพหุนิยมในอาคารสกล.....	45
2.11	ตัวอย่างอาคารแนวเน้นความหมายทางสัญลักษณ์ ตึกหุ่นยนต์.....	46
2.12	การใช้รูปทรงคล้ายอัญมณีในอาคารบีวดี เจมส์.....	47
3.1	ไดอะแกรมสรุปความสัมพันธ์ของระบบสถาปัตยกรรม โดยฟรานซิส.ดี.เค.ซิง....	78
4.1	รูปทรงเฉียงและโค้งของหลังคา อันเกิดจากโครงสร้างไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ ในอาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี.....	92
4.2	รูปทรงเฉียงของหลังคาอันเกิดจากโครงสร้างแผ่นพับจับ อาคารใหม่สวนอัมพร.	92

4.3	การประยุกต์ใช้หลังคาโค้งสูงคล้ายโบลต์ไทยของโบลต์เซเวียร์.....	93
4.4	เสาอาคารที่โค้งต่อเนื่องลงมาจากหลังคาในโบลต์เซเวียร์.....	94
4.5	บรรยากาศภายในโบลต์เซเวียร์.....	94
4.6	รูปทรงผสมระหว่างรูปทรงหลัก-รอง ในอาคารสินธร (ก่อนปรับปรุง).....	95
4.7	รูปทรงผสมปลายแหลม บริเวณฐานอาคารบ้านโป่ง.....	96
4.8	รูปทรงหลายเหลี่ยมยอดแหลมในอาคารบิวตี้ เจมส์.....	98
4.9	รูปด้านอาคารบิวตี้เจมส์ แสดงการลดหลั่นของแต่ละรูปทรง.....	98
4.10	รูปทรงสี่เหลี่ยมยอดเฉียง ลดหลั่นกันของอาคารหะรินธร.....	99
4.11	รูปด้านอาคารหะรินธร แสดงส่วนยอดที่มีลักษณะคล้ายจั่วที่แยกออกจากกัน...	99
4.12	รูปแบบการยื่นกันสาดบริเวณด้านหน้า โรงแรมโนราห์.....	101
4.13	เซรามิคบล็อกโปร่งลายไทยประยุกต์ด้านหน้าอาคารสมาคมนักข่าวไทย.....	101
4.14	รูปแบบการยื่นแผงโปร่งในอาคารสารสิน.....	102
4.15	รูปแบบการยื่นแผงโปร่งในห้องสมุดเอ.ยู.เอ.....	102
4.16	รูปแบบแถบทางนอนอันเกิดจากส่วนยื่นกันสาดในอาคารสำนักงานใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ สีลม.....	104
4.17	รูปตัดแสดงกันสาดส่วนยื่นของอาคารสำนักงานใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ สีลม.....	104
4.18	รูปแบบการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ในอาคารสินธร (ก่อนปรับปรุง).....	105
4.19	รูปแบบแถบทางนอนที่เกิดจากจังหวะทึบ-โปร่งอาคารในโรงแรมอมารี แอร์พอร์ต.....	105
4.20	รูปแบบแถบทางนอนยื่นกันสาดน้อยในอาคารสารธานี.....	106
4.21	รูปแบบแถบทางนอนผสมแถบทางตั้งในอาคารสารธานี.....	106
4.22	รูปแบบแถบทางตั้งในอาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.).....	107
4.23	รูปแบบพหุนิยมที่ปรากฏในอาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์.....	108
4.24	รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ในส่วนต่อขยาย บริษัทการบินไทย จำกัด.....	108
4.25	การใช้ผนังคอนกรีตเปลือย แสดงรอยแบบหล่อของอาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	110
4.26	การประดับผิวด้วยกระเบื้องเซรามิคเคลือบสีส้มห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ชิดลม	110
4.27	การใช้วัสดุแผ่นเบาสแตนเลส สตีล ในอาคารบ้านโป่ง.....	111
4.28	การใช้ 4-sided curtain wall ในอาคารสำนักงานใหญ่บริษัทการบินไทย จำกัด	112

4.29	การสลับแถบทางนอนของกระจก และวัสดุแผ่นเบาในอาคารบิวตี้ เจมส์.....	113
4.30	การใช้ผนังผืนกระจกขนาดใหญ่ กลุ่มทั้งอาคารในอาคารหะรินธร.....	114
5.1	แผนผังทางตั้งด้านหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล สีลม งานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา.....	119
5.2	แผนกั้นแดดด้านหน้าโรงแรมเพรสซิเดนท์.....	120
5.3	โถงภายในอาคารใหม่สวนอัมพร แสดงโครงสร้างหลังคาแผ่นพับจีบ.....	120
5.4	อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) และธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ พหลโยธิน....	123
5.5	คราบบนแผ่นสแตนเลสที่ปรากฏในอาคารบ้านโป่ง.....	125
5.6	รูปแบบการใช้แผ่นอลูมิเนียมสลักกับผนังกระจกในอาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์....	126
5.7	รูปแบบส่วนฐาน และลำตัวในธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม.....	128
5.8	รูปตัดแสดงระยะถอยร่น ที่ส่งผลต่อรูปทรงของอาคารหะรินธร.....	129
5.9	ศาลาว่าการเมืองบอสตัน โดย Kallmann McKinnell & Knowles.....	132
5.10	อาคารหะรินธร ผลงานช่วงปลายพัฒนาการของศาสตราจารย์ กฤษฏา.....	132
5.11	ฐานอาคารบ้านโป่งที่ทางออกสองข้าง และ canopy ที่ยื่นหน้าคล้ายชนคิ้วสิงโต	135
5.12	รูปแบบผสมระหว่างแถบทางนอน และแถบทางตั้งในอาคารสาทรธานี.....	135
5.13	อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี.....	136
5.14	Catalano's House สถาปนิก Eduardo Catalano.....	137
5.15	ไดอะแกรมโครงสร้างไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ของ Catalano's House.....	137
5.16	May D&F Entrance Canopy, Denver, Colorado.....	137
5.17	ครูสัมมนาการ.....	138
5.18	อาคารสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำกรุงนิวเดลี.....	138
5.19	การใช้บล็อกโปร่งด้านหน้าบ้านพักของเอดเวิร์ด ดี. สโตน นครนิวยอร์ก.....	139
5.20	การใช้เส้นสายโค้งอ่อนช้อยคล้ายโบสถ์ไทยในโบสถ์เซเวียร์.....	141
5.21	รูปแบบแถบทางนอนผสมผนังกระจกผืนใหญ่ในอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด.....	144
5.22	รูปแบบผนังกระจกขนาดใหญ่คลุมอาคารทั้งหลังในอาคารหะรินธร.....	145

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
4.1	แผนภูมิวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม.....	88
4.2	แผนภูมิแสดงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมในแต่ละช่วงพัฒนาการ.....	90

บทที่ 1

บทนำ

สถาปัตยกรรมถือเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศ เนื่องด้วยสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพบริบททางภูมิประเทศ วัฒนธรรม แนวความคิด และเทคโนโลยีการก่อสร้าง จนก่อให้เกิดรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมประจำชาติหรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี วัสดุ และการก่อสร้างที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลต่อแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) ขึ้น คุณค่าของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีความสง่างามแบบเรียบง่าย จะต้องเกิดจากความสามารถสนองตอบความต้องการของประชนผู้ใช้สอยที่กำหนดไว้อย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา โดยการประดับประดาตกแต่งอันเกินความจำเป็นในอดีตได้ถูกตัดทิ้งออกไปหมด และค่านิยมของงานสถาปัตยกรรมที่เน้นประชนผู้ใช้สอย ได้ก่อให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า สไตส์สากล (The International Style)¹ รูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่มีลักษณะของความเป็นสากล และสามารถประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่ได้ ทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้รับความนิยมในวงกว้าง และแพร่หลายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย เริ่มต้นจากการที่นักเรียนไทยไปศึกษาสถาปัตยกรรมในต่างประเทศ ในช่วงเวลาที่แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมรูปแบบสมัยใหม่กำลังเริ่มเป็นที่แพร่หลาย กลุ่มสถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิกชุดแรกที่ได้รับการศึกษาสถาปัตยกรรมในต่างประเทศ ได้แก่ ม.จ. อธิทิเทพสรรค์ กฤดากร พระสาโรชรัตนนิมมานก์ ม.จ. สมัยเฉลิม กฤดากร ม.จ. ไฉยมยากร วรวรรณ นายนารถ โพธิประสาธ นายจิตรเสน อภัยวงศ์ ม.จ. ประสมสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ หลวงบุรกรรมโกวิท และนายศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยา² สถาปนิกกลุ่มนี้ได้นำแนวทางของสถาปัตยกรรมรูปแบบสมัยใหม่ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายในขณะนั้น มา

¹ ม.ล. ประทีป มาลากุล, ประวัติสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542). หน้า 3.

² มุสดี ทิพทัส, สถาปัตยกรรม..ย้อนมองอดีต พินิจปัจจุบัน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมฆาเพรส, 2535). หน้า 26.

ประยุกต์ใช้กับงานออกแบบสถาปัตยกรรมในประเทศไทย โดยมีรูปแบบเฉพาะตัวที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย และต่างจากรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิม จนกล่าวได้ว่าสถาปนิกกลุ่มนี้เป็นกลุ่มสถาปนิกที่บุกเบิกแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย นอกจากนี้สถาปนิกกลุ่มบุกเบิกหลายท่านยังมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการศึกษาสถาปัตยกรรมในประเทศไทยอีกด้วย สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยจึงมีพัฒนาการต่อเนื่องนับแต่ช่วงนั้นเป็นต้นมา

ในเวลาต่อมาเนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจในประเทศเติบโตเป็นอย่างมาก ผสมกับความต้องการของภาคธุรกิจที่ต้องการสร้างอาคารสำนักงานขนาดใหญ่เป็นของตนเอง เพื่อสื่อถึงภาพลักษณ์ที่ประสบความสำเร็จขององค์กร ส่งผลให้การประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมเป็นที่ยอมรับมากขึ้น มีสำนักงานสถาปนิกเกิดขึ้นหลายแห่ง สถาปนิกเหล่านี้โดยมากได้รับการศึกษาสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ อาทิ เช่น ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา บุรินทร์ วงศ์สงวน แดน วงศ์ประศาสน์ เป็นต้น นอกจากนี้ประกอบอาชีพสถาปนิก หลายท่านยังเป็นนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม แนวความคิดทางการออกแบบ และการทำงานของสถาปนิกเหล่านี้ ได้มีอิทธิพลต่อสถาปนิกรุ่นหลังที่ได้รับการศึกษาสถาปัตยกรรมในประเทศไทย หลายคนยังมีโอกาสร่วมงานในสำนักงานของสถาปนิกกลุ่มนี้ และส่วนหนึ่งได้แยกตัวออกมาตั้งสำนักงานของตนเองจนประสบความสำเร็จเป็นจำนวนมาก ถือได้ว่าสถาปนิกที่ได้รับการศึกษาสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศกลุ่มนี้ มีบทบาทสำคัญต่อวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย จากบทบาทการเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาปนิกผู้ก่อตั้งบริษัท คาซ่า (CASA) จำกัด ซึ่งมีผลงานการออกแบบ สถาปัตยกรรมมากมาย ผลงานเหล่านั้นหลายงานเป็นสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า ได้รับรางวัลทางสถาปัตยกรรม อาทิ โบสถ์เซเวียร์ อาคารใหม่สวนอัมพร ศูนย์การค้าริเวอร์ ซิตี้ เป็นต้น ซึ่งผลงานและประสบการณ์จากการประกอบวิชาชีพของท่าน ได้ถูกนำมาใช้ในการสอนวิชาสถาปัตยกรรมในชั้นเรียน เหล่านี้ย่อมปลูกฝังหรือส่งอิทธิพลต่อลูกศิษย์ส่วนหนึ่ง รวมถึงผู้ที่เคยร่วมงานกับท่านจำนวนมาก ซึ่งภายหลังได้แยกตัวออกไปเปิดสำนักงานสถาปนิกของตนเอง จากการประกอบคุณูปการต่อประเทศทั้งด้านสถาปัตยกรรม วิชาการ และสังคม ท่านจึงได้รับการยกย่องเกียรติคุณในระดับชาติหลายรางวัล อาทิ รางวัล ASEAN Cultural Award สาขา Visual Arts ในปี พ.ศ.2530 รางวัลโล่และเข็มเชิดชูเกียรติ ศิลปิน

แห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัย พ.ศ. 2550 และเป็นราชบัณฑิต ประเภท
 วิชาสถาปัตยกรรมศิลป์ สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2551

แม้ว่างานวิชาการที่ศึกษาพัฒนาการ รูปแบบ แนวความคิดทางด้านสถาปัตยกรรม
 สมัยใหม่ในประเทศไทยมีอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง งานวิชาการเหล่านี้เป็นการศึกษาภาพรวมของกลุ่ม
 สถาปนิก ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาพัฒนาการงานออกแบบและแนวความคิดของสถาปนิกท่านใดท่าน
 หนึ่งโดยเฉพาะ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลงานสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์
 กฤษฎา ในเชิงลึก เนื่องด้วยบทบาทของท่านมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อพัฒนาการ
 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย เพื่อทราบแนวความคิดและรูปแบบงานออกแบบ
 สถาปัตยกรรมของท่านในแต่ละช่วงพัฒนาการ และเป็นการรวบรวมข้อมูลด้านการออกแบบ
 สถาปัตยกรรมของท่าน ความเข้าใจในพัฒนาการงานออกแบบของท่านจะเป็นส่วนหนึ่งใน
 ภาพรวมของการศึกษาพัฒนาการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยต่อไป

1.2 ประวัติศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ภาพที่ 1.1 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ที่มา th.wikipedia.org/wiki/กฤษฎา_อรุณวงษ์_ณ_อยุธยา

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 9 เดือน
 มกราคม พุทธศักราช 2475 เป็นบุตรของหม่อมหลวง อารุณ อรุณวงษ์ และนางจอบแก้ว อรุณวงษ์
 ณ อยุธยา (สกุลเดิม กรสูต) ภายหลังสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียน
 อัสสัมชัญ ในปี พ.ศ. 2494 ท่านได้เดินทางไปศึกษาต่อในระดับมัธยมปลายในประเทศ

สหรัฐอเมริกาที่ Wilbraham Academy, Massachusetts และศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยที่สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology หรือ M.I.T.) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (B. Arch, First Dean's List) ในปี พ.ศ. 2498 และสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (M. Arch) ในปี พ.ศ. 2499

หลังสำเร็จการศึกษาท่านได้ประกอบวิชาชีพสถาปนิกในสำนักงานของศาสตราจารย์ลอเรนซ์ บี แอนเดอร์สัน (Professor Lawrence B. Anderson) หัวหน้าแผนกสถาปัตยกรรมและคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเอ็ม.ไอ.ที. (M.I.T.) ในขณะนั้น จนถึงปี พ.ศ. 2500 จึงเดินทางกลับประเทศไทย และเข้ารับราชการในกรมยุทธโยธาทหารบก พ.ศ. 2500-2503 จนได้รับพระราชทานยศร้อยเอก ระหว่างที่รับราชการนี้ท่านได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาออกแบบที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในปี พ.ศ. 2503 ท่านได้รับทุนรัฐบาลฝรั่งเศสไปศึกษาด้านสถาปัตยกรรมที่สถาบัน เอกอล เดอ โบซาร์ (Ecole de Beaux-Arts) และดูงานสถาปัตยกรรมต่อเป็นเวลา 6 เดือน จากนั้นท่านได้ลาออกจากราชการทหาร และบรรจุเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2503 ท่านมีความก้าวหน้าในหน้าที่จนได้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2517-2521 เป็นศาสตราจารย์ด้านสถาปัตยกรรมในปี พ.ศ. 2518 และได้รับพระราชทานกิตติบัตรเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2533 ในระหว่างที่รับราชการเป็นอาจารย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านได้ก่อตั้งบริษัท คาซ่า (CASA) จำกัด ในปี พ.ศ. 2517 เป็นการประกอบวิชาชีพสถาปนิกควบคู่กับการเป็นอาจารย์ประจำ ประสบการณ์จากการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม รวมถึงผลงานการออกแบบของท่านได้ถูกนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในวิชาการออกแบบสถาปัตยกรรมของนิสิตอยู่เสมอ กล่าวได้ว่าแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านบางส่วนได้ถูกถ่ายทอดไปยังนิสิตผ่านกรณีศึกษาต่างๆ ท่านจึงเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อวงการสถาปัตยกรรมของประเทศไทย

หลังจากประกอบวิชาชีพสถาปนิก และอาจารย์จนประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ท่านเปลี่ยนบทบาทจากสถาปนิก ก้าวเข้าสู่บทบาทใหม่ในเส้นทางการเมืองเพื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครฝ่ายโยธาธิการ ในปี พ.ศ. 2533-2534 และได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2535 และหมดวาระลงในปี พ.ศ. 2539 เป็น

สถาปนิกคนแรก และเพียงคนเดียวของประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จทางการเมือง ได้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคเส้นเลือดหัวใจโป่งพอง เมื่อวันที่ 12 มกราคม พุทธศักราช 2553 ที่โรงพยาบาลศิริราช สิริอายุรวม 78 ปี

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.3.1 ศึกษาประวัติการศึกษาและการทำงานของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.3.2 รวบรวมผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.3.3 ศึกษาแนวความคิด และรูปแบบงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.3.4 วิเคราะห์แนวความคิด และรูปแบบงาน เพื่อสรุปเป็นพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎาระหว่างปี พ.ศ. 2503-2532 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านเริ่มมีผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสำคัญอาคารแรก จนถึงช่วงก่อนที่ท่านจะผันบทบาทจากสถาปนิกไปสู่มหากรรมการเมือง เพื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2533-2534 และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2535-2539 โดยคัดเลือกผลงานที่ทรงคุณค่า ได้รับการอ้างอิงจากเอกสารทางวิชาการ ได้รับรางวัลทางด้านสถาปัตยกรรมจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ รวมถึงแบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติของท่าน

1.5 เกณฑ์ในการคัดเลือกอาคาร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านเริ่มมีผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสำคัญอาคารแรก จนถึงปี พ.ศ. 2532 ก่อนที่ท่านจะผันบทบาทจากสถาปนิก สู่มหากรรมการเมืองเพื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครระหว่างปี พ.ศ. 2533-2534 และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครระหว่างปี พ.ศ. 2535-2539 เนื่องจากผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านในช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีอยู่เป็นจำนวนมาก การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมในทุกอาคารจึงทำได้ยากไม่เหมาะสมกับขอบเขตการศึกษานี้ จึงจำเป็นต้องมีการ

คัดเลือกอาคารสำคัญที่เป็นตัวแทนของแนวความคิดแต่ละช่วงสมัย หรือรูปแบบต่างๆ โดยผู้เขียนพิจารณาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. อาคารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในเอกสารวิชาการเกี่ยวกับพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยที่สำคัญ 4 เล่ม ดังนี้
 - บทความ “Directions in Thai Architecture” โดยสุเมธ ชุมสาย และ ม.ล. ตริทศยุท เทวกุล ในวารสารภาษาฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2515³
 - สองทศวรรษงานออกแบบอาคารในประเทศไทย โดยศุภนิศิตพัฒน์ธรรม แสงอรุณ พ.ศ. 2511-2532⁴
 - พัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบของสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยวิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ พ.ศ. 2536⁵
 - สถาปนิกสยาม เล่ม 1-2 โดยผู้สดี ทิพทัส พ.ศ. 2539⁶
2. อาคารที่ได้รับรางวัลด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
3. แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เสนอโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์⁷

³ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และ ม.ล. ตริทศยุท เทวกุล, 2515. Directions in Thai Architecture. วารสารภาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

⁴ ศุภนิศิตพัฒน์ธรรม แสงอรุณ. 2532. สองทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย 2511-2532.

⁵ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.

⁶ ผู้สดี ทิพทัส. 2539. สถาปนิกสยาม เล่ม 1-2.

⁷ แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

เมื่อรวบรวมผลงานออกแบบที่มีการกล่าวถึงในเอกสารข้างต้น พบว่ามีผลงานออกแบบที่สำคัญของท่าน จำนวน 38 อาคาร เรียงลำดับตามปี พ.ศ. ที่ทำการออกแบบ ดังนี้

1. อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี พ.ศ. 2503
2. โรงแรมมโนราห์ พ.ศ. 2506
3. อาคารกรุงเทพสทกล พ.ศ. 2510
4. อาคารสมาคมนักข่าวไทย พ.ศ. 2510
5. อาคารเรียนคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
6. อาคารบรรยายรวมคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
7. อาคารสารสิน พ.ศ. 2511
8. อาคารใหม่สวนอัมพร พ.ศ. 2511
9. โบสถ์เซเวียร์ พ.ศ. 2513
10. อาคารเซเวียร์ ฮอลล์ พ.ศ. 2513
11. ห้องสมุด เอ.ยู.เอ. พ.ศ. 2513
12. ธนาคารไทยทูน สาขาสีลม⁸ พ.ศ. 2513
13. บ้านศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา พ.ศ. 2514
14. โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ พ.ศ. 2516
15. ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม พ.ศ. 2517
16. โรงแรมเพชรชิวหิน⁹ พ.ศ. 2517
17. ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล ซิดลม พ.ศ. 2517
18. อาคารสินเอเชีย พ.ศ. 2521
19. อาคารสินธร พ.ศ. 2521
20. อาคารศรีวิกรม¹⁰ พ.ศ. 2522
21. โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต พ.ศ. 2523
22. ศูนย์การค้าริเวอร์ ซิตี้ พ.ศ. 2523

⁸ ปัจจุบันคือ ธนาคารทหารไทย สาขาสีลม

⁹ ปัจจุบันคือ โรงแรมฮอลิเดย์ อินน์

¹⁰ ปัจจุบันคือ อาคารพีโก้ เฟลส หมายถึง อาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงผนังอาคารภายนอกบางส่วนโดยการประดับแถบทางตั้งบริเวณผนังกระจก และเกิดเพลิงไหม้บริเวณชั้น 7 ของอาคาร เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.

23. ริเวอร์ เฮ้าส์ คอนโดมิเนียม พ.ศ. 2524
24. อาคารชาฎอัสสระ ทาวเวอร์ พ.ศ. 2525
25. อาคารรีเจนท์ เฮ้าส์ พ.ศ. 2525
26. อาคารเอส.พี. อินเตอร์เนชันแนล พ.ศ. 2525
27. ศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์ พ.ศ. 2525
28. อาคารเซ็นทรัล ซิดลม ทาวเวอร์ พ.ศ. 2526
29. อาคารสารธานี พ.ศ. 2526
30. อาคารบ้านโป่ง¹¹ พ.ศ. 2526
31. อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2527
32. อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) พ.ศ. 2528
33. อาคารสกล พ.ศ. 2529
34. อาคารบิวตี้ เจมส์ พ.ศ. 2530
35. ส่วนต่อขยาย อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2531
36. อาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2531
37. อาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2532
38. อาคารหะรินธร พ.ศ. 2532

¹¹ ปัจจุบัน คือ อาคารที่ทำการสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.)

1.6 ภาพผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่คัดเลือก

ภาพที่ 1.2 อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี พ.ศ. 2503
ที่มา ลลิตา บุญมี, 11 มีนาคม พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.3 โรงแรมโนราห์ พ.ศ. 2506
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.4 อาคารกรุงเทพสทกล พ.ศ. 2510
ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 2

ภาพที่ 1.5 อาคารสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2510
ที่มา <http://maps.google.co.th/>

ภาพที่ 1.6 อาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 743

ภาพที่ 1.7 อาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 3

ภาพที่ 1.8 อาคารสารสิน พ.ศ. 2511

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.9 อาคารใหม่สวนอัมพร พ.ศ. 2511

ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 14

ภาพที่ 1.10 โบสถ์เซเวียร์ พ.ศ. 2513

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 29 กันยายน พ.ศ. 2553

ภาพที่ 1.11 อาคารเซเวียร์ ฮอลล์ พ.ศ. 2513

ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 764

ภาพที่ 1.12 ห้องสมุด เอ.ยู.เอ. พ.ศ. 2513

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.13 ธนาคารไทยทนุ สาขาสีลม พ.ศ. 2513

ที่มา ชัยบูรณ์ ศิริธนะวัฒน์

ภาพที่ 1.14 บ้านศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา พ.ศ. 2514
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 25 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.15 โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ พ.ศ. 2516
ที่มา พัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม หน้า 197

ภาพที่ 1.16 ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม พ.ศ. 2517

ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 706

ภาพที่ 1.17 โรงแรมเพชรซีเดนท์¹² พ.ศ. 2517

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

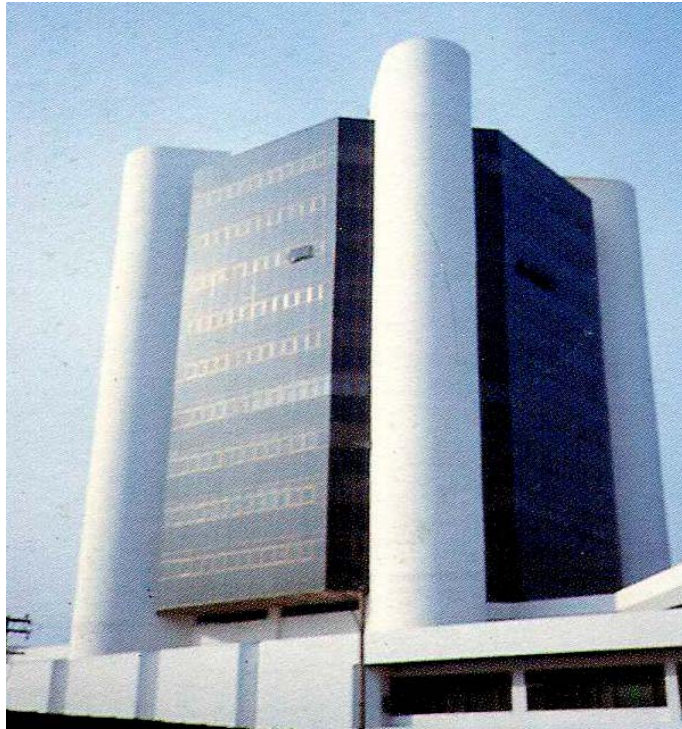
¹² บริเวณด้านล่างของโรงแรม มีการปรับปรุงใหม่ โดยที่ส่วนด้านบนยังคงลักษณะเดิมอยู่

ภาพที่ 1.18 ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ชิดลม (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2517
ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 22

ภาพที่ 1.19 อาคารสินเอเซีย พ.ศ. 2521
ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 66

ภาพที่ 1.20 อาคารสินธร (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2521
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 571

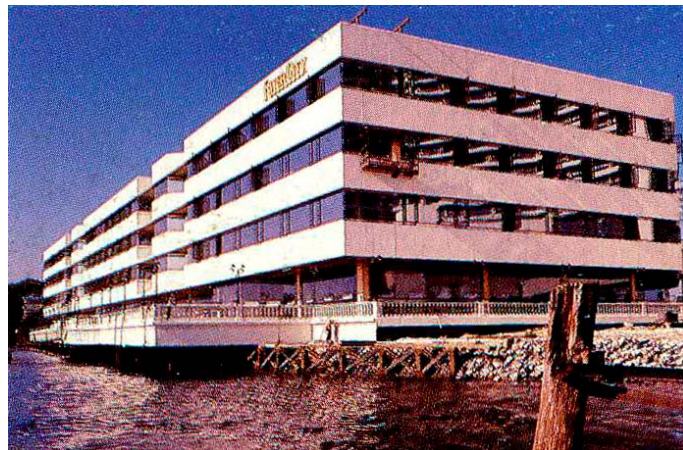

ภาพที่ 1.21 อาคารศรีวิกรม์ (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2522
ที่มา อาจารย์ ชัยบูรณ์ ศิริชนะวัฒน์

ภาพที่ 1.22 โรงแรมอมาเรีย แอร์พอร์ต พ.ศ. 2523

ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 67

ภาพที่ 1.23 ศูนย์การค้าริเวอร์ไซด์ (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2523

ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 85

ภาพที่ 1.24 ริเวอร์เฮ้าส์ คอนโดมิเนียม พ.ศ. 2524
ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

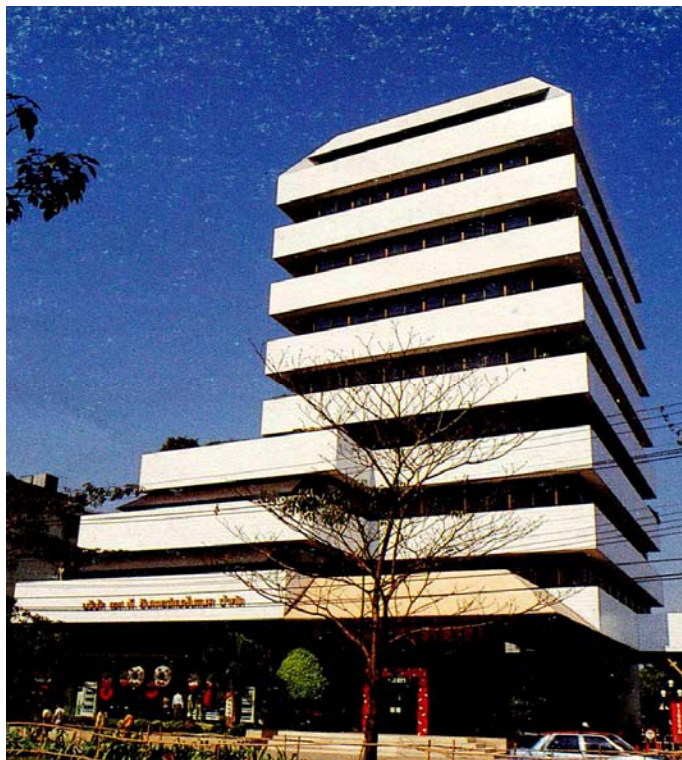

ภาพที่ 1.25 อาคารชาฎอิสสระ ทาวเวอร์ พ.ศ. 2525
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 1.26 อาคารรีเจนท์ เฮ้าส์ พ.ศ. 2525

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

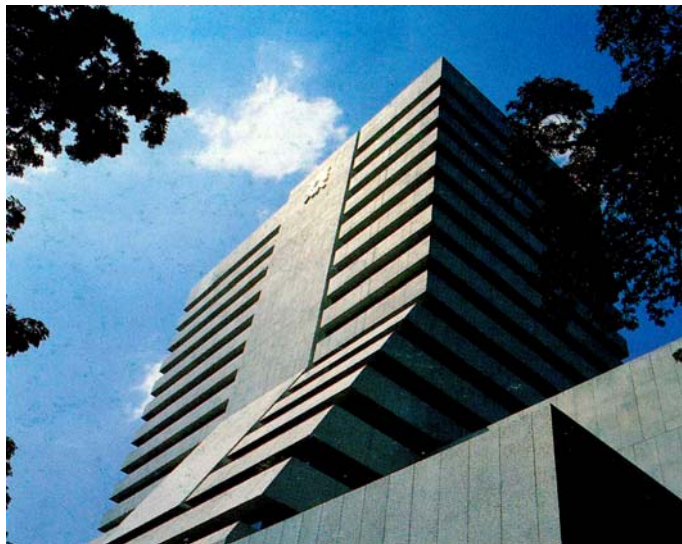

ภาพที่ 1.27 อาคารเอส.พี. อินเทอร์เน็ตเซ็นทรัล พ.ศ. 2525

ที่มา สอนทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 92

ภาพที่ 1.28 ศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์ (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2525
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 530

ภาพที่ 1.29 อาคารเซ็นทรัล ซิดลม ทาวเวอร์ พ.ศ. 2526
ที่มา สองทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 130

ภาพที่ 1.30 อาคารสารธานี พ.ศ. 2526
ที่มา สองทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 148

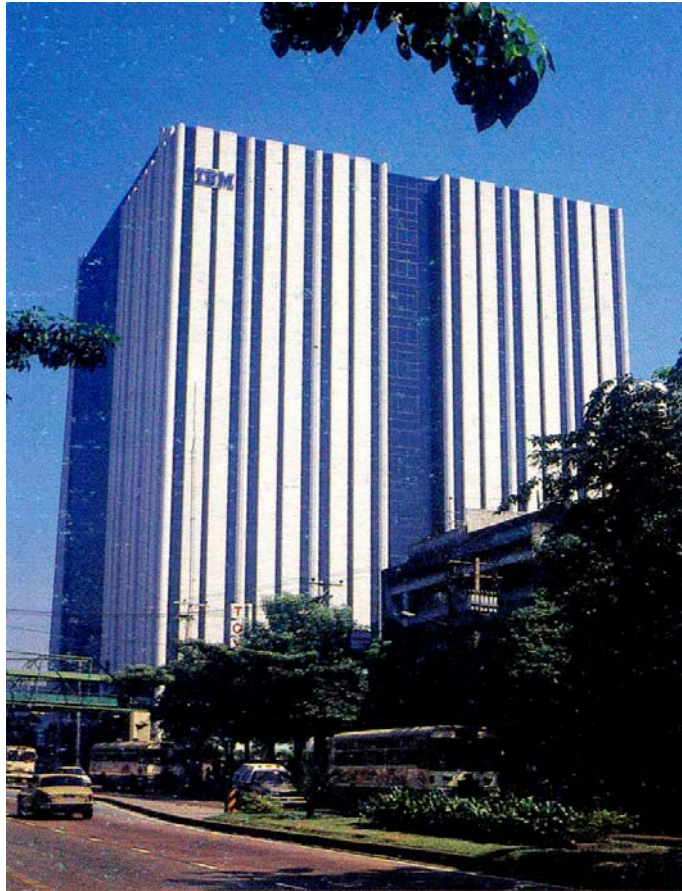
ภาพที่ 1.31 อาคารบ้างโปง พ.ศ. 2526

ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 84

ภาพที่ 1.32 อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2527

ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

ภาพที่ 1.33 อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) พ.ศ. 2528

ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 110

ภาพที่ 1.34 อาคารสกค พ.ศ. 2528

ที่มา สongทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 148

ภาพที่ 1.35 อาคารบิวตี้ เจมส์ พ.ศ. 2530

ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

ภาพที่ 1.36 ส่วนต่อขยาย อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2531

ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

ภาพที่ 1.37 อาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2531

ที่มา บริษัท คาช่า จำกัด

ภาพที่ 1.38 อาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2532

ที่มา บริษัท คาช่า จำกัด

ภาพที่ 1.39 อาคารहरินทร พ.ศ. 2532
ที่มา บริษัท คาช่า จำกัด

1.7 ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อทราบแนวความคิด และรูปแบบงานสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา จึงต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติ ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปผลเป็นพัฒนาการงานออกแบบของท่านต่อไป งานวิจัยชิ้นนี้มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1.7.1 ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศาสตราจารย์ กฤษณา ที่มีมาก่อนหน้า ดังหัวข้อต่อไปนี้

- ข้อเขียน และเอกสารงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา
- ข้อเขียนที่อ้างอิงถึงศาสตราจารย์ กฤษณา

1.7.2 เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการศึกษาแนวความคิด และงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ประวัติส่วนตัวของศาสตราจารย์ กฤษณา
- ข้อเขียน และเอกสารงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา
- การสำรวจภาคสนาม สำรวจและถ่ายภาพผลงานออกแบบสถาปัตยกรรม (ในกรณีที่อาคารมีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะไปจากเดิม ใช้เอกสารและภาพถ่ายแต่เดิมเมื่ออาคารสร้างเสร็จใหม่เป็นหลัก เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม)
- สัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว ผู้ร่วมงาน และลูกศิษย์ที่ใกล้ชิด

1.7.3 วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจถึงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ดังนี้

- การแบ่งช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม
- แนวความคิด รูปแบบ และเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

1.7.4 สรุปผลการศึกษา เพื่อนำเสนอพัฒนาการแนวความคิด และงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา โดยสรุปผลการศึกษาออกมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

- พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม
- รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา
- ปัจจัยที่มีผลต่อแนวความคิด และพัฒนาการงานออกแบบ

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ทราบแนวความคิด และรูปแบบงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.8.2 ทราบพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.8.3 ทราบปัจจัยซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา
- 1.8.4 เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษา และวิจัยในอนาคตตามหัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้
 - มูลเหตุ ปัจจัย แนวความคิดที่มีอิทธิพลต่องานออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษฎา
 - ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิด และรูปแบบงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษฎา กับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย
 - อิทธิพลของแนวความคิด และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎาต่อสถาปนิกรุ่นหลัง

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาและทำความเข้าใจแนวความคิด และพัฒนาการของงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมของท่าน โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ วรรณกรรมโดยศาสตราจารย์ กฤษฎา
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณกรรมที่มีการอ้างอิงถึงศาสตราจารย์ กฤษฎา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว สถาปนิกผู้ร่วมงาน และลูกศิษย์ที่ใกล้ชิด

2.1 วรรณกรรมโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

วรรณกรรมโดยศาสตราจารย์ กฤษฎา จัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ที่ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นด้านสถาปัตยกรรมหรือปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านในระยะเวลาต่างๆ กัน ว่าเหมือนเดิมหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาที่เปลี่ยนไป¹ แหล่งข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาแนวความคิดทางการออกแบบของท่านมีดังนี้

1. การบรรยายโดยศาสตราจารย์ กฤษฎา เรื่อง The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2507
2. สรุปการบรรยายโดยศาสตราจารย์ กฤษฎา เรื่อง Architectural Challenges in Highrise Building
3. ตำรา จิตสำนึกรากฐานในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม โดยศาสตราจารย์ กฤษฎา
4. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ กฤษฎา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2535 โดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ผุสดี ทิพทัส และ อาจารย์ ชัยบูรณ์ ศิริธนะวัฒน์

¹ วรรณกรรมโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ที่ผู้วิจัยศึกษานั้นบางส่วนเขียนขึ้นภายหลังจากปี พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นช่วงปีสุดท้ายที่ทำการศึกษาพัฒนาการออกแบบของท่าน แต่ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณกรรมเหล่านี้มีความสำคัญในการศึกษาแนวความคิดทางการออกแบบของท่าน จึงนำวรรณกรรมเหล่านี้ประกอบการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

5. งานเขียน และงานวิจัยของท่านในวารสารราชบัณฑิตยสถาน ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2550
6. แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา²

จากการศึกษาบททวนวรรณกรรมของท่าน ผู้วิจัยพบว่าประเด็นสำคัญที่ท่านให้ความสนใจ และมักกล่าวถึงอยู่เสมอ อันนำไปสู่ขอบเขตของการศึกษานี้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. สถาปนิก สถาปัตยกรรม และงานออกแบบ
2. สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม
3. วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
4. สถาปนิกกับการประกอบวิชาชีพ

2.1.1 สถาปนิก สถาปัตยกรรม และงานออกแบบ

เนื่องด้วยบทบาทของศาสตราจารย์ กฤษฎา ที่เป็นทั้งสถาปนิก และอาจารย์สอนสถาปัตยกรรมทำให้ท่านต้องศึกษาแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกคนสำคัญ รูปแบบสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่กำลังเป็นที่นิยม เพื่อใช้ในการสอนนิสิตในชั้นเรียน รวมถึงพัฒนาแนวทางการออกแบบของท่านให้มีความทันสมัยตลอดเวลา ความสนใจในผลงานของสถาปนิก และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของท่านพบได้ในงานเขียนของท่านหลายชิ้น

หากเราจะทำงานสถาปัตยกรรม เราต้องเปิดใจให้กว้างกับแนวความคิดต่างๆ ที่เกิดขึ้น และดึงส่วนของความคิดเหล่านั้นมารวมกันตามที่ประสบการณ์ และปรัชญาชีวิตของเราจะชี้แนะว่าแนวทางใดที่เราจะมาสร่างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับเรามีชี้นำแนวทางของบุคคลอื่นใดมาใช้ เพราะหากงานสถาปัตยกรรมจะเป็นงานที่มีสัจจะงานสร้างสรรค์นั้นจะต้องเป็นงานที่ออกมาจากชีวิตแนวความคิด และแรงดลใจของสถาปนิกผู้นั้น³

² แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เสนอโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

³ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, “แนวทางการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมศิลป์ของไทย,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 7 สิงหาคม 2544

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นแนวความคิดในงานออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกที่จะต้องเปิดกว้างรับแนวความคิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากเป็นแนวความคิดที่เหมาะสมกับปรัชญาทางการออกแบบของเรา เราก็สามารถนำแนวความคิดนั้นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบงานของเรา เพื่อให้ได้งานที่มีความทันสมัย เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง หาซึ่งงานที่ออกแบบให้มีความคล้ายคลึงกับงานสถาปัตยกรรมต้นแบบ แต่ปราศจากซึ่งเนื้อแท้ความตั้งใจที่สถาปนิกสื่อออกมาผ่านการออกแบบสถาปัตยกรรมนั้น

นอกจากนี้ท่านได้มีการเขียนถึงแนวความคิด รูปแบบสถาปัตยกรรมในแนวทางต่างๆ ซึ่งมีการเปรียบเทียบกันอย่างน่าสนใจ เช่น การเปรียบเทียบ Guggenheim Museum, New York ของแฟรงค์ ลอยด์ ไรท์ (Frank Lloyd Wright) กับ Guggenheim Museum, Bilbao ของแฟรงค์ เกร์ (Frank O. Gehry) อย่างน่าสนใจดังนี้

งานของของแฟรงค์ ลอยด์ ไรท์ หลังจากเวลาผ่านไปแล้วเกือบ 50 ปี ก็ยังเป็นสัญลักษณ์ (Landmark) ของมหานครนิวยอร์ก และก็เป็นอาคารกลม และอาคารเตี้ยเพียงอาคารเดียวที่ตั้งอยู่ติดเซ็นทรัล พาร์ค (Central Park) ซึ่งเป็นที่ดินราคาแพงที่สุดของเมือง ประกอบกับเป็นผลงานของสถาปนิกคนสำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมอเมริกัน ก็คิดว่าคงจะเป็นอาคารที่จะตั้งอยู่อีกยาวนาน

ส่วนงาน Guggenheim Museum ที่เมืองบิลเบา ของแฟรงค์ เกร์ นั้นคงจะตั้งอยู่ได้ยาวนานเช่นเดียวกัน แต่ความนิยมในงานสถาปัตยกรรมที่แปลกและแพง อาจจะเป็นงานที่คนไปดูเพราะความตื่นเต้น แปลกตา ไม่เคยเห็น มากกว่าจะไปแล้วไปอีกเพราะความงดงาม ทั้งนี้เพราะแฟรงค์ เกร์ ไม่ได้มุ่งมั่นที่จะสร้างความงดงามเป็นที่ตั้ง แต่มุ่งมั่นที่จะออกแบบแหวกแนวให้มากที่สุดเพื่อดึงดูดความสนใจ แม้แต่ผู้ที่ไม่เคยให้ความสนใจกับงานสถาปัตยกรรมให้เกิดความอยากไปเห็น อยากไปดู

ทั้งนี้ผมอาจจะมองด้วยสายตาของสถาปนิก ที่อาจจะยังยึดติดอยู่กับ “ความงาม” ของสมัย Modern Architecture และนิยมแต่เพียงความแปลก แหวกแนวของงานของแฟรงค์ เกร์ แต่ยังไม่ซาบซึ้งถึง “ความงาม” ของโพสต์โมเดิร์น Postmodern Architecture บางงาน เช่น Guggenheim Museum ที่เมืองบิลเบา ก็เป็นได้⁴

ข้อเขียนข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางสถาปัตยกรรมของท่าน ที่ชื่นชมความงามของสถาปัตยกรรมที่มีความเรียบง่ายแบบ Modern Architecture มากกว่าสถาปัตยกรรมที่มุ่งเน้นให้มี

⁴ ฤทธิภา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, “Guggenheim Museum, Bilbao and New York City,” วารสารราชบัณฑิตยสถาน 32 (กรกฎาคม-กันยายน 2550): 636-643.

ความโดดเด่นสะดุดตาแบบ Postmodern Architecture ซึ่งแม้จะมีรูปแบบที่สวยงาม สะดุดตา แต่อาจจะไม่มีความงดงามเป็นอมตะเท่ากับงาน Modern Architecture บางชิ้น

นอกจากข้อเขียนเกี่ยวกับแนวความคิด และรูปแบบสถาปัตยกรรมแล้วท่านได้เขียนถึงแนวความคิดและผลงานของสถาปนิกคนอื่น ๆ ที่ท่านชื่นชอบอีกด้วย เช่น ข้อเขียนถึงแนวความคิดหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ที่ทรงนิพนธ์ไว้ใน “เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม”

ท่านอิทธิเทพสรรค์ได้เน้นถึง “ความสามารถคิดเห็นเป็นรูป” ที่จะทำให้สถาปนิกสามารถ สามารถจะเอาใจเขามาใส่ใจเรา เวลาปรึกษาหารือเกี่ยวกับการออกแบบกับเจ้าของ และจะต้องมีความรู้ ความชำนาญ และมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของแต่ละโครงการที่ออกแบบอย่างชัดเจน เพื่อจะทำงานให้ถูกต้อง แก้ปัญหาได้สำเร็จ ประหยัดและงดงาม ซึ่งไม่มีผู้ใดที่จะสอนให้กันได้...

หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ยังได้ทรงประทานคำแนะนำด้วยความห่วงใยแก่นักเรียนที่สมัครเรียนศิลปะหรือสถาปัตยกรรมเพราะคิดว่าสนุกกว่าอาชีพอื่นๆ ท่านทรงเตือนสติว่า หากผู้ใดไม่มีอุปนิสัยเป็นศิลปินหรือสถาปนิกแล้ว ก็จะไม่เปรียบผู้ที่มีแนวโน้มที่รักงานศิลปะหรือสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่ต้น ท่านแนะนำให้รีบออกไปหาอาชีพที่เหมาะสมกับ “อุปนิสัยและใจถนัด” ของตน⁵

ข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อความที่ท่านตัดตอนมาจาก “เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม” อันเป็นบทนิพนธ์ของหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ซึ่งศาสตราจารย์ กฤษณา ได้ทิ้งท้ายไว้อย่างน่าสนใจว่า

น่าเสียดายคนเป็นสถาปนิกไม่ได้อ่านกันอย่างแพร่หลายถึงแนวความคิดอมตะเหล่านี้ของหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร หนึ่งในผู้บุกเบิกงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยของไทย⁶

นอกจากข้อเขียนถึงสถาปนิกคนสำคัญของวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยแล้ว ยังมีข้อเขียนถึงแนวความคิดทางการออกแบบของสถาปนิกชาวต่างชาติหลายท่าน เช่น อันโตนี เกาดี (Antoni Gaudi) เป็นต้น

สถาปัตยกรรมของอันโตนี เกาดี เป็นงานสถาปัตยกรรมที่ไม่ผูกพันกับเวลา และความเปลี่ยนแปลงทางรสนิยมของสังคม ทั้งนี้เพราะเขาได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ

⁵ กฤษณา อรุณวัจน ญ อยุธยา, “แนวคิดทางสถาปัตยกรรมของหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร,” วารสารราชบัณฑิตยสถาน 31 (กรกฎาคม-กันยายน 2549): 785-790.

⁶ เรื่องเดียวกัน, 785-790.

ซึ่งรูปทรงตามธรรมชาตินั้นไม่เคยล้ำสมัย งานของอันโตนี เกาดี มิได้ดึงดูดความสนใจของสถาปนิกและศิลปินเท่านั้น ผู้คนทั่วไปอย่างเด็กๆ ก็ชื่นชมในความงามของอาคารที่เต็มไปด้วยสีสันและรูปทรงที่น่าสนใจที่เขาได้สร้างไว้

จากข้อเขียนถึงรูปแบบสถาปัตยกรรม รวมถึงแนวความคิดของสถาปนิกหลายๆ ท่าน อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบแนวความคิดต่างๆ ที่ศาสตราจารย์ กฤษณา กล่าวถึงนั้นเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญ เป็นรูปแบบที่กำลังนิยมในขณะนั้น รวมถึงอาจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านได้อีกด้วย

2.1.2 สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

บริบทเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งจำเป็นต่อการออกแบบสถาปัตยกรรม บริบททางด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละประเทศ ย่อมส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของถิ่นนั้นๆ บริบททางด้านวัฒนธรรมของประเทศเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ศาสตราจารย์ กฤษณา พยายามสร้างให้เกิดขึ้นในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยเช่นเดียวกัน ซึ่งความพยายามดังกล่าวปรากฏในข้อเขียนของท่าน ที่พยายามชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติ อันเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในงานออกแบบ

ถึงแม้รูปลักษณะและวัสดุก่อสร้างจะแตกต่างกัน แต่ความต่างนั้นก็เป็นที่เครื่องพิสูจน์ว่า งานสถาปัตยกรรมผูกพันอยู่กับวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต และความเชื่อมั่นของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์อย่างใกล้ชิด...

งานสถาปัตยกรรมสมัยปัจจุบันของไทยบางส่วน มิได้ตระหนักถึงสัจธรรมของสถาปัตยกรรมดังกล่าว และหยิบยืมรูปแบบของสถาปัตยกรรมจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติอื่นในกาลสมัยอื่นมาใช้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยากจะอธิบายให้มีเหตุผล และหากเดินต่อไปตามแนวความคิดที่ยากจะออกแบบสถาปัตยกรรมอย่างไรก็ได้ หยิบยืมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากที่ไหนก็ได้ หากเจ้าของงานที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ยอมให้สร้างเพราะแนวความคิดเช่นนั้น หากขยายตัวขึ้นไปอีก จะทำให้บ้านเมืองของเรากลายเป็น Disneyland ทางสถาปัตยกรรม^๖

⁷ กฤษณา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา, “Antoni Gaudi สถาปนิกอัจฉริยะ,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 15 สิงหาคม 2545.

⁸ กฤษณา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา, “สถาปัตยกรรมของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิต,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 21 สิงหาคม และ 7 ตุลาคม 2540.

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดหลักของท่านว่าสถาปัตยกรรมควรมีความสอดคล้องกับบริบท มีที่มาที่ไปที่ชัดเจน สามารถอธิบายได้อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่งานออกแบบที่หยิบยืมรูปแบบที่งดงามจากต่างประเทศ ต่างวัฒนธรรมมาใช้โดยปราศจากการไตร่ตรองที่ดี นอกจากนี้ท่านยังได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของไทย ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ แม้จะมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่หากออกแบบอย่างมีความเข้าใจถึงจิตวิญญาณของความเป็นไทยอย่างแท้จริงได้เช่นเดียวกัน

แนวทางของสารัตถะสถาปัตยกรรม (Minimalism in Architecture) ในปัจจุบัน ได้ยอมรับปรัชญาและวิถีชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย แต่ตัดทอนให้มีความรกรุงรังของการประดับประดาที่ไม่จำเป็นออกไปให้มากที่สุดเท่าที่ผู้ใช้จะยอมรับได้ ผลงานที่ออกมาจึงมีความแตกต่างกันออกไปในรายละเอียดตามภูมิประเทศ วัฒนธรรม และรสนิยม แต่ยังมีหลักการร่วมกันของงานสถาปัตยกรรมที่เรียบง่ายและสง่างาม...

สารัตถะสถาปัตยกรรมมีขนาดที่ยาวไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสังคมที่มีชาวพุทธเป็นส่วนใหญ่ เช่น ประเทศไทย ซึ่งเป็นสภาวะเดียวกันกับที่ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมตามประเพณีดั้งเดิมของญี่ปุ่น เพราะคำสั่งสอนของศาสนาช่วยจัดขัดเกลาจิตใจให้รักกันมากกว่ากึ่งอยู่แล้ว และเรายังมีสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่ชี้นำแนวทางที่เราจะพัฒนาสถาปัตยกรรมร่วมสมัยไปในทางที่คงทนถาวร เรียบง่าย มีความงดงามด้านรูปทรง สัดส่วน และรายละเอียด ประกอบกับเครื่องเรือน เครื่องใช้ในบ้าน ให้ประสานกลมกลืนกันได้ ซึ่งจะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย สง่างาม และมีจิตวิญญาณของความเป็นไทยอย่างสมบูรณ์⁹

อาจกล่าวได้ว่าแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ดูทันสมัยของศาสตราจารย์ กฤษภานันท์ แท้จริงยังคงแฝงแนวความคิดในการสร้างสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของไทย ที่ยังคงมีเอกลักษณ์แสดงถึงจิตวิญญาณของความเป็นไทยซ่อนอยู่อย่างแยบยล

⁹ กฤษภานันท์ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, “สารัตถะสถาปัตยกรรม,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรมราชบัณฑิตยสถาน, 19 สิงหาคม 2547.

2.1.3 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านการสื่อสารที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก ในขณะที่สถาปัตยกรรมมีพัฒนาการที่ช้ากว่าเมื่อเทียบกับเทคโนโลยีด้านอื่น แต่พัฒนาการทางด้านวัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่แก่การออกแบบสถาปัตยกรรมได้

รูปแบบ (style) ของงานสถาปัตยกรรม ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ วัฒนธรรม วัสดุและเทคนิคการก่อสร้างของแต่ละชุมชน การเปลี่ยนรูปทรง (form) ของอาคารมักจะขึ้นอยู่กับการค้นพบวัสดุและวิธีการก่อสร้างใหม่ เช่น คอนกรีตเสริมเหล็ก เหล็ก อลูมิเนียม ฯลฯ ก็ทำให้เราสร้างอาคารที่มีความสูงกว่าร้อยละ ๕๐ หรือโครงเสากว้างเป็นหลายสิบเมตรได้ แต่ความก้าวหน้าทางวิศวกรรมที่มาเสริมให้สถาปนิกออกแบบรูปทรงอย่างไรก็สามารถสร้างได้นั้น ไม่ควรที่จะทำให้สถาปนิกคิดเพียงแต่จะออกแบบให้แปลกตาเป็นสิ่งสำคัญ...

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงมีพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นพระบรมราโชวาทที่ผมเชื่อว่ามีคุณค่าถาวร ไว้ดังนี้

“...อันการคิดโดยเป็นอิสระนั้น ทุกวันนี้คนบางส่วนมักเข้าใจว่า คือการคิดให้ผิดแปลกแตกต่างจากคนอื่น ๆ ความเข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกแท้ จุดประสงค์สำคัญโดยตรงของการคิดคือ คิดให้ออก คิดให้เห็นชัดแจ้งว่าอะไรเป็นอะไร สมมติว่าคิดหาทางปฏิบัติสำหรับการหนึ่งการใด ก็ต้องคิดให้แยกคายอย่างละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผลจนเห็นแจ้งถึงจุดมุ่งหมายอันถูกต้องเที่ยงตรงของการที่จะทำนั้น รวมทั้งวิถีทางปฏิบัติครบทุกขั้นตอนด้วย เป็นความจริงว่าการคิดดังนี้ อาจเป็นการซ้ำกับผู้อื่นบ้าง แต่เชื่อว่าจะช่วยให้บรรลุประโยชน์อันพึงหวังได้แน่นอน ส่วนเรื่องวิธีคิดที่มีจุดมุ่งหมายจะให้แปลกแตกต่างจากผู้อื่นเป็นที่ตั้งอย่างเดียวนั้นก็ทำได้เหมือนกัน แต่เกรงว่าจะไม่ทำให้เกิดประโยชน์อื่นใดขึ้นมา นอกจากความแปลกประหลาดมุ่งหมายไว้แต่ต้นนั้นประการเดียว ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอให้บัณฑิตได้พิจารณาดูจงดีว่า จะควรใช้วิธีคิดอย่างไรในการที่จะออกไปทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติต่อไป...”¹⁰

¹⁰ กฤษณา อกรณวงศ์ ณ อยุธยา, “ขอบเขตของอิสรภาพในการออกแบบสถาปัตยกรรม,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 3 ตุลาคม 2549.

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางด้านวัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอันส่งผลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตามจากความก้าวหน้าดังกล่าวย่อมส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบที่เปลี่ยนแปลงไป สถาปนิกหลายท่านใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างเต็มที่ในการสร้างงานสถาปัตยกรรม จากขีดความสามารถในการออกแบบที่มีมากขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีในด้านอื่นล้วนส่งผลดีต่อมวลมนุษยชาติ หากเราพัฒนาแนวความคิดทางการออกแบบเพียงเพราะตื่นตากับโครงสร้างใหม่ วัสดุใหม่ แนวความคิดใหม่ๆ อาคารที่แปลกตาอาจไม่ใช่แนวความคิดที่ถูกต้อง ศาสตราจารย์ กฤษณา ได้เตือนให้สถาปนิกตระหนักถึงการใช้อนุวัตความสามารถทางการออกแบบเหล่านี้อย่างจำเป็นและมีความเหมาะสม ดังนี้

หันมาดูทางสถาปัตยกรรมของเราบ้าง เรากำลังก้าวเข้าไปในทิศทางที่จะเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติแค่ไหน เรากำลังทำที่פקอาศัยให้คนยากไร้หลายร้อยล้านคน ซึ่งจำเป็นจะต้องออกแบบด้วยความประหยัดและใช้วิธีการผลิตที่รวดเร็วบ้างหรือไม่ อีกทั้งเรากำลังจะหลีกเลี่ยงจากธรรมชาติและความเป็นจริงเพื่อไขว่คว้าอุดมการณ์ที่งานสถาปัตยกรรมไม่สามารถจะตอบสนองได้หรือไม่ เพราะเป็นแนวความคิดทางนามธรรมซึ่งจะปรับปรุงแก้ไขได้ด้วยจิตใจของมนุษย์เท่านั้น ซึ่งผลงานทางรูปธรรมของงานสถาปัตยกรรมจะไปผลักดันได้มากน้อยเพียงใด การออกแบบให้แปลกกว่าใครนั้น ถ้ามันบ้างใหม่กว่านอกจากแปลกแล้ว มีอะไรดีขึ้นกว่าเดิมบ้าง หากเราตอบคำถามเหล่านี้ไม่ได้ ก็เป็นที่น่าสงสัยว่า เรากำลังเดินถูกทางแล้วหรือ¹¹

2.1.4 สถาปนิกกับการประกอบวิชาชีพ

ศาสตราจารย์ กฤษณา เป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพของสถาปนิก เห็นได้จากการที่งานเขียนหลายๆ ชิ้นของท่าน มีการกล่าวถึงและเน้นย้ำอยู่เสมอเรื่องจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ เพื่อเป็นการปลูกฝังและกระตุ้นจิตสำนึกของสถาปนิกให้เห็นถึงความสำคัญในวิชาชีพของตน

ครั้งหนึ่งมีนิสิตปีหนึ่งมาสอบถามสัมภาษณ์ จากคำถามที่ว่าเหตุใดจึงเลือกที่จะมาเป็นสถาปนิก คำตอบเป็นว่าเพราะชอบวาดเขียน และคิดว่าเรียนแล้วจะมีรายได้ดี

ความเข้าใจแบบนี้เป็นความเข้าใจที่ผิดพลาด ผู้ที่เรียนสถาปัตยกรรมด้วยความมุ่งมั่นและอุดมการณ์เพียงแต่หารายได้ และที่ที่มีความชอบในใจเพียงแต่จะวาดเขียน จะ

¹¹ กฤษณา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา, “วศท: วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และเทคโนโลยีในงานสถาปัตยกรรม,” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 5 สิงหาคม 2546.

พบแต่ความไม่สมหวังนานับประการในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม เพราะสถาปนิกมิใช่เป็นเพียงนักวาดรูปดังที่คนทั่วไปหรือนิสิตที่เข้าคณะสถาปัตยกรรมใหม่ๆ บางคนมีความเข้าใจ แต่สถาปนิกจะต้องเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ที่จะสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมเพื่อมนุษยชาติ รางวัลในผลงานของสถาปนิกอยู่ที่อาคารที่จะทำประโยชน์ให้กับชุมชน ให้กับสังคม ให้กับศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่วนค่าแบบที่เป็นเงินนั้น เป็นเพียงผลพลอยได้จากอุดมการณ์ และความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์งานของสถาปนิก¹²

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสถาปนิกที่ไม่ใช่เพียงแต่เป็นผู้ที่ออกแบบสถาปัตยกรรมเพียงแค่ว่าเพื่อตอบสนองการจ้างงานและมีความสวยงาม หากแต่แนวความคิดในการออกแบบของสถาปนิกนั้นควรคิดถึงสังคมในภาพรวมด้วยเนื่องจากสถาปัตยกรรมนั้นตั้งอยู่ในบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ

หลักประจำง่าย ๆ ที่สถาปนิกพึงสังวรไว้ในการตัดสินใจว่าการปฏิบัติของตนนั้นชอบในคุณธรรมของวิชาชีพหรือไม่ คือการทำใจว่าเจ้าของโครงการนั้นเป็นเสมือนญาติพี่น้องใกล้ชิดสนิทสนมที่เรารักใคร่ ทุกสิ่งที่เราจะทำไปย่อมโดนบังคับด้วยน้ำใจที่เรามีต่อญาติพี่น้องซึ่งเราคิดจะนับถือกันต่อไปตลอดชีวิต สิ่งใดถูกสิ่งใดผิดจะชี้แจงตัวเองออกมาให้เห็นชัด สิ่งใดที่เราไม่สามารถจะทำกับญาติพี่น้องที่เรารักเรานับถือและต้องการจะได้รับศรัทธาของเขายู่ตลอดไป เราก็ทำไม่ได้กับเจ้าของโครงการเช่นกัน¹³

การมีคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ศาสตราจารย์ กฤษฏา เน้นย้ำอยู่เสมอ เนื่องจากในการทำงานออกแบบ บางครั้งสถาปนิกจะต้องพบเจอกับปัญหาค่าคอมมิชชั่นจากบริษัทผู้ขายวัสดุเหล่านั้นที่เสนอให้แลกกับการเลือกใช้วัสดุของตน การเปรียบเทียบของท่าน ให้สถาปนิกมองเจ้าของอาคารเสมือนญาติของตนเองนั้น เป็นการกระตุ้นเตือนให้สถาปนิกนึกถึงผลประโยชน์ของลูกค้าเป็นที่ตั้ง หากผลประโยชน์ของตนเองไม่ เพื่อให้ได้งานสถาปัตยกรรมที่ดีตอบสนองความต้องการของเจ้าของอาคารมากที่สุด

ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสถาปนิกกับจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก หากสถาปนิกทุกคนออกแบบ

¹² กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, "จิตสำนึกรากฐานในการปฏิบัติวิชาชีพ," คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹³ กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, "ความสำคัญของคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ในงานสถาปัตยกรรม," เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 24 สิงหาคม 2543

สถาปัตยกรรมโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคม อย่างตั้งใจจริง งานสถาปัตยกรรมในประเทศไทยย่อมพัฒนาไปในแนวทางที่ดีอย่างแน่นอน

จากประเด็นต่างๆ ที่ศาสตราจารย์ กฤษณา อ่างถึงอยู่เสมอในข้อเขียนของท่านข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่มีแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยตลอดเวลา แม้ว่าท่านจะได้รับการปลูกฝังแนวความคิดทางด้านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จากตะวันตกซึ่งมีบริบททางด้านภูมิประเทศและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับประเทศไทย แต่งานออกแบบของท่านตระหนักถึงความเหมาะสมทั้งทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจของไทยอยู่เสมอ เพื่อสร้างสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ยังคงมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

นอกจากนี้ประสบการณ์จากการประกอบวิชาชีพสถาปนิกอันยาวนานของท่าน จึงมักมีข้อเขียนเพื่อเตือนใจสถาปนิกรุ่นหลังๆ ให้มีจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพสถาปนิก ซึ่งเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และประเทศชาติของตนให้เจริญรุ่งเรืองได้ การคิดคำนึงถึงสังคมในภาพรวมอยู่เสมอของท่านเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ท่านเป็นสถาปนิกที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับทั้งจากวงการสถาปัตยกรรม รวมถึงสังคมภายนอกในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2.2 วรรณกรรมที่อ้างอิงถึงศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษณา อารุณวงศ์ ณ อยุธยา

จากการศึกษาวรรณกรรมที่มีการอ้างอิงถึงศาสตราจารย์ กฤษณา พบว่ามีงานวิชาการที่ศึกษาพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยที่สำคัญที่อ้างอิงถึงแนวความคิดและผลงานการออกแบบของท่านอยู่ 4 เล่ม ดังนี้

- บทความ “Directions in Thai Architecture” โดยสุเมธ ชุมสาย และ ม.ล. ตริทศยुท เทวกุล ในวารสารอาษาฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2515¹⁴
- สองทศวรรษงานออกแบบอาคารในประเทศไทย พ.ศ. 2511-2532 โดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแสงอรุณ พ.ศ. 2532¹⁵

¹⁴ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และ ม.ล. ตริทศยुท เทวกุล, 2515. Directions in Thai Architecture. วารสารอาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

¹⁵ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม แสงอรุณ. 2532. สองทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย 2511-2532.

- พัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบของสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยวิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ พ.ศ. 2536¹⁶
- สถาปนิกสยาม เล่ม 1-2 โดยผู้สตี ทิพทัส พ.ศ. 2539¹⁷

งานวิชาการดังกล่าวมีรูปแบบการศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการศึกษาออกมาเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม
2. การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรม
3. การรวบรวมผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของประเทศไทย

2.2.1 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม

งานวิชาการที่ทำการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย ได้แก่ บทความ “Directions in Thai Architecture” โดย ดร. สุเมธ ชุ่มสาย และ ม.ล. ตริทศุทธ เทวกุล ในวารสารอาษาฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2515 กับหนังสือ พัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบของสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดย ศ.ดร.วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ พ.ศ. 2536 ซึ่งทั้ง 2 เล่มมีการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม โดยแบ่งออกเป็นแนวทางที่ต่างกัน และช่วงเวลาระยะเวลาทำการศึกษาไม่เท่ากัน แต่พบว่า ช่วงเวลาในการวิเคราะห์บางช่วงมีการคาบเกี่ยวกันอยู่ เมื่อทำการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษณา โดยนำรูปแบบจากทั้ง 2 เล่มรวมกัน สรุปได้ว่ารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของท่าน ได้มีการแบ่งไว้เป็น 7 แนวทาง ดังนี้

1. แนวสากล (International School)
2. แนวบราซิลเลียน (Brazilian School)
3. แนวยามาซากิ-สโตน (Yamasaki-Stone School)
4. แนวเน้นปัจเจกแวดล้อม
5. แนวเน้นการใช้งานอาคาร
6. แนวโพสต์โมเดิร์น (Postmodern Architecture)
7. แนวเน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์ (Symbolism Architecture)

¹⁶วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.

¹⁷ผู้สตี ทิพทัส. 2539. สถาปนิกสยาม เล่ม 1-2.

1. แนวสากล (International School) คือ แนวทางสถาปัตยกรรมที่เป็นสากลและแพร่หลายมากที่สุด เนื่องจากสามารถประยุกต์ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างในประเทศได้ดี¹⁸ แนวทางสากลเป็นแนวทางการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏา ที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด ซึ่งในแนวทางนี้ยังมีการแบ่งเป็นรูปแบบต่างๆ อีกหลายแนวงานออกแบบของท่านที่ได้รับการอ้างถึงว่าเป็นแนวทางสากลมีทั้งสิ้น 21 อาคาร ดังนี้

- โรงแรมมโนราห์ แนวสากลสภาวะแวดล้อมสัมพันธ์ (การใช้แสงกันแดด)
- อาคารเรียนคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล แนวสากลจัดรูปด้าน
- โรงแรมเพชรชิวเดนทร์ แนวสากลจัดรูปด้าน
- อาคารสารสิน แนวสากลสภาวะแวดล้อมสัมพันธ์ (การใช้บลิ๊อคหรือแผงโปร่ง)
- ห้องสมุด เอ.ยู.เอ. แนวสากลสภาวะแวดล้อมสัมพันธ์ (การใช้บลิ๊อคหรือแผงโปร่ง)
- อาคารใหม่สวนอัมพร แนวสากลการยื่นชายคามาก
- บ้านศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา แนวสากล
- อาคารสินเอเซีย แนวสากลผนังกระจก
- อาคารสินธร แนวสากลผนังกระจก
- อาคารศรีวิกรม์ แนวสากลผนังกระจก
- อาคารบ้านโป่ง แนวสากลผนังกระจก
- อาคารสำนักงานใหญ่บริษัทการบินไทย จำกัด แนวสากลผนังกระจก (กระจกบางส่วน)
- โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต แนวสากลกล่องเจาะช่อง
- ศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- อาคารชาญอิสสระ ทาวเวอร์ แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- อาคารวีเจนท์ เฮ้าส์ แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- อาคารเอส.พี. อินเตอร์เนชั่นแนล แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- ศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์ แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- อาคารเซ็นทรัลชิดลม ทาวเวอร์ แนวสากลผนังกระจกสลับผนังทึบทางนอน
- อาคารสารธานี แนวสากลผนังทึบสลับช่องหรือผนังกระจกทางตั้ง (ผสมทางนอน)
- อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) แนวสากลผนังทึบสลับช่องหรือผนังกระจกทางตั้ง

¹⁸สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และม.ล. ตริทศยuth เทวกุล, 2515. Directions in Thai Architecture. วารสารอาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

ภาพที่ 2.1 ตัวอย่างอาคารแนวสากล

โรงเรียน Bauhaus โดย Walter Gropius พ.ศ. 2468

ที่มา <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bauhaus.JPG>

ภาพที่ 2.2 อาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510

ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 743

2. แนวบราซิลเลียน (Brazilian School) คือ แนวทางสถาปัตยกรรมบราซิลอันเกิดจากปรัชญาการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกชาวบราซิล ออสการ์ นีไมเออร์ (Oscar Niemeyer) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงบราซิลเลีย (Brasilia)¹⁹ ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์กฤษฎา ที่ได้รับการอ้างถึงว่าเป็นแนวบราซิลเลียน มีทั้งสิ้น 2 อาคาร ได้แก่

- อาคารบรรยายรวมคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- อาคารใหม่สวนอัมพร

¹⁹สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และม.ล. ตริทศยुทธ เทวกุล, 2515. Directions in Thai Architecture. วารสารอาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

ภาพที่ 2.3 ตัวอย่างอาคารแนวบราซิลเลียน

อาคารรัฐสภาประเทศบราซิล ณ กรุงบราซิลเลีย โดย Oscar Niemeyer พ.ศ. 2500
ที่มา http://en.wikipedia.org/wiki/File:Brazilian_National_Congress.jpg

ภาพที่ 2.4 อาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
ที่มา สอนทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 3

3. แนวยามาซากิ-สโตน (Yamasaki-Stone School) คือ แนวทางสถาปัตยกรรมที่ก่อกำเนิดโดยลักษณะเด่นร่วมกันในงานออกแบบของมิโนรุ ยามาซากิ (Minoru Yamasaki) และ เอ็ดเวิร์ด ดูเรล สโตน (Edward Durell Stone) แนวทางนี้สะท้อนให้เห็นถึงความโค้งงอของเส้นสายที่งดงาม อันสอดคล้องกับความอ่อนช้อยทางศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย²⁰ ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ที่ได้รับการอ้างอิงถึงว่าเป็นแนวทางนี้ มีเพียงอาคารเดียว ได้แก่

- ธนาคารไทยทุน สาขาสีลม

²⁰สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และม.ล. ตริทศยुทธ เทวกุล, 2515. "Directions in Thai Architecture," วารสารอาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

ภาพที่ 2.5 ตัวอย่างอาคารแนวยามาซากิ-สโตน

อาคาร Northwestern National Life, ING โดย Minoru Yamasaki พ.ศ. 2507

ที่มา <http://www.flickr.com/photos/tomdolanphotography/3828600126/>

ภาพที่ 2.6 การใช้เส้นสายโค้ง อ่อนช้อย ในธนาคารไทยทูนุ สาขาสีลม พ.ศ. 2513

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 2.7 ตัวอย่างอาคารแนวยามาซากิ-สโตน

U.S. Pavilion, World Expo '58 โดย Edward D. Stone พ.ศ. 2501

ที่มา <http://www.indiana.edu/~dws/circular/pages/13Am.Pavilion.htm>

ภาพที่ 2.8 การใช้แผงเซรามิคโปร่งลายไทยประยุกต์ ในอาคารสมาคมนักข่าวไทย พ.ศ. 2510
ที่มา <http://maps.google.co.th/>

4. แนวเน้นปัจจัยแวดล้อม คือ แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เน้นปัจจัยแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย โดยมากมีการใช้แผงกันแดดคอนกรีตเสริมเหล็กในการป้องกันแสงแดดและฝนสาดเข้าสู่ตัวอาคาร โดยมีรูปแบบทั้งแผงทางตั้งและทางนอน²¹ งานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษणा ซึ่งจัดว่าอยู่ในแนวทางนี้มีทั้งสิ้น 2 อาคาร ได้แก่

- โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม

5. แนวเน้นการใช้งานอาคาร คือ อาคารที่มุ่งตอบสนองทางด้านประโยชน์ใช้สอย มีประสิทธิภาพ และความประหยัดในการใช้งานอาคาร รวมทั้งในการก่อสร้าง ซึ่งเป็นทฤษฎีหลักของสถาปัตยกรรมโมเดิร์น²² ผลงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษणा ที่จัดว่าอยู่ในแนวทางนี้มี 1 อาคาร ได้แก่

- ริเวอร์เฮาส์ คอนโดมิเนียม

6. แนวโพสต์โมเดิร์น (Postmodern Architecture) อิทธิพลของสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์นได้เข้าสู่วงการสถาปัตยกรรมในประเทศไทยในช่วงปลายทศวรรษ 2520 และมีความรุนแรงมากขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ทั้งที่ยังไม่มีความชัดเจนแน่นอนในทิศทางของรูปแบบ²³ ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษणा ซึ่งจัดอยู่ในแนวทางนี้มี 1 อาคาร ได้แก่

- อาคารสกล แนวโพสต์โมเดิร์นพหุนิยม

²¹วิมลสิทธิ์ ทรวงูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 199

²²เรื่องเดียวกัน. 294

²³เรื่องเดียวกัน. 299

ภาพที่ 2.9 ตัวอย่างอาคารแนวโพสตีโมเดิร์น แบบพหุนิยม
อาคารแปลนห้าสั โดยแปลน อาคิเต็ค จำกัด พ.ศ. 2529
ที่มา ชัยบูรณ์ ศิริธนะวัฒน์

ภาพที่ 2.10 รูปแบบพหุนิยม ในอาคารสกล พ.ศ. 2528
ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 148

7. แนวเน้นความหมายทางสัญลักษณ์ (Symbolism Architecture) งานสถาปัตยกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์มากขึ้น การเน้นความหมายทางสัญลักษณ์นี้ แท้จริงแล้วเป็นแนวความคิดหลักแนวทางหนึ่งของสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์น ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวความคิดของสถาปัตยกรรมโมเดิร์น ที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบเชิงนามธรรมมากกว่า²⁴ ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ซึ่งจัดอยู่ในแนวทางนี้มี 1 อาคาร ได้แก่

- อาคารบิวตี้ เจมส์

ภาพที่ 2.11 ตัวอย่างอาคารแนวเน้นความหมายทางสัญลักษณ์

ตึกหุ่นยนต์ โดย ดร. สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา พ.ศ. 2529

ที่มา <http://www.oknation.net/blog/supawan/2011/10/26/entry-1>

²⁴วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 299

ภาพที่ 2.12 การใช้รูปทรงคล้ายฉลุมณีในอาคารบิวตี้ เจมส์
ที่มา บริษัท คาช่า จำกัด

จากการสรุปแนวทางการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏา ที่นักวิชาการแต่ละท่านอ้างอิงถึงนั้น พบว่าแนวทางการออกแบบของท่านมีหลากหลายแนวทาง โดยแนวทางสากลถือเป็นแนวทางหลักในการออกแบบของท่าน เนื่องจากเป็นแนวทางที่พบมากที่สุด ส่วนแนวทางอื่นถือเป็นแนวทางรองในการออกแบบ ได้แก่ แนวบราซิเลียน แนวเน้นปัจจัยแวดล้อม แนวโพสต์โมเดิร์น แนวยามาซากิ-สโตน และแนวเน้นการใช้งานอาคาร

2.2.2 การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม

งานวิชาการที่อ้างอิงถึงแนวความคิดทางการออกแบบ และบทบาทของศาสตราจารย์ กฤษฏา ต๋องการสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ได้แก่ สถาปนิกสยาม เล่ม 1-2 โดยผู้สดี ทิพทัส พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นงานวิชาการที่นำเสนอภาพรวมของบทบาทแนวความคิดและงานออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกหลายท่าน ที่มีบทบาทต่อพัฒนาการงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย ณ ช่วงเวลานั้น ซึ่งประเด็นที่อ้างอิงถึงศาสตราจารย์ กฤษฏา สรุปลได้เป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. แรงบันดาลใจในการเลือกศึกษาสถาปัตยกรรม
2. รูปแบบวิธีการสอน และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต
3. แนวความคิดและงานการออกแบบสถาปัตยกรรม
4. อิทธิพลทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม
5. การปฏิบัติวิชาชีพสถาปนิก
6. ทศนคติของท่านต่องานสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

1. แรงบันดาลใจในการเลือกศึกษาสถาปัตยกรรม ศาสตราจารย์ กฤษฏา ได้กล่าวถึงเหตุที่ท่านเลือกเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ว่า เนื่องจากสถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology) ในปี 1 นักศึกษาทุกคนจะเรียนเหมือนกันหมดทุกวิชา เมื่อจบปี 1 จึงจะมีสิทธิ์เลือกเรียนสาขาใดก็ได้ โดยที่ผู้แทนของแต่ละสาขาจะอธิบายให้ฟังว่าแต่ละสาขาวิชาเป็นอย่างไร และทุกสาขาที่จะบอกว่าเรียนสาขาของตนดีที่สุด

เจอกับคนบดีสถาปัตย์ คือ โปรเฟสเซอร์ เบลลูสกี (Pietro Belluschi) ที่ MIT แกบ่นให้ฟังว่าสถาปนิกแย่มากเลย เหนื่อยตลอดชาติ เงินก็น้อย แต่ถ้าเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์อยากจะทำผลงานของตัวเองมีชีวิตยืนนานกว่าชีวิตของตนเองแล้ว ก็ต้องเลือกเป็นสถาปนิก ผมได้ฟังก็ชอบใจก็เลยเลือกเรียนวิชาสถาปัตยกรรมแทนวิศวกรรมโยธา²⁵

ประโยคข้างต้นของคนบดีท่านนี้เป็นแรงบันดาลใจให้ศาสตราจารย์ กฤษฏาเลือกเรียนสถาปัตยกรรมและจากความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ให้ผลงานของตัวเองมีชีวิตยืนนานกว่าชีวิตของตนเองนี้ คงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ท่านเป็นสถาปนิกที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงท่านหนึ่งของวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย

²⁵ ผู้สดี ทิพทัส, 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 1, 22.

2. รูปแบบวิธีการสอนและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ นิสิต เนื่องจากบทบาทของท่านที่เป็นทั้งสถาปนิกและอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีลูกศิษย์ของท่านหลายคนแสดงทัศนคติถึงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของท่าน ดังนี้

เมื่ออาจารย์กฤษฎา มาสอนใหม่ๆ ลูกศิษย์ให้ความสนใจมาก เพราะสอนหนังสือเก่ง มีวิธีถ่ายทอดความรู้ให้นิสิตเข้าใจได้ดี²⁶

ในทรรศนะของผม อาจารย์ กฤษฎา สอนดีมาก อาจารย์มี graphic demonstration ที่ดี เข้าใจง่าย เรื่องเกี่ยวกับระบบที่ยุงยากที่จะต้องใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง สอนจึงจะเข้าใจได้ แต่อาจารย์ใช้เวลา 15 นาที ก็จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนในระดับที่เป็นพื้นฐานได้ เช่น อธิบายผังหรือแผนภูมิของระบบเครื่องปรับอากาศให้เข้าใจชัดเจนภายในเวลาสั้นๆ ซึ่งนับเป็นครูที่เก่ง²⁷

อาจารย์ช่วยทำให้สิ่งที่อยู่ในความคิดของนิสิต ซึ่งนำไปปฏิบัติจริงไม่ค่อยได้ ให้มีความเป็นจริงมากขึ้น สามารถปรับให้เข้ารูปเข้ารอยมากขึ้น²⁸

ข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงถึงความสามารถและความประทับใจของลูกศิษย์ที่มีต่อรูปแบบการสอนสถาปัตยกรรมของท่าน นอกจากความสามารถในการสอนนิสิตแล้ว ในสถาปนิกสยามได้กล่าวถึงแนวความคิดหลักในการสอนนิสิตของศาสตราจารย์ กฤษฎา ซึ่งมี 4 ประการ ดังนี้

ผมมีหลักการอยู่ 4 อย่าง ซึ่งสอนนิสิตเสมอ จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม คือ

1. ควรจะพูดกับเจ้าของงานด้วยภาษาง่ายๆ พูดให้เขาารู้เรื่องอย่างมีเหตุผล
2. ตรงต่อเวลา
3. ควรจะมีการวิเคราะห์เรื่องราคาค่าก่อสร้าง (เพื่อให้โครงการมีความเป็นไปได้ ไม่บานปลาย
4. จงคิดว่าเราเป็นเพื่อน เป็นญาติ มีความปรารถนาดีต่อเขา ถ้าออกไปประกอบวิชาชีพ และปฏิบัติตนอย่างนี้...เขาจะใช้คุณ²⁹

²⁶ บทสัมภาษณ์ ม.ล. ประทีป มาลากุล ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 78.

²⁷ บทสัมภาษณ์ ยงสตฤษดิ์ จารุบุรณะ ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 78.

²⁸ ความเห็นของลูกศิษย์ ต่อศาสตราจารย์ กฤษฎา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 106.

²⁹ ผู้สดี ทิพทัส, 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 571.

ความสามารถในการสอนของศาสตราจารย์ กฤษฏา และประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพของท่าน เป็นตัวอย่างที่ดีในการถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต กล่าวได้ว่าอิทธิพลทางแนวความคิดของท่านส่วนหนึ่งของท่านย่อมส่งอิทธิพลต่อนิสิตส่วนหนึ่งด้วย

3. แนวความคิดและงานการออกแบบสถาปัตยกรรม ในเรื่องของแนวความคิดและงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏา มีผลงานการออกแบบของท่านหลายอาคารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในสถาปนิกสยาม เช่น

อาคารใหม่สวนอัมพร มีผังใช้สอยและรูปร่างภายนอกที่มีแกนและส่วนประกอบสองข้างของแกนเท่ากัน ตามลักษณะของโครงสร้างผืนหลังคา แต่ไม่เน้นแนวแกนกลางมากเป็นพิเศษ โบสถ์เซเวียร์ เป็นอาคารที่มีการจัดผังพื้นเป็นห้องโถงใหญ่อเนกประสงค์ มีบันไดใหญ่ขึ้นด้านหน้าอาคาร โดยมีแกนกลางตรงช่วงกลาง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับรูปร่างภายนอกอาคารที่เป็นส่วนจั่วยกสูงและมีไม้กางเขนเน้นแนวแกนกลาง³⁰ ซึ่งกล่าวถึงผลงานออกแบบของ ศ กฤษฏาในเรื่องการออกแบบอาคารที่มีการเน้นแกน (axis) และไม่เน้นแกนกลาง

การใช้แผงโปร่ง (grill) เป็นหน้ากากบนผนังอาคารเพื่อกันแดดและการตกแต่งงานออกแบบในยุคแรกๆของ อาจารย์กฤษฏา จะมีการกันแดดโดยวิธีต่างๆ เช่น อาคารห้องสมุดโรงเรียนสอนภาษาเอ.ยู.เอ. (พ.ศ.2515) ซึ่งเป็นวิธีการของผู้ออกแบบที่จะหาวิธีกันแดดที่จะใช้ที่กันแดดนั้นกลายเป็นหน้าต่างให้อาคารด้วย³¹

ซึ่งข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการออกแบบแผงโปร่งด้านหน้าอาคารห้องสมุด เอ.ยู.เอ. จากตัวอย่างข้างต้นที่กล่าวมาแสดงให้เห็นแนวความคิดอันหลากหลายในงานออกแบบของท่าน ในการสร้างสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์และงดงามสอดคล้องกับประเภทของอาคารและรูปแบบการใช้สอย

4. อิทธิพลทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม เนื่องด้วยผลงานสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏาที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก บางอาคารมีความโดดเด่นทางแนวความคิด และรูปแบบสถาปัตยกรรมจนได้รับรางวัลจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ บางอาคารมีความโดดเด่นสวยงามทางด้านรูปแบบแก่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ที่พบเห็น รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่งดงามของท่านส่วนหนึ่งได้ส่งอิทธิพลต่องานออกแบบสถาปัตยกรรมในช่วงเวลานั้นด้วย

³⁰ ผู้สดี ทิพทัส, 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 750.

³¹ เรื่องเดียวกัน, 758.

อาจารย์เป็นผู้นำเรื่องของสไตล์หรือแนวโน้ม (trend) ของงานสถาปัตยกรรมในยุคนั้น ทำให้นิสิตส่วนใหญ่แทบจะได้รับอิทธิพลและยึดถือเป็นแนวทางตามแบบอย่างนั้นไปด้วย³²

ถ้าจะให้คะแนนก็ต้องให้ค่อนข้างสูงหรือได้ท็อป งานจากบริษัท คาซ่า มักจะได้มาตรฐาน ผ่านการพิจารณาแล้ว และแสดงถึงความรับผิดชอบในผลงาน³³

ข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ซึ่งนอกจากจะเป็นผลงานออกแบบที่มีคุณภาพสูง ยังเป็นผลงานที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดในการออกแบบของลูกศิษย์ สถาปนิกผู้ร่วมงาน รวมถึงผู้ที่ชื่นชอบในแนวทางการออกแบบของท่านอีกด้วย

5. การปฏิบัติวิชาชีพสถาปนิก เนื่องด้วยศาสตราจารย์ กฤษณา เป็นสถาปนิกที่ประกอบวิชาชีพยาวนาน มีผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าเป็นจำนวนมาก ท่านมีความตั้งใจในการถ่ายทอดประสบการณ์จากการทำงานของท่านเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สถาปนิกรุ่นหลังต่อไป สถาปนิกสยามได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากคำบอกเล่าของท่านไว้อย่างน่าสนใจ เช่น

ทำไปก็ได้แต่ค่าแบบ ซึ่งสำหรับสถาปนิกนั้น เงินไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนอย่างที่เราไปรเฟสเซอร์ Pietro Belluschi บอกไว้ว่าถ้าต้องการรวยต้องเป็น industrialist...แต่เราเลือกชีวิตของเรามาแล้วที่จะเป็นสถาปนิก เงินก็มีความจำเป็นในระดับหนึ่งแต่ความภาคภูมิใจของสถาปนิก...ซึ่งน่าจะสำคัญกว่าเงิน คือ สร้างงานสถาปัตยกรรมเท่าที่สติปัญญาหรือพรสวรรค์ของเราจะมีในทางที่ถูกต้อง...อธิบายเหตุผลได้ จึงมีสิทธิ์อยู่ได้นาน³⁴

บัญญัติ 4 ประการในการพัฒนาคุณภาพของสถาปนิก สถาปนิกที่ดีควรมีพื้นฐาน ดังนี้

1. มีความสามารถในการออกแบบ (design ability) ซึ่งเกิดจากการมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริง
2. มีความสามารถในการจัดการ (management ability)
3. ต้องสร้างศรัทธาให้แก่วิชาชีพ (professional integrity)

³² บทสัมภาษณ์ นิธิ สถาปิตานนท์ ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 88.

³³ บทสัมภาษณ์ ม.ล. ประทีป มาลากุล สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 668.

³⁴ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษณา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 350.

4. รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่นโดยไม่หวังอะไรตอบแทน³⁵

ประสบการณ์จากการประกอบวิชาชีพของท่าน รวมถึงจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านเน้นย้ำอยู่เสมอ นอกจากจะเป็นแบบอย่างในการเป็นสถาปนิกที่ดีแล้ว ยังช่วยให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทยก้าวหน้าไปในทางที่ดีอีกด้วย

6. ทัศนคติของท่านต่องานสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ช่วง พ.ศ. 2526-2536³⁶
พัฒนาการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็ว เริ่มมีอาคารสูงและอาคารขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ภาพรวมของเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สถาปนิกหลายท่านกล่าวว่าเป็นการเจริญเติบโตแบบ “รวดเร็วแต่ไร้ทิศทาง” ซึ่งศาสตราจารย์ กฤษฎา มีความเห็นต่อการเติบโตทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทยในช่วงนั้นดังนี้

มาตรฐานอาคารใหญ่ๆของเราก็ใช้ได้เมื่อเทียบกับที่อื่น ของเราอาจจะไม่เรียบร้อยเท่าสิงคโปร์...ตึกสมัยใหม่ของเขาเอาสถาปนิกเก่งๆ จากต่างประเทศมาออกแบบสไตล์ของเขาค่อนข้างเรียบร้อย แนว conservative หน่อย มีความเป็นขึ้นเป็นอัน ภาพรวมของสิงคโปร์ ตึกแต่ละหลังยังกลมกลืนกันอยู่ แต่ภาพรวมของตึกในกรุงเทพฯ คือ ต่างคนต่างไป แต่มีชีวิตชีวา เหมือนมองดูอะไรสักอย่างที่ไม่ consistency ของสถาปัตยกรรมที่แสดงออกมา ซึ่งเป็นนิสัยประจำของไทยเรา ที่ต้องไม่เหมือนใคร และ ไม่มีใครเหมือน³⁷

แนวคิดของท่านซึ่งเป็นสถาปนิกอาวุโสที่มีประสบการณ์และมีผลงานออกแบบเป็นจำนวนมากทั้งช่วงก่อนหน้าและในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของงานในขณะนั้นที่แม้จะมีความหลากหลาย ไม่เรียบร้อยเท่ากับสถาปัตยกรรมในบางประเทศ แต่มีความเป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจในตัวเอง

จากการสรุปแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา พบว่าแนวทางการออกแบบของท่านมีหลากหลายแนวทาง แต่มีแนวความคิดหลักในการออกแบบคือการสร้างสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศ แนวความคิดและความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของท่าน ส่งผลให้ผลงานการออกแบบของท่านมีมาตรฐานที่ค่อนข้างสูง อันเป็นผลดีต่อพัฒนาการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย

³⁵ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 351.

³⁶ ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526-2537) ในการแบ่งช่วงสถาปัตยกรรมของสถาปนิกสยาม

³⁷ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 2, 677.

2.2.3 การรวบรวมผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย

งานวิชาการที่รวบรวมผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่น่าสนใจของสถาปนิกไทยหลายๆ ท่าน ได้แก่ หนังสือสองทศวรรษงานออกแบบอาคารในประเทศไทย โดย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแสงอรุณ พ.ศ. 2511-2532 เป็น ซึ่งหนังสือในเล่มดังกล่าวมีการอ้างอิงถึง ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา ทั้งสิ้น 21 อาคาร ดังนี้

- อาคารกรุงเทพสทกล
- อาคารเรียนรวมคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- อาคารใหม่สวนอัมพร
- โบสถ์เซเวียร์
- ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม
- โรงแรมเพชรซิเดนท์
- ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ซิดลม
- อาคารสินธร
- อาคารสินเอเชีย
- โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต
- ศูนย์การค้าริเวอร์ไซด์
- อาคารริเวอร์เฮาส์ คอนโดมิเนียม
- อาคารชาฎออิสสระ ทาวเวอร์
- อาคารวีเจนท์
- อาคารเอส.พี. อินเตอร์เนชั่นแนล
- ศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์
- อาคารเซ็นทรัลซิดลม ทาวเวอร์
- อาคารสารธานี
- อาคารบ้านโป่ง
- อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด
- อาคารสกล

ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฎา ทั้ง 21 อาคารที่ได้รับการอ้างอิงถึง มีความแตกต่างทางรูปแบบการใช้สอยและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และมีช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผลงานการออกแบบของท่านเป็นผลงานที่มีคุณภาพ มีความโดดเด่น จนอาจเป็น

ตัวแทนของงานสถาปัตยกรรมในช่วงนั้นได้ อาคารเหล่านี้นอกจากแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่งดงาม ยังแสดงถึงพัฒนาการทางรูปแบบสถาปัตยกรรมของท่านที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งอีกด้วย

2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษณา ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์ครอบครัว สถาปนิกผู้ร่วมงาน และลูกศิษย์ที่ใกล้ชิด เพื่อทราบถึงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน ผ่านมุมมองต่างๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์สัมผัส เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน และการศึกษา เนื่องจากสถาปนิกที่เคยร่วมงานกับท่าน มีอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ จากบุคคลที่เคยร่วมงานด้วย ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้ทราบแนวความคิดทางการออกแบบ รูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาการ แนวความคิดทางการออกแบบของท่านต่อไป โดยผู้ให้สัมภาษณ์ในการศึกษามีทั้งหมด 9 ท่าน ดังนี้

1. คุณสุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (ภรรยา)
2. ศาสตราจารย์กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ (ร่วมงาน พ.ศ. 2504-2506)
ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รังสรรค์ ต่อสุวรรณ (ร่วมงาน พ.ศ. 2504-2505)
ประธานกรรมการบริษัท รังสรรค์แอนด์พรวิษณุส์สถาปัตย์ จำกัด
4. คุณวัชรินทร์ นิมบุญจาช (ร่วมงาน พ.ศ. 2510-2515, 2518-2533)
ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
อดีตรองประธานและกรรมการผู้จัดการ บริษัท คาซ่า จำกัด
5. คุณกฤษกร จุลาสัย (ร่วมงาน พ.ศ. 2510-2514)
ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด
6. คุณบุญเรือง จันทร์ประภาพ (ร่วมงาน พ.ศ. 2516-2533)
รองประธานกรรมการ บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
อดีตรองกรรมการผู้จัดการบริษัท คาซ่า จำกัด
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรชัย เลหาชัย (ร่วมงาน พ.ศ. 2517-2523)
อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อดีตสถาปนิกบริษัท คาซ่า จำกัด

8. คุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (บุตรชายคนโต)
ประธานกรรมการ บริษัท คาซ่า จำกัด
9. คุณสุภวัจน์ สุทวีทรัพย์ (ร่วมงาน พ.ศ. 2525-2553)
ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด
อดีตนุการประธานกรรมการ บริษัท คาซ่า จำกัด

ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่านให้ความเห็นถึงศาสตราจารย์ กฤษฏา ในมุมมองที่หลากหลายแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปมุมมองของแต่ละท่าน ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา ได้เป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม
2. รูปแบบการทำงานในสำนักงาน
3. ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏา
4. ทักษะคติของแต่ละท่านต่อศาสตราจารย์ กฤษฏา

2.3.1 แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม

สถาปนิกที่เคยร่วมงาน และบุคคลที่ใกล้ชิดกับศาสตราจารย์ กฤษฏา ให้ความเห็นถึงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้

1. สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture)
2. สถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย เรียบคม อยู่ได้นาน
3. สถาปัตยกรรมที่สวยงาม แต่ไม่จำเป็นต้องแพง
4. การประยุกต์ทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีเพื่อสร้างสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์
5. การคำนึงถึงทิศทางแดด-ลม (Orientation)

1. สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) สถาปนิกที่เคยร่วมงานกับศาสตราจารย์ กฤษฏา มักให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าแนวความคิดการออกแบบของท่านมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ คือ มีความเรียบง่าย สอดคล้องกับความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย

ศ.กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ และผศ. รังสรรค์ ต่อสุวรรณ ให้ความเห็นด้านแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏาว่าเป็นงานที่เรียบง่าย และมุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอย ดังนี้

มันก็เลือนๆ แล้วนะแต่ที่จำได้แม่นคือ ท่านสอนเป็น *Modern Architecture* มันต้อง *functional* เรียบง่าย³⁸

อาจารย์เป็นสถาปนิกประเภท *practical* แกะจะมุ่งไปที่การใช้งานต่างๆ ใช้สอยต่างๆ ไม่ค่อยจะเป็นสถาปนิกที่ออกแบบเพื่อความสวยงามอย่างเดียว ต้องให้ *practical* ได้ ใช้ประโยชน์ใช้สอยได้...

ผมมองว่างานของอาจารย์กฤษฏา จะเป็นแบบที่ค่อนข้างเรียบง่าย สวยในลักษณะเรียบง่าย โดยธรรมชาติของท่าน ท่านไม่ต้องการให้แบบสถาปัตยกรรมมันผิดปกตินัก ดูอย่างช่วงหลัง เช่น ตึกการบินไทย ก็เป็นตึกที่เรียบง่าย มีความงามพอสมควร แต่ก็เรียบง่ายเป็นหลักมากกว่า³⁹

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคุณวัชรินทร์ นิมบุญจาช และคุณบุญเรือง จันทรประภาพร ที่กล่าวว่าแนวทางการออกแบบของท่านเป็นแนวทางที่เรียบง่าย และเน้นประโยชน์ใช้สอยเช่นเดียวกัน

อาจารย์ชอบของที่ค่อนข้างเรียบง่าย อะไรที่หวือหวาเกินเหตุไป โดยที่มันไม่มีเหตุผล อาจารย์ก็ไม่ทำ ถ้าจะบอกว่าจะเป็นสไตล์ของอาจารย์ที่ชอบอะไรที่พอสมควร พุดง่ายๆ คือเป็นฝรั่ง แบบอะไรต่างๆ ยุคนั้นจะเป็นแบบฝรั่ง เพราะว่าทำอะไรพิสดารมากๆ เหมือนกับมันมากเกินเหตุ เกินจำเป็น⁴⁰

เรื่องหลักๆ ในการออกแบบที่อาจารย์เน้นย้ำ คือ เรื่องประโยชน์ใช้สอย (*functional*) ส่วนรูปลักษณ์ต่างๆ ผมคิดว่าท่านเป็นคนประณีตโดยอุปนิสัย ตรงนี้ไม่ได้สะท้อนออกมาเป็นคำพูด มันสะท้อนออกมาในบุคลิก ทุกอย่างมันจะประณีต อะไรก็ประณีต มันยิ่งกว่าคำพูด⁴¹

³⁸สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

³⁹สัมภาษณ์ รัชสวรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสวรรค์แอนด์พรวิษณุสถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

⁴⁰สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁴¹สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรประภาพร, รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

นอกจากแนวความคิดในการออกแบบที่เรียบง่าย ตอบสนองทางด้านประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งท่านเน้นย้ำให้สถาปนิกนึกถึงเวลาออกแบบคือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อที่จะให้ได้สถาปัตยกรรมที่ตรงใจลูกค้า และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ตามที่สถาปนิกผู้ออกแบบต้องการให้เป็นได้

ที่คุณพ่อสอนอีกอย่าง คือ ท่านบอกว่าเราต้องเอาใจเราคิดเป็นคนอยู่ 3 กลุ่ม คือ หนึ่ง คนมาใช้ ว่าเขาต้องการอะไรจากอาคารที่เรากำลังทำอยู่นี้ สอง เจ้าของ ว่าเขาต้องการอะไร และสุดท้ายค่อยคิดเป็นตัวเรา คือ หลังจากที่เรารู้ทั้งสองอย่าง ค่อยคิดแบบสถาปนิก ที่เราจะใส่ความสามารถในการออกแบบของเรา เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่ายได้ดี...

นอกจากแนวทางที่คุณพ่อสอนตลอดในการทำงานที่เป็นเขา เป็นเราแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ท่านเน้นมากคือ เรื่องของงบประมาณกับเวลา ว่าอย่าทำงานเพื่อเจ้อ บอกสถาปนิกที่ทำงานเพื่อเจ้อ ไม่รักษาเวลาให้ตรง ซึ่งทุกนาทีที่ผ่านไป มันคือดอกเบี้ยของเจ้าของ⁴²

แนวความคิดทางการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณาที่คุณนิพิฐกล่าวถึงนั้น สอดคล้องตรงกับที่คุณสุวัฒน์ สุทวิทรัพย์ กล่าวถึงแนวความคิดทางการออกแบบของท่านเช่นเดียวกัน

อาจารย์มีแนวความคิด คือ การเอาใจเขา มาใส่ใจเรา คุณอยากเป็นสถาปนิกที่ดี คุณจะต้องทำตัวเหมือนเป็นเจ้าของงานด้วย ว่าเจ้าของต้องการแบบนี้ แล้วคุณต้องไปนั่งในตำแหน่งที่เป็นเจ้าของ ว่าถ้าคุณเป็นเจ้าของคุณอยากจะได้อะไร⁴³

จากข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้างต้น แสดงถึงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา มีมุมมองทางการออกแบบที่เป็นองค์รวม โดยมุ่งเน้นให้เกิดสถาปัตยกรรมที่มีความเรียบง่าย ตอบสนองความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอยของลูกค้า จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน

2. สถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย เรียบคม อยู่ได้นาน หากกล่าวถึงผลงานการออกแบบของท่าน ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านล้วนให้ทัศนคติไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นงานออกแบบที่เรียบง่าย เรียบร้อย ซึ่งการที่ภาพลักษณ์ปรากฏออกมาเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเพราะเป็นแนวความคิดทางการออกแบบของท่าน และเป็นสิ่งที่ท่านคำนึงถึงอยู่เสมอ

⁴² สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

⁴³ สัมภาษณ์ สุวัฒน์ สุทวิทรัพย์, ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

อาจารย์เป็นคนละเอียดลออมาก ในการออกแบบแต่ละอย่าง เรียบง่ายที่สุด อันนี้ มันก็ขึ้นกับงบประมาณของเจ้าของด้วย งานของอาจารย์จะดูไม่ล้ำสมัยเพราะ ความเรียบง่าย ถึงจะสิบปี ยี่สิบปี ห้าสิบปี มันก็ดูไม่ล้ำสมัยเลย⁴⁴

นอกจากสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ท่านเน้นย้ำด้วยเช่นเดียวกันนั่นคือ ความเรียบง่ายทางแนวความคิด

ท่านจะพูดถึงเรื่องที่ว่า เรียบง่าย sharp ท่านชอบใช้คำนี้ แล้วก็อยู่ได้นาน sharp ไม่ได้หมายถึงมุมแหลม แต่หมายถึงว่าดูแล้วมันเรียบ บางทีมันอาจจะเรียบง่าย แต่มันเรียบ มีแนวความคิดที่ลึกซึ้ง⁴⁵

สถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย นั้นเป็นแนวความคิดหลักของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) ดังนั้นการที่ผลงานการออกแบบของท่านโดยมากที่มีความเรียบง่าย จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดทางการออกแบบของท่านได้รับอิทธิพลของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจเพราะช่วงที่ท่านศึกษาสถาปัตยกรรมที่สหรัฐอเมริกา นั้น เป็นช่วงที่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่กำลังตื่นตัวเป็นอย่างมากนั่นเอง

3. สถาปัตยกรรมที่สวยงาม แต่ไม่จำเป็นต้องแพง นอกจากแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ต้องเรียบง่าย และตอบสนองทางด้านประโยชน์ใช้สอย ยังมีสิ่งที่ศาสตราจารย์กฤษฎา คำนึงถึงอยู่เสมอในการออกแบบเช่นเดียวกัน นั่นคือราคาค่าก่อสร้าง

จุดดีอย่างคือ การที่ท่านเรียนเมืองนอก มีความคิดอะไรต่างๆ จะดูเรื่องเศรษฐกิจด้วย ไม่ได้ทำอะไรที่เป็นอนุสาวรีย์ของสถาปนิก ต้องดูสภาพความเหมาะสมในแง่ของการลงทุน ในหลายๆ เรื่อง มันจะต้องสวย แต่มันจะต้องถูก⁴⁶

ท่านจะอธิบายว่าดี มันจะต้องอยู่สบาย แล้วมันก็ต้องเหมาะกับคนที่อยู่ที่นั่น ท่านจะตระหนักเรื่องนี้⁴⁷

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางการออกแบบของท่าน รวมถึงสิ่งที่สถาปนิกทุกคนควรจะทำให้ได้ นั่นคือการออกแบบผลงานที่สวยงาม และไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง สถาปนิกควรสร้างผลงานที่งดงาม ตอบสนองการใช้งานได้สูงสุด โดยอยู่ในราคาที่เหมาะสมกับ

⁴⁴ สัมภาษณ์ สุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 25 เมษายน 2555.

⁴⁵ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

⁴⁶ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁴⁷ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

ความต้องการของเจ้าของโครงการ และอีกประการที่สำคัญคือต้องมีความเหมาะสมกับผู้ใช้งาน และบริบทอีกด้วย

4. การประยุกต์ทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีเพื่อสร้างสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์
สถาปนิกบางท่านให้ความเห็นว่านอกจากแนวความคิดในการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ที่เรียบง่ายแล้ว งานของท่านยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้วัสดุ และ เทคโนโลยีการก่อสร้างที่มีอยู่ในขณะนั้นให้เกิดสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้

อาจารย์เป็นคนที่มีความสามารถ แก่เข้าใจเรื่องโครงสร้างอย่างดี แก่รู้ว่า โครงสร้างใหม่ี่ จะใช้ฟังก์ชัน (function) อะไร ประโยชน์อะไร แก่เข้าใจ แล้วสิ่งที่ท่าน สูดยอดคือ ท่านผสมผสานระหว่าง low-tech กับงานสถาปัตยกรรมของท่าน เพื่อสร้าง รูปลักษณ์ตามที่ท่านต้องการ...

ถ้าไปเรียนเมืองนอก ท่านจะลอกเลียนเมืองนอก แต่ท่านเป็นคนที่เขา แนวความคิด วัสดุที่มีอยู่ในท้องตลาด มาพัฒนาทำให้เกิดรูปร่าง ลักษณะ แนว สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ขึ้นมา...

เป็นลักษณะเฉพาะตัว ชัดเจน ท่านไม่ได้ใช้วัสดุใหม่ที่สั่งมาจากนอก ไม่ได้แพง แต่ใช้วัสดุเทคโนโลยีสมัยนั้น ทำให้ได้รูปร่างที่เด่น รูปลักษณ์ที่ท่านทำให้เด่นตลอดเวลา ทำให้เป็นลักษณะ เป็นสไตล์ของท่านเอง⁴⁸

ความเห็นข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ ที่ท่านได้เรียนรู้มาจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวัสดุ เทคโนโลยีและการ ก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

5. การคำนึงถึงทิศทางแดด-ลม (Orientation) เนื่องจากประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น ดังนั้นการวางอาคารให้ถูกต้องตามทิศทางแดด-ลม จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่ศาสตราจารย์ กฤษณา คำนึงถึงอยู่เสมอในงานออกแบบ

อาจารย์ไม่หลุดในเรื่อง orientation ไม่ขัดแย้งกับ orientation⁴⁹

เรื่อง orientation ท่านค่อนข้างจะคำนึงถึงมากเลย แล้วท่านก็จะว่า ว่าเด็กไทย

⁴⁸สัมภาษณ์ ภูษกร จุลาสัย, ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด, 3 เมษายน 2555.

⁴⁹สัมภาษณ์ พรชัย เลหาชัย, รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 มีนาคม 2555.

ไม่ตระหนักเรื่อง orientation เลย ไม่ดูทิศทางลม ไม่ดูทิศทางแดด ไม่ดูเพื่อนรอบข้างว่า เป็นอย่างไร ไม่ดูภูมิประเทศรอบข้างว่าเป็นอย่างไร⁵⁰

ประเด็นเรื่องการประหยัดพลังงานของอาคาร ในช่วงเวลาที่ท่านออกแบบอาคารต่างๆ เหล่านี้ ยังไม่เป็นที่ให้ความสำคัญ และคำนึงถึงเช่นในปัจจุบัน แต่การออกแบบอาคารส่วนใหญ่ของท่าน ที่คำนึงถึงทิศทางแดด-ลม เป็นอย่างดี ทำให้ผลงานของท่านเป็นอาคารที่ประหยัดพลังงานได้อีกด้วย

จากประเด็นต่างๆ ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา มีแนวความคิดทางการออกแบบที่เรียบง่าย ตอบสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยของเจ้าของเป็นอย่างดี และมีความสามารถในการประยุกต์ใช้โครงสร้างที่เหมาะสมกับงานออกแบบ เพื่อสร้างสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ สอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย

2.3.2 รูปแบบการทำงานในสำนักงาน

เนื่องจากศาสตราจารย์ กฤษณา มีช่วงระยะเวลาการทำงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ยาวนาน รูปแบบการทำงาน บุคลากรในสำนักงานในแต่ละช่วงระยะเวลาจึงมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งช่วงการทำงานของท่านให้ชัดเจนเข้าใจง่ายเป็น 3 ช่วง คือ

1. ช่วงต้น
2. ช่วงกลาง
3. ช่วงปลาย

1. **ช่วงต้น** คือ ช่วงที่ศาสตราจารย์ กฤษณาเริ่มตั้งสำนักงานใหม่ๆ ขนาดของสำนักงานยังมีขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ประเภทของอาคารที่ออกแบบยังเป็นอาคารที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก

ศ.กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ และ ผศ. รัชนีกร ต๋อสุวรรณ ซึ่งร่วมงานกับท่าน ตั้งแต่ช่วงต้นที่ท่านเปิดสำนักงานใหม่ ให้ความเห็นถึงลักษณะของสำนักงานรวมถึงรูปแบบการทำงาน ดังนี้

สำนักงานช่วงเริ่มแรกยังเป็นสำนักงานขนาดเล็ก ตั้งขึ้นที่ห้องพักของศาสตราจารย์ กฤษณา ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ โดยมีนิสิตเป็นผู้ช่วยในสำนักงาน

ตอนนั้นอยู่ปี 3 เทอมปลาย อาจารย์เพ็ญโฉมมาอยู่จุฬาฯ พองานเริ่มเยอะขึ้น ท่านก็หาคนไปเขียนแบบ ก็คัดคนไป 4 คน มี ผศ. รัชนีกร ต๋อสุวรรณ ผศ. ปราโมทย์ แสง

⁵⁰ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

เที่ยง ม.ล. จุลจรี กมลาศน์ แล้วก็มีผม เท่าที่จำได้นะ เป็นทีมแรก ทำงานในห้องท่าน วันเสาร์ อาทิตย์⁵¹

ผมเริ่มงานกับอาจารย์สมัยยังเป็นนิสิตอยู่ ท่านมาสอนที่คณะ ตอนนั้นท่านเพิ่งจะตั้งสำนักงานใหม่ สำนักงานของท่านอยู่ที่คณะสถาปัตยกรรม มีแบบอะไรท่านก็จะไปทำอยู่ในห้องทำงานของท่าน เมื่อท่านมีห้องทำงานของท่าน ท่านเลยให้ผมไปช่วยที่นั่น⁵²

รูปแบบการทำงานศาสตราจารย์ กฤษณาจะเป็นผู้ติดต่อกับเจ้าของงาน นิสิตที่ช่วยงานจะทำหน้าที่เขียนแบบ ตามที่ท่านกำหนดโปรแกรม และ sketch มาให้ โดยท่านจะตรวจแก้งานออกแบบในภายหลังอีกทีหนึ่ง

อาจารย์จะเป็นคนไปติดต่อเจ้าของงาน จากนั้นท่านจะมาเขียน sketch ส่วนเราก็เขียนแบบต่างๆ แล้วท่านก็มาแก้ ปกตินะ⁵³

วิธีการทำงานของอาจารย์ ท่านจะติดต่อกับงานเสร็จเรียบร้อย แล้วท่านจะกำหนดโปรแกรมมาให้ ว่าทำอะไรบ้าง ควรจะมีห้องกี่ห้อง เสร็จเรียบร้อยแล้ว สถาปนิกในสำนักงานก็ออกแบบมา แล้วท่านก็จะมาตรวจและแก้ไขอีกทีหลัง ลูกศิษย์ของท่านในสำนักงานจะมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตั้งแต่ต้น⁵⁴

จากคำกล่าวของทั้งสองท่าน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรุ่นบุกเบิกที่ได้ร่วมงานกับศาสตราจารย์ กฤษณาตั้งแต่ยังเป็นนิสิตที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการทำงานในช่วงต้น ซึ่งยังเป็นเพียงสำนักงานขนาดเล็ก โดยศาสตราจารย์ กฤษณา จะเป็นผู้ออกแบบการออกแบบหลักๆ นิสิตแต่ละคนเขียนแบบตามที่ท่านร่างให้ ส่วนท่านจะกลับมาตรวจแก้ คล้ายกับการเรียนการสอนวิชาสตูดิโอ

ช่วงกลาง

⁵¹ สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

⁵² สัมภาษณ์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรรค์แอนด์พรอเฟสชันส์สถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

⁵³ สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

⁵⁴ สัมภาษณ์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรรค์แอนด์พรอเฟสชันส์สถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

2. ช่วงกลาง คือ ช่วงที่สำนักงานของศาสตราจารย์ กฤษณาเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เริ่มมีการตั้งสำนักงานที่บ้านของอาจารย์ ผลงานการออกแบบอาคารสำคัญเริ่มมีมากขึ้น คุณกฤษณา จุลาสัย คุณวัชรินทร์ นิมบุญจาช คุณบุญเรือง จันทรประภาพร และผศ. พรชัย เลหาหทัย ซึ่งร่วมงานกับ ท่าน ในช่วงนี้ ให้ความเห็นถึงรูปแบบการทำงานในช่วงนั้นดังนี้

สำนักงานมีลักษณะคล้ายสตูดิโอ มีสถาปนิกประมาณ 10 คน ซึ่งถือว่าเป็นสำนักงานที่มีขนาดใหญ่ในยุคนั้น

ตอนนั้นเข้าไป มีรุ่นพี่อยู่ประมาณ 7-8 คน พอไปอยู่ซักพัก 5-6 เดือนรุ่นพี่ลาออกหมด เหลือผมกับบงกชยุทธ ณ นคร 2 คน รุ่นพี่ที่ออกไปมีพีนิพัทธ์ ซื่อตรง พีเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง อาจารย์ ผุสดี ทิพทัส⁵⁵

อยู่กันสมัยก่อน ออฟฟิศไม่ถึง 10 คนนี้ก็ถือว่าใหญ่มาก เพราะว่าส่วนใหญ่เป็นสตูดิโอ⁵⁶

รูปแบบการทำงานในสำนักงานของศาสตราจารย์ กฤษณาในช่วงนี้ มีลักษณะคล้ายสตูดิโอ โดยที่ท่านยังให้เวลากับสำนักงานอยู่เสมอ

อาจารย์จะดูแบบเป็นช่วงๆ อยู่แล้ว ช่วงนั้นท่านให้เวลากับออฟฟิศอยู่เสมอ แบบทั้งหมดช่วงนั้นก็ต้องผ่านตาอาจารย์⁵⁷

มันเป็นเหมือนสตูดิโอ บริษัทคนไม่ได้เยอะ เป็นเหมือนสถาปนิกโครงการที่ดูแลโดยตรง ทำทุกอย่าง⁵⁸

ทำงานเป็นกลุ่ม คนออกแบบจะสลับไปมากันได้ แล้วแต่อาจารย์จะเห็นว่าเหมาะสม⁵⁹

⁵⁵สัมภาษณ์ กฤษณา จุลาสัย, ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด, 3 เมษายน 2555.

⁵⁶สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรประภาพร, รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเทคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

⁵⁷สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเทคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁵⁸เรื่องเดียวกัน, 16 มีนาคม 2555.

⁵⁹สัมภาษณ์ พรชัย เลหาหทัย, รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 มีนาคม 2555.

จากคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าขนาดสำนักงานของศาสตราจารย์ กฤษฏา เริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น มีลักษณะการทำงานคล้ายกับสตูดิโอ โดยที่ท่านยังให้เวลากับการ ออกแบบ และตรวจแบบทุกโครงการเองทุกครั้ง

3. ช่วงปลาย คือ ช่วงหลังจากที่ท่านเริ่มมีผลงานการออกแบบของจำนวนมาก จำนวนงาน และผลงานเริ่มมีมากขึ้น การกระจายงานอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น คุณวัชรินทร์ นิมนบุญจาช และคุณบุญเรืองจันทร์ประภาพร ซึ่งเป็นสถาปนิกที่ร่วมงานกับท่านเป็นระยะเวลา ยาวนาน ให้ความเห็นถึงรูปแบบการทำงานของท่านในช่วงปลาย ดังนี้

เวลาการทำงานก็จะมีการคุย มีการระดมความคิดเห็น คุยกันว่าน่าจะเป็นอย่างไร ลองทำดู ว่ามันใช่หรือไม่ ควรจะเป็นอย่างไร⁶⁰

อาจารย์อาจจะมีแนวความคิดของท่านมาว่าอยากจะเป็นอย่างไร ก็รับทราบกันไป หรือคุณก็เสริมของคุณไป ระหว่างทำก็คิดไปด้วยว่าที่ ท่านพูดมามันมีวิธีอื่นอีกหรือเปล่า ก็ทำแล้วมาดูกัน พัฒนากันไปเป็นช่วงๆ แล้วพอเสร็จแล้วให้เจ้าของดู ก็ยังไม่รู้เลยว่าชอบ-ไม่ชอบ สภาพมันอย่างนั้น เราบอกว่าดีสุดบางที่เจ้าของเขาก็ไม่ชอบ ขายไม่ได้ เขาก็ไม่เอา⁶¹

ถ้าเป็นงานเล็กมันก็สามารถลุยเดี่ยวไปได้เลย แต่ถ้าเป็นงานใหญ่มีความสำคัญ จะมีการระดมความคิดเห็น⁶²

ในช่วงปลายนี้เนื่องจากศาสตราจารย์ กฤษฏา มีภาระทางด้านอื่นมากขึ้น รวมถึงขนาด ของสำนักงานที่ขยายใหญ่ขึ้น และมีโครงการออกแบบจำนวนมาก รูปแบบการทำงานจึงกระจาย งานมากขึ้น สถาปนิกหัวหน้าโครงการจึงเป็นผู้ควบคุมโดยตรงอีกทอดหนึ่ง แต่ท่านยังทำหน้าที่ นำเสนอโครงการต่อลูกค้าอยู่เช่นเดิม

ผมป้อนข้อมูลให้อาจารย์ เพราะท่านไม่ได้จับละเอียด จะไปรู้รายละเอียดได้ อย่งไร พอท่านอ่านเสร็จ ทีนี้ท่านสามารถได้เป็นฉากๆ ตรงนี้เรียกว่าเก่งมากๆ ต้อง ยอมรับว่าอย่างนั้น เพราะความเป็นอาจารย์ด้วย เราต้องเล่าให้ท่านฟังทุกอย่าง แล้ว ท่านจะซัก ต้องบอกหมด แล้วท่านจะเก็บข้อมูลไว้ในคลังสมอง แล้วถ่ายทอดให้ลูกค้าฟัง

⁶⁰สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁶¹เรื่องเดียวกัน, 16 มีนาคม 2555.

⁶²สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทร์ประภาพร, รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

เรื่องเดียวกันถ้าเราไปพูดให้ลูกค้าฟังมันไม่น่าสนใจ แต่ถ้าถ้าท่านพูดลูกค้าจะสนใจมาก และความเป็นผู้ใหญ่ และทุกคนก็ยอมรับว่าเป็นสถาปนิกที่โดดเด่นในยุคนั้น⁶³

ข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการทำงานในสำนักงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏา ซึ่งเริ่มต้นจากสำนักงานขนาดเล็กในช่วงต้น จนกลายเป็นสำนักงานขนาดใหญ่ในเวลาต่อมา โดยแนวความคิดหลักทางการออกแบบจะมีศาสตราจารย์ กฤษฏา เป็นผู้กำหนดแนวทางการออกแบบ มีลักษณะการทำงานที่ยืดหยุ่น คือ ถ้าอาคารไม่ใหญ่มาก สถาปนิกในโครงการสามารถทำการออกแบบไปได้เลย ถ้าอาคารที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญ จะมีการระดมความคิดร่วมกันระหว่างศาสตราจารย์ กฤษฏา กับกลุ่มสถาปนิกหัวหน้าโครงการ เพื่อให้ได้สถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับเจ้าของโครงการ และตามแนวทางการออกแบบของสำนักงาน

2.3.3 ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏา

ศาสตราจารย์ กฤษฏาเป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการประกอบวิชาชีพอย่างสูง มีผลงานการออกแบบเป็นจำนวนมาก หากกล่าวถึงงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏามากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่านให้ความเห็นในแนวทางที่หลากหลาย แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. ผลงานการออกแบบทุกชิ้นแสดงถึงตัวตนของท่าน
2. ผลงานการออกแบบที่แสดงถึงตัวตนของท่านในแต่ละช่วง
3. ผลงานการออกแบบที่แสดงถึงตัวตนของท่านอย่างชัดเจน
4. ผลงานการออกแบบที่ศาสตราจารย์ กฤษฏาชื่นชอบ

1. ผลงานการออกแบบทุกชิ้นแสดงถึงตัวตนของท่าน คุณสุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ทัศนคติว่าผลงานทุกชิ้นนั้น ล้วนแต่แสดงถึงความเป็นตัวตนของท่านได้เป็นอย่างดี

ส่วนมากก็จะทุกตึก คือ เวลาไปตามถนน ก็สามารถชี้ได้ว่าเป็นตึกที่อาจารย์ทำ ทั้งๆ ที่ไม่รู้หรือว่า อาจารย์ทำอะไรบ้าง แล้วตอนหลังงานเยอะมากจนตามไม่ทัน แต่ถ้าผ่านไปก็จะรู้ว่า ตึกนี้อาจารย์ทำ คือ เห็นแนว มันจะบอกลักษณะของอาจารย์⁶⁴

⁶³สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁶⁴สัมภาษณ์ สุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 25 เมษายน 2555.

สอดคล้องกับ ผศ. รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ ที่ให้ความเห็นว่า ผลงานการออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา ล้วนแสดงถึงความเป็นตัวตนของท่าน เป็นสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย

ทุกอันแสดงตัวตนของท่าน เรียบร้อยๆ ธรรมดา ไม่ใช่สถาปัตยกรรมที่จะ ออกแบบหวือหวา ท่านเกิดมาในยุค Modern Architecture ธรรมดา Postmodern มาที หลัง ซึ่งห่างไกลกับท่านมาก แล้วท่านอาจจะไม่ชอบด้วย ท่านไม่ชอบนะ Postmodern⁶⁵

ซึ่งความเห็นของ ผศ. รัชสรรค์ ต่อสุวรรณเป็นไปในทางเดียวกับคุณวัชรินทร์ นิมบุญจาช ที่กล่าวว่าโดยรวมผลงานของท่านทุกชิ้น นั้นแสดงออกถึงความเรียบง่าย อันเป็นตัวตนของท่าน มี บางอาคารในช่วงหลังๆ ที่มีแนวทางที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ซึ่งเป็นผลจากสถาปนิกผู้ร่วมงาน

ตอบยากนะ ผมว่าของอาจารย์ถ้าจะถาม คือ clean เรียบง่าย มายุคหลังๆ ที่ พวกผมช่วยกันทำให้มันจึกแนวออกไป อาจารย์รับได้ก็รับได้ รับไม่ได้ก็ไม่เอา⁶⁶

2. ผลงานการออกแบบที่แสดงถึงตัวตนของท่านในแต่ละช่วง คุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา แสดงทัศนคติต่ออาคารที่แสดงออกถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏา ออกเป็นช่วงๆ 3 ช่วง ช่วยให้ทราบถึงผลงานที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท่านในแต่ละช่วง

ผมว่าอาคารสำนักงานใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ ถนนสีลม เป็นมากที่สุด เพราะว่า เรียบง่าย ตอบสนองการใช้งาน อยู่นาน แล้วก็มี ความสง่างามในตัว...

ถ้าในรุ่นหลังๆ สำหรับผม ผมว่าการบินไทย ที่เป็นตัวตนของคุณพ่อ เพราะว่า ยังมี ความเรียบง่ายอยู่ แต่มีความเป็น timeless อยู่ในตัวเหมือนกัน แล้วก็ตอบสนอง การใช้งาน ไม่แพง...

อีกอันที่ท่านรักมากเหมือนกัน คือ อาคารสินธร จริงๆ มันเรียบง่าย แต่ก็สง่างาม ทุกวันนี้ก็ยังเป็นตึกที่ผมถือว่าสวยอยู่นะจริงๆ แล้ว...

ถ้ายุคแรกๆ เลยผมว่าสวนอัมพรนะ เดินที่สุดจริงๆ มันก็เรียบง่ายมากเลยนะ แต่ มันมีอะไรอยู่ในความเรียบง่ายอยู่⁶⁷

⁶⁵สัมภาษณ์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรรค์แอนด์พรวิษณุสถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

⁶⁶สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาดิเทคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁶⁷สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

นอกจากทัศนคติต่อผลงานที่แสดงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏา ในแต่ละช่วงที่คุณ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงแล้ว คุณบุญเรือง จันทร์ประภาพ ได้ให้ทัศนคติในลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน คือ มีผลงานการออกแบบหลายอาคารที่แสดงถึงตัวตนของท่าน แต่หากกล่าวถึง ผลงานเด่นๆ ที่แสดงออกอย่างชัดเจนที่สุดนั้น เป็นการยากที่จะบ่งบอกได้

ขึ้นใดขึ้นหนึ่ง ไม่น่าจะแสดงถึงตัวตนทั้งหมดของท่านได้...

จริงๆ มันก็มีหลายๆ งานที่ท่านทุ่มเท ถามว่าที่สื่อจริงๆ นี้จากเวลาที่ท่านทำงาน ท่านก็จะทำงานพวกนั้นอยู่เรื่อยๆ มันก็จะเห็นอยู่ 2-3 งาน เป็นต้นว่า โบสถ์เซเวียร์ แม้ว่า จะเป็นงานเล็ก แต่สื่อถึงท่านได้ดี หรือสวนอัมพร ก็เป็นเครื่องมือที่ท่านใช้สื่อว่า ท่าน ทำงานแล้วท่านคงภูมิใจด้วย เพราะมันเป็นอะไรที่มีทั้งเทคโนโลยี อย่างสวนอัมพรที่มันยื่น 15.00 เมตรนี้ คุณไม่เคยเจอตึกสมัยนั้นที่มันทำทาย ที่กล้ายื่นโครงสร้างขนาดนั้น เป็น internal longspan ที่ยื่นลอยออกมาตั้ง 15.00 เมตร นี่มันเหมือนผลงานคลาสสิกของ ท่าน ผมว่าสวนอัมพรเป็นอันที่ท่านภูมิใจ ถ้าจะให้ผมเลือกผมว่าน่าจะเป็นสวนอัมพร แล้ว ท่านก็ใช้สอนในสมัยผมเรียน...

ถ้าถามว่าบ้านเป็นอะไรที่ท่านภูมิใจ ผมว่าบ้านเป็นอันหนึ่งที่ท่านภูมิใจ มัน เป็นอะไรที่อธิบายความประณีตของท่านด้วย แล้วมันค่อนข้างลงตัวในความรู้สึกที่ท่าน มองว่าชีวิตท่าน ครอบครัวท่านมีอย่างนั้น แล้วก็อธิบายการใช้งานของท่านกับคุณแม่ มัน เกิดขึ้นในแปลนของท่าน มันเหมือนกับเป็นโมดูลาร์ ที่ท่านอธิบายชีวิตของท่านได้หมดทุก อัน มันเป็นโครงสร้างที่เป็นโมดูลาร์มากๆ แบ่งได้ง่ายๆ เลย โมดูลาร์จะเป็น 5x5 เมตร ประกอบกัน บ้านของท่านจะเป็น 15x15 เมตรทุกอย่างจะเรียบง่าย และหรูหรามากใน ความรู้สึกของท่านด้วย⁶⁸

3. ผลงานการออกแบบที่แสดงถึงตัวตนของท่านอย่างชัดเจน ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่าน มีความเห็นว่าผลงานการออกแบบบางชิ้นของท่าน แสดงออกถึงตัวตนของท่านออกมาได้อย่าง ชัดเจนที่สุด เช่น

คุณบุญชู จุลาสัย ให้ความเห็นว่าเป็นโรงแรมเพรสซิเดนท์ เป็นผลงานการออกแบบที่แสดงถึง ตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษฏา ออกมาได้อย่างชัดเจน จากความสามารถในการประยุกต์ใช้วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างของท่าน

⁶⁸สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทร์ประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

โรงแรมเพรสซิเดนทท์ ท่านเป็นคนแรกที่มีผสมผสานเทคโนโลยีการก่อสร้าง วัสดุในท้องถิ่น ความสามารถในการก่อสร้าง เทคโนโลยีสมัยนั้นไม่มี tower crane นะ แล้วก็การใช้งานใหม่ คือ เป็นโปรแกรมที่เป็นโรงแรมมาตรฐานสากล⁶⁹

ผศ. พรชัย เลหาชัย ให้ความเห็นในลักษณะที่ว่าอาคารขนาดเล็ก เป็นอาคารที่สถาปนิกสามารถเล่นกับความหลากหลายของรูปทรงได้มากกว่าอาคารขนาดใหญ่ อาคารขนาดเล็กจึงสามารถแสดงตัวตนของสถาปนิกได้มากกว่า

สวนอัมพรนี้ผมชอบที่สุด ชัดที่สุด คือไม่ต้องเป็นงานใหญ่ แต่มันแสดงแนวความคิดที่ชัดมาก แสดงให้เห็นวิธีการว่าคิดอะไรก่อน สำหรับผม ผมคิดว่าชัดมากที่สุด แสดงความเป็นอาจารย์ กฤษฎา ที่ชัด เพราะว่าพอมันต้องโครงสร้างช่วงกว้าง ท่านก็คิดถึงโครงสร้างก่อน แล้วก็แสดงมันออกมาอย่างชัดเจน คุณมองจากเครื่องบินก็เห็นโครงสร้าง อยู่ในตึกก็เห็นโครงสร้าง แล้วรูปด้านอาคารก็ไม่มีอะไรไปบังการแสดงระบบของโครงสร้างเลย แม้กระทั่งระบบปรับอากาศ ก็ออกแบบให้ไม่ไปบังโครงสร้าง...

โบสถ์เซเวียร์ก็ชัด เพราะว่าตึกเล็กมันมีความอิสระ มีความหลากหลายทางการออกแบบ จะทำอะไรก็ได้ แต่ตึกใหญ่ ข้อจำกัดมันเยอะ ก็ออกมาได้ไม่ต่างกันเท่าไร...

โบสถ์เซเวียร์ เป็นเรื่องการเอาแสงสว่างเข้ามา คือวิธีสร้าง space ของโบสถ์ที่ต้องการให้เกิดศรัทธา ท่านก็มีวิธีว่าให้แสงธรรมชาติเข้ามาอย่างไร ซึ่งมันสะท้อนทั้งความเป็นโบสถ์ และความเป็นไทย เส้นโค้งมันเป็นไทย หลังคาที่เป็นกระเบื้องที่เป็นไทย...

คือ ท่านไม่ได้เน้นไทยหรอก แต่ว่าเป็นเรื่อง Sense of Place มากกว่า คือ ให้อารมณ์ที่ตั้งอยู่ที่ไหน ถ้าออกแบบมาแล้วกลายเป็นฝรั่งมากๆ คนก็ไม่รู้ว่าโบสถ์นี้มันอยู่ที่ไหน⁷⁰

ศ. กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ ให้ความเห็นว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎา ที่ปรากฏให้เห็นมากในอาคารสูง ในลักษณะขนมชั้น เป็นผลงานที่แสดงถึงตัวตนของท่านได้ชัดเจนที่สุด

ขนมชั้นนี้ อันนี้เป็นคำพูดของ อาจารย์ สมภพ ภิรมย์⁷¹ ท่านตั้งชื่อเล่นให้ว่า สถาปัตยกรรมขนมชั้น...

⁶⁹สัมภาษณ์ กุญชร จุลาสัย, ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด, 3 เมษายน 2555.

⁷⁰สัมภาษณ์ พรชัย เลหาชัย, รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 มีนาคม 2555.

หลายๆ คนชอบพูดนะ ความที่ศาสตราจารย์ กฤษณา ท่านออกแบบเรียบง่าย เมื่อเรียบง่ายดีก็มันจึงเป็นขั้นๆ ขึ้นไป ไม่มีการประดับประดา ประดับประดามันมาทีหลัง มันเป็น Postmodern คือ มันแตกต่างกับที่อื่น พอเห็นก็ดูออก จนเดี๋ยวนี้ก็ยังดูออก อย่าง ดีกการบินไทยเห็นไหม ดีกใหญ่ๆ เรียบๆ ทั้งนั้น เป็น Mies van de Rohe บวกกับ Paul Rudolph เป็น Modern Architecture⁷²

คุณสุวัฒน์ สุทธิทรัพย์ เลขานุการส่วนตัวของศาสตราจารย์ กฤษณา แม้ว่าจะไม่ได้เป็นสถาปนิก หรือมีพื้นฐานความรู้ด้านสถาปัตยกรรมมาก่อน แต่ก็มี ความประทับใจถึงผลงานการออกแบบของท่าน ตั้งแต่ก่อนที่จะมีโอกาสได้ร่วมงานกับท่านที่บริษัท คาซ่า จำกัด

พูดยากมันก็แทบจะทุกดีกเลยนะ ความรู้สึกคือเวลาผ่านไปถนนไหนก็สามารถพูดได้ว่าดีกนี้อาจารย์ กฤษณาออกแบบ เพราะมันจะสะอาดตา เรียบ หรือ อะไรแบบนี้ เกือบจะทุกถนนเลยจะมีดีกของอาจารย์อยู่ แต่เดี๋ยวนี้มันก็อาจจะเปลี่ยนแปลงภายนอกไปบ้าง แต่ถ้าถามว่าชอบดีกไหนที่สุด ในบรรดาผลงานทั้งหมดก็น่าจะเป็นดีกการบินไทย กับดีกบิวตี้ เจมส์ เป็นยุคตอนที่พู่อยู่กับท่าน...

ยุคก่อนหน้าอย่างธนาคารกรุงเทพ สมัยนั้นยังเรียนหนังสืออยู่ ก็รู้สึกว่าดีกนี้สวยดี เรียบๆ สะอาดตา ไม่รู้สถาปัตย์มาก่อนก็รู้สึกว่าดีกนี้มันดูเทดี ดูหล่อ เป็นดีกที่ดูหน้าตาหล่อ รู้สึกว่าเป็นอะไรที่แปลกดี ที่อื่นเวลาดูดีกเขาก็ธรรมดา...

พอมารุ่นหลังๆ ก็มีความรู้สึกว่าดีกมันอธิบายว่าเป็นดีกอะไรได้โดยตัวของมันเอง อย่างเช่น ดีกการบินไทย ก็สมควรแล้วที่เป็นดีกการบินไทย เพราะมันเป็นรูปสัญลักษณ์ของสายการบินไทย อย่างบิวตี้ เจมส์ ก็สะท้อนความเป็นอันมณีสมชื่อจริงๆ เพราะมันเหมือนเป็นผลึก เป็นเหลี่ยมของเพชร ความรู้สึกมันอธิบายเลยว่าเป็นดีกอะไร⁷³

4. ผลงานการออกแบบที่ศาสตราจารย์ กฤษณา ชื่นชอบ นอกจากการให้ความเห็นถึงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษณามากที่สุดแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านยังกล่าวถึงผลงานการออกแบบที่ศาสตราจารย์ กฤษณา ชื่นชอบ ซึ่งอาจทำให้

⁷¹ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรม) ประจำปี 2529 และราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม ประเภทวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ อติตคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีปทุม อธิบดีอธิบดีกรมศิลปากร และอดีตนายกสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁷² สัมภาษณ์ เตชา บุญคำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

⁷³ สัมภาษณ์ สุวัฒน์ สุทธิทรัพย์, ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 18 เมษายน 2555.

ทราบได้ว่าท่านชอบผลงานใดบ้าง ด้วยเหตุใด และผลงานเหล่านี้ย่อมแสดงถึงตัวตนของท่านได้เป็นอย่างดี

คุณสุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ความเห็นว่า มีบางอาคารที่ท่านมีความชอบเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นงานที่ได้สนองเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมถึงบางอาคารมีความโดดเด่นเมื่อเทียบกับอาคารในยุคอื่น

ที่ท่านชอบเป็นพิเศษก็มีสวนอัมพร อันนั้นเท่ากับว่าทำถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วก็มีการกรงเทพ เพราะตอนนั้นก็ยังไม่มีคนทำตึกสูงๆ ท่านเป็นสถาปนิกคนแรกที่ทำตึกสูงๆ อันนี้พูดได้เลย โบนัสของคาทอลิกท่านก็ทำ เพราะว่าท่านเรียนภาษาฝรั่งเศส แล้วก็มีความรู้ที่รู้จักกันดี ท่านก็เลยออกแบบให้ฟรีเลย ที่จริงแล้วท่านก็ชอบทุกตึกละ แต่ตึกที่ว่าเป็นหน้าเป็นตา⁷⁴

คุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ความเห็นว่า มีอาคารอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งเป็นผลงานที่ศาสตราจารย์ กฤษณา มีความภาคภูมิใจเป็นพิเศษ เนื่องด้วยแนวความคิด และปัจจัยต่างๆ

ที่ท่านพูดถึงก็มีสวนอัมพร ถ้ารุ่นแรกๆ ก็จะเป็นสวนอัมพร แล้วก็โรงแรมเพชรซิเดนท์ ซึ่งถ้าดูจริงๆ มันก็คลาสสิคนะ แล้วเป็นอะไรที่ถูก ไม่แพง...

สวนอัมพรท่านบอกว่าเป็นตึกที่เรียบง่ายมาก ในสมัยนั้นการที่จะสร้างตึกที่มีช่วงพาดกว้างแบบนี้ ให้รู้สึกเบาไม่ใช่เรื่องง่าย...ท่านก็นึกถึงกระดาษแล้วพับ เพราะถ้าเป็นแผ่นมันก็ไม่มีการพับ แต่พอมาพับเป็นหยัก ก็สามารถรักษารูปทรงของตัวเองได้ ท่านจึงเอาแนวความคิดนี้มาทำรูปทรงหลังคา...

มีอาคารสินธร จริงๆ ก็เป็นทางเราทำแล้ว ดีไซน์ 103 มาปรับที่หลัง ก็เป็นการใช้ Honey Comb หนแรกเหมือนกัน ใช้เป็นตาราง module ตะแกรงยาวรับโดยที่ไม่มีคาน...

แล้วอีกอันหนึ่งที่ท่านภูมิใจ คือ การบินไทย...ท่านบอกว่าอยากเอาท้องฟ้ามาอยู่ที่ตึก ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะสมัยนั้นยังไม่มีกระจกที่เป็น 4-side ท่านก็นำมาทำเป็นตึกแรกในเมืองไทย...แล้วท่านก็บอกว่าการสะท้อน ท่านเอาสระน้ำมาไว้ข้างหน้า ท้องฟ้าก็จะสะท้อนสระน้ำไปที่ตัวกระจก ทำให้มันเป็นท้องฟ้า...

อีกอันที่คุณพ่อภูมิใจแล้วเป็นอาคารไม่ใหญ่ คือ บิวตี้ เจมส์ ก็ถือว่าเป็นการออกแบบที่หิวหามากสำหรับตอนนั้น เพราะว่าท่านบอกว่าบิวตี้ เจมส์ก็เหมือนเพชรชายพลอย อัญมณี แล้วก็ทำทรงให้แหลมขึ้นข้างบน⁷⁵

⁷⁴ สัมภาษณ์ สุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 25 เมษายน 2555.

⁷⁵ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

คุณสุวัฒน์ สุทธิทรัพย์ ได้ให้ความเห็นว่าจะมีอาคารอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งศาสตราจารย์ กฤษณา มักจะกล่าวถึงอยู่เสมอ และเป็นผลงานที่ท่านชอบ

อาจารย์ชอบการบินไทย ท่านบอกว่ามันพอเห็นแล้วรู้เลยว่าทำไมมันเป็นตึก
การบินไทย มันเป็นสัญลักษณ์ของการบินไทยเลย...

สวนอัมพรก็ชอบ อาจารย์มีความรู้สึกว่ามันทำท่าย อาจารย์ได้โจทย์มาว่ามัน
จะต้องเป็นอาคารขนาดเท่านี้ จุดนี้ได้เท่าไร ยามปกติก็เป็นที่เล่นดนตรี เต็นท์ลีสาศ แล้วก็
สามารถถอนยกประสงค์กลายเป็นสนามเบตมินตัน ในขณะที่เวลามีงานกาชาดก็สามารถจุ
คนได้ 1,000 คนโดยที่ไม่ร้อน มันเป็นโจทย์ที่ทำให้อาจารย์ได้คิด แล้วมันออกมาแล้ว
ภูมิใจ เพราะว่าตรงตามจุดประสงค์หมดเลย...

ถ้าพูดถึงโบสถ์ อาจารย์จะพูดถึงโบสถ์เซเวียร์ ว่าท่านพยายามคล้ายๆ กับว่ามัน
เป็นโบสถ์คาทอลิก แต่มีความเป็นวัด ท่านจะใช้สีส้มหรือวัสดุที่คล้ายๆ กับวัด แต่เป็น
โบสถ์”⁷⁶

อาคารที่ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่านให้ความเห็นนั้น เป็นการสะท้อนมุมมองของแต่ละท่านที่มีต่อศาสตราจารย์ กฤษณา ผ่านผลงานการออกแบบของท่าน ซึ่งผลงานเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ทางการออกแบบของท่าน กล่าวได้ว่าคำตอบที่ได้เหล่านี้ เป็นคำตอบที่อาจทำให้ทราบถึงตัวตน และแนวความคิดทางการออกแบบของท่าน ที่สามารถสื่อออกมาได้อย่างชัดเจนที่สุด ผ่านมุมมองของบุคคลที่ใกล้ชิดกับท่าน

2.3.4 ทักษะคติของแต่ละท่านต่อศาสตราจารย์ กฤษณา

เนื่องด้วยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่าน เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับศาสตราจารย์ กฤษณา ซึ่งอาจมีความประทับใจ รวมถึงทราบแนวความคิดทางการออกแบบ และตัวตนของศาสตราจารย์ กฤษณา ผ่านประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน แต่ละท่านให้ทัศนคติของตนเองที่มีต่อท่าน ดังนี้

คุณสุชาติ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ทัศนคติต่อศาสตราจารย์ กฤษณา ทั้งในฐานะสามีและสถาปนิก ดังนี้

ในฐานะเป็นสามี ท่านเป็นสามีที่ดีมาก แล้วก็พยายามที่จะทำมาหากิน คิดการณ์ไกลให้ครอบครัว นี่ก็ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ว่างแล้วครอบครัวก็ต้องอยู่ได้ เป็นสามีที่ดี เป็นพ่อที่ดีของลูก อันนี้ไม่มีอะไรที่จะติ

⁷⁶สัมภาษณ์ สุวัฒน์ สุทธิทรัพย์, ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

ถ้าเป็นสถาปนิก ก็น่าจะเป็นสถาปนิกที่ดีจริงๆ เพราะว่างานเยอะมาก ซึ่งมี
ลูกน้อง ใครต่อใครนับถือเยอะแยะ ท่านเป็นคนอ่อนหวาน เป็นคนชอบช่วยเหลือคน เป็น
คนโอบอ้อมอารี⁷⁷

ศ. กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ ให้ทัศนคติว่าท่านเป็นอาจารย์ที่ได้รับความนิยมมากในสมัยที่
ท่านยังเป็นนิสิต และเป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่บุกเบิกสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของไทย ในช่วงที่เริ่มมี
การเปลี่ยนแปลงจากสถาปัตยกรรมแบบประเพณีเข้าสู่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่

เทียบกับอาจารย์สมัยนั้น ในยุคแรกๆ ที่อาจารย์ กฤษณาเข้ามาเป็นอาจารย์ใหม่ๆ
เป็นอาจารย์ที่สอนแบบนิสิตชอบ เพราะท่านสมัยใหม่ คือ ท่านไม่ยึดติดกับภูมิอากาศ ที่
ต้องเป็นทรงนั้นทรงนี้ หลังคาต้องยื่นมากๆ กันแดดกันฝน ต้องอย่าหันขวางแดด-ลม คือ
ท่านให้เสรีภาพกับนิสิตที่จะออกแบบ ค้นคว้าเอง นิสิตก็ชอบ และท่านให้คะแนนสูงมาก
สมัยก่อนนี้สอบผ่าน 60% คนไหนได้ 70% ก็เก่งแล้ว 80% ไม่มี 90% ไม่เคยมีมาก่อนเลย
อาจารย์ กฤษณา มาถึงให้ อาจารย์ รั้งสรรค์ 95% สเกตดีไซน์ได้ 80-90% กันเป็นแถวเลย
บางที splendid เขียนมา เครื่องหมายตกใจให้ 100% สเกตดีไซน์ คือ ชัดจำกัดของ
นักเรียนถ้ามาถึงตรงนี้ได้ก็เต็มร้อย ก็ให้เขาไปร้อยสิ...

อาจารย์ กฤษณาเป็นสถาปนิกที่บุกเบิกสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ท่านหนึ่งใน
เมืองไทย ผมยังนึกไม่ออกว่าใครจะทำสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ก่อนท่าน ยังนึกไม่ออก...

แต่จะเรียกว่าเป็นคนบุกเบิก *Fight for Modern Architecture* ก็ไม่เชิงทีเดียว
เพราะช่วงนั้นเป็นช่วงเปลี่ยนถ่าย บรรยากาศทางเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวขึ้นมา เปลี่ยนช่วงทาง
สถาปัตยกรรมจากประเพณี สู่อุทิศสถาปัตยกรรมสมัยใหม่⁷⁸

ศ. รั้งสรรค์ ต่อสุวรรณ ให้ทัศนคติว่าศาสตราจารย์ กฤษณาเป็นสถาปนิกที่มีแนวทางการ
ออกแบบที่ชัดเจนท่านหนึ่งแม้ว่าแนวทางการออกแบบของท่านทั้งสองจะแตกต่างกัน แต่ท่านก็ยัง
เป็นสถาปนิกและอาจารย์ที่ ศ. รั้งสรรค์ให้ความเคารพมากที่สุด และท่านสมควรที่จะเป็น
สถาปนิกต้นแบบให้กับสถาปนิกรุ่นหลังๆ ที่จะเบนตาม

การทำแบบสถาปัตยกรรมไม่ใช่การทำอาหาร ที่เอา 3 คนมานั่งทำกันได้ การทำ
สถาปัตยกรรม *design concept* เกินกว่า 1 คน มันก็จะมีปัญหาเกิดขึ้นทันที

⁷⁷ สัมภาษณ์ สุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 25 เมษายน 2555.

⁷⁸ สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9
เมษายน 2555.

สถาปนิก อาจารย์ ที่ผมรักที่สุด คือ อาจารย์กฤษฎา แต่ผมก็ไม่คิดว่าผมทำงานร่วมกับท่านได้ในโครงการเดียวกัน เพราะแนวความคิดไม่เหมือนกัน...ซึ่งอันนั้นไม่ใช่เรื่องเสียหาย...

อาจารย์เป็นอาจารย์ที่เก่ง นักเรียนรักท่านมาก เป็นสถาปนิกที่ซื่อสัตย์และบริสุทธิ์ สมควรจะเป็นไอดอล ของสถาปนิกรุ่นหลานๆ เหลนๆ ที่จะเบนตาม แล้วก็มีควมตั้งใจทำงานมาก คนเราถ้าหากว่าคุณซื่อสัตย์ซะอย่าง คุณก็ทำอะไรได้ดีหมด⁷⁹

คุณกฤษกร จุลาสัย ให้ทัศนคติว่าศาสตราจารย์ กฤษฎาเป็นสถาปนิกที่มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีการก่อสร้าง และวัสดุมาใช้กับงานออกแบบ ทำให้ผลงานการออกแบบของท่านเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน และเป็นสถาปนิกผู้บุกเบิกสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของประเทศไทย

เรื่องการออกแบบนี้ พูดถึงท่านมีความเป็นเลิศในเรื่องโน้มน้าวจิตใจ มีความประยุกต์ และเป็นผู้บุกเบิก...

ตอนผมจบมาใหม่ๆ คนไม่รู้เรื่องสถาปัตยกรรม ถ้าเราไปออกแบบบ้านเขาจะนึกถึงผู้รับเหมา สังคมในตอนนั้น อาจารย์กฤษฎา ผมเทียบว่าแก็เป็นผู้บุกเบิกคำว่าสถาปนิก...

ถ้าพูดถึงเรื่องสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ประวัติศาสตร์ไทย ผมว่าอาจารย์เป็นเบอร์ 1 ที่สามารถผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี ความสามารถในการก่อสร้าง ผสมผสานระหว่าง low tech กับงานสถาปัตยกรรมของท่าน เพื่อสร้างรูปลักษณ์ตามที่ท่านต้องการ ทำให้ปรากฏ และก็ทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคม โดยเฉพาะลูกค้าที่ท่านทำงานให้...

ท่านเป็นคนที่มีความสามารถสูง ที่สามารถเอาวัสดุ เทคโนโลยี มาผสมผสานให้เกิดรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่น่าตื่นตาอยู่ตลอดเวลา ที่แปลก ที่เป็น outstanding⁸⁰ คุณวัชรินทร์ นิมนบุญจาซ ให้ทัศนคติว่าศาสตราจารย์ กฤษฎาเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างสูง ละเอียด มีผลงานการออกแบบที่มีคุณภาพ เป็นแบบอย่างของการเป็นสถาปนิก และอาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งยังให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่าคนที่เคยร่วมงานกับท่านส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จทางวิชาชีพ

ผมว่าอาจารย์ตั้งใจ มุ่งมั่นทำงาน นี่เป็นสิ่งสำคัญ มีไฟตรงนี้มาก ทำงานเหมือนฝรั่ง ทำอะไรต่ออะไรก็อยากจะทำให้สำเร็จ บรรลุเป้าหมาย ละเอียด และเกาะติด...

⁷⁹สัมภาษณ์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรรค์แอนด์พรวิษณุสถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

⁸⁰สัมภาษณ์ กฤษกร จุลาสัย, ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด, 3 เมษายน 2555.

ผมว่างานของท่านเป็นตัวอย่างของงานที่ดี สมัยที่สถาปนิกไทยยังไม่เป็นที่ยอมรับของลูกค้ำ...

ท่านเป็นตัวอย่าง ที่ทั้งเป็นอาจารย์สถาปัตยกรรมที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นแบบอย่างของการเป็นสถาปนิกที่ดี ที่จะสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่ดีคนหนึ่ง เป็นคนหนึ่งที่คุณควรจะศึกษา...

คนที่ทำงานกับอาจารย์กฤษฏาหลาย ๆ คนที่ผมรู้จักมา ทุกคนก็เป็นสถาปนิกที่ดี ทั้งนั้น มุ่งมั่นกันทุกคน ทุกคนก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จในศาสตร์ต่างๆ⁸¹

คุณบุญเรือง จันทรประภาพร ให้ทัศนคติต่อศาสตราจารย์ กฤษฏาล้ำยคลึงกับคุณวัชรินทร์ คือ ท่านเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานสูง และเนื่องจากท่านเป็นทั้งอาจารย์ที่สอนเก่ง สถาปนิกที่ประสบความสำเร็จ จึงสามารถเป็นตัวอย่างในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าท่านมีความภูมิใจที่ลูกน้องของท่าน แต่ละคนสามารถเป็นเจ้าของสำนักงานสถาปนิกได้แทบทุกคน

กัดไม่ปล่อย มุ่งมั่นกับงาน จนรู้สึกว่าคุณโอเค ยอมรับได้ในทุกเรื่อง...

ท่านเป็นตัวอย่างในอาชีพนี้ได้ 100% เลย คือ ท่านทำตั้งแต่งานสอน งานปฏิบัติวิชาชีพ ด้วยตัวของท่านเองจริงๆ มีน้อยคนที่จะทำครบแบบนั้น ซึ่งเรื่องแบบนี้บางคนสอนเก่ง แต่ไม่ได้ทำเก่ง บางคนทำเก่ง แต่สอนไม่เป็น อันนี้เป็นตัวบ่งชี้ว่าท่านครบทุกรูปแบบจริงๆ เพราะว่าการสอนที่แก่เป็นคนสอน มันก็ได้ความรู้ตรงกับอาชีพจริงๆ ซึ่งน้อยคนที่จะทำได้...

ท่านเคยบอกว่า คนที่มาทำงานกับท่าน ส่วนใหญ่แล้วไม่มีใครไปเป็นลูกน้องใครอีกเลย หมายความว่าออกจากท่านแล้ว ส่วนใหญ่ไปเป็นเจ้าแก่ ท่านจะมีความภูมิใจอย่างนั้น ว่าลูกน้องของท่าน ออกไปเป็นเจ้าแก่หมด⁸²

ผศ. พรชัย เลาหชัย ให้ทัศนคติว่าศาสตราจารย์ กฤษฏาเป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย โดยเฉพาะช่วงที่ท่านมีชื่อเสียง และมีผลงานการออกแบบเป็นจำนวนมาก

⁸¹ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

⁸² สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรประภาพร, รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

ผมว่าท่านมีอิทธิพลนะ คือ ช่วงที่ท่านมีชื่อเสียง ทำงานเยอะๆ ก็มีอิทธิพลต่อสถาปนิก คนที่ออกแบบ จะเห็นว่าอาคารในช่วงนั้น มีหลายๆ ผลงานเลย ที่ได้รับอิทธิพลจากอาจารย์กฤษฎา⁸³

คุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ทัศนคติต่อศาสตราจารย์ กฤษฎา ทั้งในฐานะบิดา และสถาปนิกว่าท่านเป็นผู้ที่รักในอาชีพสถาปนิกเป็นอย่างมาก เป็นคนที่อุดมคติสูง มีความมุ่งมั่น และสามารถประสบความสำเร็จได้ในทุกเรื่องที่ท่านตั้งใจ มุ่งมั่น

คุณพ่อเป็นคนที่รักอาชีพสถาปนิกอย่างสูงที่สุดคนหนึ่ง ค่อนข้าง bias ว่า คนที่เป็นสถาปนิกคือ คนที่ฉลาดล้ำที่สุดแล้ว แต่ว่าสถาปนิกที่ดีคือ คนที่รับผิดชอบต่อสังคม แล้วท่านจะต่อต้านการรับ commission อย่างมาก ถ้ารู้ว่าใครรับ commission ก็จะไม่เอาด้วยเลย ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดอย่างหนึ่ง แล้วเราก็ไม่เคยปฏิบัติ...

จริงๆ คุณพ่อเป็นหลายอย่างมาก เป็นนักกีฬา เป็นผู้ว่าฯ เป็นสถาปนิก เป็นหลายอย่าง แต่สิ่งที่ท่านภูมิใจที่สุดคือการเป็นสถาปนิกนี่ละ ท่านจะเอาความเป็นสถาปนิกไปอยู่ในตัวของท่าน แทบจะทุกเรื่อง...

ท่านเคยพูดกับผมว่า พ่อใช้ชีวิต พ่อจะตั้งเป้าหมายทุกอย่างไว้หมด อย่างเดียวที่พ่อไม่เคยตั้งเป้าหมายไว้คือ จะรวย ท่านบอกว่าบางทีท่านก็เสียดายเหมือนกันนะ เพราะว่าคนที่มีความรู้ ความสามารถอย่างท่าน ถ้าคิดจะหาเงิน คงรวยไปแล้ว แต่ท่านก็ไม่เสียดายเพราะว่าท่านได้ทำสิ่งที่ท่านมีความสุข สิ่งที่ท่านภูมิใจ ไม่ว่าจะการเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การเป็นสถาปนิก คือการใช้ชีวิตทั้งหมดที่ท่านผ่านมา การท่องเที่ยว การเป็นราชบัณฑิต ท่านชื่นชมกับสิ่งนี้มากกว่า การได้ทำผลงาน การได้เป็นที่ชื่นชม ในสิ่งที่ท่านทำดี...

คุณพ่อเป็นคนอุดมคติสูงมาก ท่านเป็นคนมีวินัยในตัวเอง แต่ลึกๆ แล้วท่านเป็นคนจิตใจอ่อนโยน มีความเป็นศิลปินในตัวค่อนข้างสูง ท่านดูเหมือนเป็นคนแข็งๆ ตรงไปตรงมา คล้ายๆวิศวกรอะไรอย่างนั้น แต่จริงๆ มีความเป็นศิลปินในตัวสูงมาก แล้วก็รักและรับผิดชอบต่อครอบครัวอย่างมากที่สุด รักลูกรักเมียมาก เพราะฉะนั้นไม่ต้องสงสัยในเรื่องความเป็นพ่อที่ดี ท่านเป็นพ่อที่สุดยอดที่สุดคนหนึ่งเลย อาจจะเคร่งครัด แต่ว่าท่านก็มีความอ่อนโยนในตัวเองมากๆ อยู่หลายครั้ง...

⁸³ สัมภาษณ์ พรชัย เลหาชัย, รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 มีนาคม 2555.

สำหรับเป็นอาจารย์ หรือเป็นสถาปนิก ท่านเป็นคนมีความมุ่งมั่น มีความขยันใน
การทำงานสูง ในทุกเรื่องและก็เป็นคนที่มีความอ่อนโยน และมีความสุขมากๆ ด้วยคน
หนึ่ง สิ่งที่ท่านสอนผมในชีวิตมีอยู่ห้าประเด็น ท่านแบ่งกลอนให้พวกผมท่องตอนเด็กๆ
ในเรื่องของการใช้ชีวิต คือ เรื่องรู้จักค่าของเวลา การปฏิบัติตนต่อคนรอบข้าง การรู้จักค่า
ของชีวิตว่าอยู่ที่ไหน การมีคุณธรรมในจิตใจ และความขยันอดทน ผมว่าสิ่งนี้มันจะแสดง
ตัวตนว่าท่านคิดอย่างไร⁸⁴

คุณสุภวัฒน์ สุทธิทรัพย์ ให้ทัศนคติต่อศาสตราจารย์ กฤษณาว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสุขุม
มุ่งมั่นในการทำงาน และมีความเป็นสถาปนิกอยู่ในตัวตลอดเวลา

ท่านเป็นคนสุขุม มีสมาธิในการทำงานสูง ไม่ว่าจะทำอะไรก็จะไม่ค่อยวอกแวก
เป็นคนที่เตรียมพร้อม เตรียมตัว เตรียมงานล่วงหน้า...

ท่านมีมุมมอง ความเป็นสถาปนิก อยู่ในตัวตลอดเวลา⁸⁵

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งหมดข้างต้น ทำให้
ผู้วิจัยทราบถึงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม รูปแบบการทำงาน รวมถึงปัจจัย
บางส่วนที่อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมของท่าน เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญต่อการวิเคราะห์
พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ในบทต่อไป

⁸⁴ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

⁸⁵ สัมภาษณ์ สุภวัฒน์ สุทธิทรัพย์, ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

บทที่ 3

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาพรวมแนวความคิด และงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ผลงานออกแบบของท่านที่คัดเลือกศึกษามีอยู่จำนวนมาก หลากหลายประเภทการใช้งาน และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ผู้วิจัยจึงอาศัยกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ภาพรวมของสถาปัตยกรรมที่เคยมีมา เป็นต้นแบบในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านต่อไป

3.1 กรอบแนวคิดต้นแบบในการวิเคราะห์

เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของสถาปัตยกรรม อันจะเป็นที่มาของกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ต่อไป ผู้วิจัยเลือกศึกษากรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมของฟรานซิส ดี. เค. ชิง (Francis D. K. Ching) ที่ปรากฏในหนังสือ Architecture: Form, Space, and Order¹ เป็นต้นแบบในการศึกษา เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถอธิบายองค์รวมของสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษฎา ต่อไปได้ ในหนังสือดังกล่าว ฟรานซิส ดี. เค. ชิง ได้สรุปองค์รวมของสถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

สถาปัตยกรรมประกอบด้วยที่ว่าง โครงสร้าง และสิ่งหล่อหุ้ม สร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการ ประโยชน์ใช้สอย สอดคล้องกับบริบท และสามารถรับรู้ได้จากการเคลื่อนผ่านที่ว่าง-เวลา

สถาปัตยกรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีระบบ ระเบียบ ทั้งหมดนี้ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมขึ้น ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้สามารถรับรู้ได้เป็นรูปธรรม บางสิ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัด บางสิ่งยากในการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เช่น ที่ว่าง บางอย่างโดดเด่น บางอย่างมีบทบาทสำคัญ บางอย่างเป็นองค์ประกอบรองสนับสนุนในการก่อรูปสถาปัตยกรรม บางอย่างสื่ออัตลักษณ์ รูปลักษณ์ หรือความหมายอย่างชัดเจน

สถาปัตยกรรมควรมีปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบและระบบเป็นหนึ่งเดียวกันในภาพรวม ซึ่งมีโครงสร้างหรือระบบของการสอดประสานอย่างมีเอกภาพ สถาปัตยกรรมถูกสร้างสรรค์ให้ส่วนต่างๆ ปรากฏให้เห็นได้ผ่านความสัมพันธ์เหล่านี้ หากความสัมพันธ์

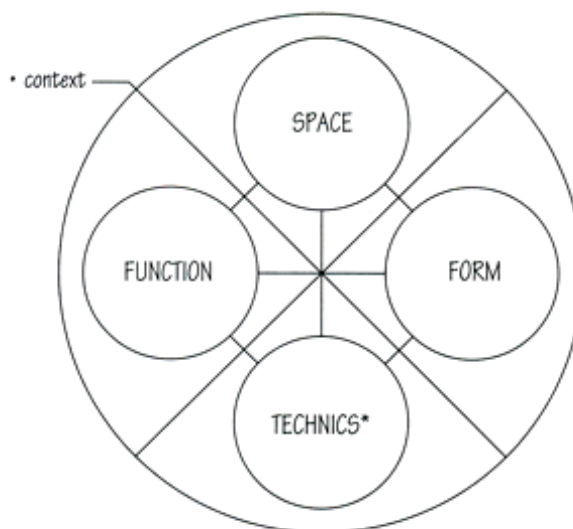
¹ Ching, Frank, 1943. Architecture: Form, Space and Order/ Francis D.K. Ching. 3rd ed.

จากแนวความคิดสถาปัตยกรรมมีระบบในการก่อรูปขึ้นนั้น ฟรานซิส ดี. เค. ชิง ได้แบ่งประเด็นในการวิเคราะห์องค์รวมของสถาปัตยกรรม ออกเป็นประเด็นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. **รูปทรงและที่ว่าง (form and space)** คือ ลักษณะการจัดกลุ่ม รูปร่าง ขนาด สัดส่วนของรูปทรง
2. **โครงสร้าง (structure)** คือ การศึกษารูปแบบ เทคโนโลยี ที่ใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรม
3. **สิ่งห่อหุ้ม (enclosure)** คือ การศึกษาสี ผิวสัมผัส จังหวะที่บ-โปร่งของอาคาร
4. **การเคลื่อนผ่านที่ว่าง-เวลา (movement in space-time)** คือ การศึกษาลักษณะการเข้าถึงอาคาร จังหวะ ระบบทางสัญจรภายในอาคาร
5. **เทคโนโลยี (technology)** คือ เทคโนโลยีอาคาร ระบบป้องกันอาคารจากสภาพแวดล้อมภายนอก ความสะดวก ปลอดภัย ความมั่นคงของอาคาร
6. **โปรแกรม หรือความต้องการด้านการใช้สอย (program)** คือ การศึกษาความต้องการของผู้ใช้อาคาร ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย รูปแบบทางวัฒนธรรม
7. **บริบท (context)** คือ การศึกษาที่ตั้ง และสภาพแวดล้อม เช่น ลักษณะของภูมิประเทศ ภูมิอากาศ รวมถึงประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะถิ่น

จากองค์ประกอบต่างๆ ของการวิเคราะห์ที่กล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่าสถาปัตยกรรมเป็นองค์รวมที่ประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ของรูปทรง ที่ว่าง การใช้สอย และเทคโนโลยี โดยอยู่ภายใต้บริบทที่แตกต่างกันตามที่ตั้งของอาคาร และช่วงเวลา ซึ่งบริบทนี้เองเป็นสิ่งที่ทำให้สถาปัตยกรรมในแต่ละที่ แต่ละช่วงเวลามีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

²Ching, Frank, 1943. *Architecture: Form, Space and Order*/ Francis D.K. Ching. 3rd ed. 5 แปล โดยผู้วิจัย

* Technics refers to the theory, principles, or study of an art or a process.

ภาพที่ 3.1 ไดอะแกรมสรุปความสัมพันธ์ของระบบสถาปัตยกรรม โดยฟรานซิส.ดี.เค.ซิง
ที่มา Architecture: Form, Space and Order 3rd ed. หน้า 6

3.2 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรม

เนื่องจากการศึกษาพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏา มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาพรวมของอาคารที่ปรากฏภายนอกเป็นหลัก แต่กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมของฟรานซิส ดี.เค. ซิง นั้นเป็นการวิเคราะห์องค์รวมของสถาปัตยกรรมทั้งภายนอก-ภายใน รวมถึงบริบทต่างๆ ทางสถาปัตยกรรม

การสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกประเด็นที่สำคัญจากกรอบแนวคิดของฟรานซิส ดี.เค. ซิง ที่เกี่ยวข้องกับองค์รวมหรือรูปลักษณะภายนอกของสถาปัตยกรรมที่ปรากฏขึ้น เพื่ออธิบายถึงพัฒนาการงานออกแบบของงานที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา และเนื่องด้วยสถาปัตยกรรมเป็นองค์รวมที่ประกอบขึ้นด้วยปัจจัยต่างๆ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่สะท้อนออกมาสู่รูปลักษณะภายนอกของสถาปัตยกรรมย่อมสะท้อนถึงประเด็นอื่นๆ ได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นจากกรอบแนวคิดของฟรานซิส ดี.เค. ซิง พบว่ามีประเด็นหลักที่ส่งผลต่อรูปลักษณะภายนอกของสถาปัตยกรรมอยู่ 4 ประเด็น คือ

1. รูปทรงและที่ว่าง (form and space)
2. โครงสร้าง (structure)
3. สิ่งห่อหุ้ม (enclosure)
4. เทคโนโลยี (technology)

จาก 4 ประเด็นดังกล่าวที่คัดเลือกมาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบว่าประเด็นด้านเทคโนโลยีเป็นประเด็นแฝงที่อาจสะท้อนออกมาทางรูปทรง โครงสร้าง หรือสิ่งห่อหุ้มของอาคารได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์กรอบแนวคิดของฟรานซิส ดี.เค. ซิง โดยละเอียดจึงพบว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อการวิเคราะห์ภาพรวมของสถาปัตยกรรมเหลือเพียง 3 ประเด็นหลัก คือ

1. รูปทรงและที่ว่าง (form and space)
2. โครงสร้าง (structure)
3. สิ่งห่อหุ้ม (enclosure)

ผู้วิจัยจึงนำ 3 ประเด็นหลักที่ได้จากกรอบแนวคิดของฟรานซิส ดี.เค. ซิง มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ต่อไป ซึ่งเมื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าประเด็นเรื่องสิ่งห่อหุ้มอาคาร หากวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมของท่านให้ละเอียดแล้ว สามารถแตกประเด็นเพิ่มเติมได้เป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบผนังอาคาร และวัสดุอาคาร

นอกจากนี้ยังพบว่าประเภทโครงสร้างอาคารที่ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านไม่มีความแตกต่างในเรื่องโครงสร้างอาคารอันส่งผลต่อรูปแบบอาคารที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากมีการใช้โครงสร้าง ค.ส.ล. ระบบเสา-คาน เป็นหลักในการออกแบบ และเริ่มมีการใช้ระบบพื้นไร้คาน (post-tension) ในช่วงระยะปลายของพัฒนาการ เนื่องจากเริ่มเป็นอาคารสูงและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการก่อสร้างที่ทันสมัยขึ้น มีเพียงบางอาคารเท่านั้นที่ใช้ลักษณะพิเศษของ ค.ส.ล. ในการหล่อขึ้นรูปทรงอาคารหรือหลังคาหลังคา ได้แก่ อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานีที่ใช้หลังคาไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ อาคารใหม่สวนอัมพรที่ใช้หลังคาแผ่นพับจีบ และอาคารเรียนรวมคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดลที่มีการ ขึ้นรูปผนัง และพื้นอาคารในลักษณะกลมคล้ายจานบิน เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานการออกแบบทั้งหมดของท่าน อาคารเหล่านี้จึงถือเป็นกลุ่มอาคารพิเศษที่ใช้โครงสร้างที่แตกต่าง แต่เนื่องจากลักษณะพิเศษที่ใช้กับโครงสร้างเหล่านี้ปรากฏที่รูปทรงอาคารได้ด้วยเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงตัดประเด็นเรื่องโครงสร้างออกเนื่องจากงานออกแบบของท่านส่วนมากไม่ได้ใช้โครงสร้างที่แตกต่างกันเกินไปนัก

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีทั้งการเพิ่มเติม และตัดประเด็นบางอันออกตามความเหมาะสม ในการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ

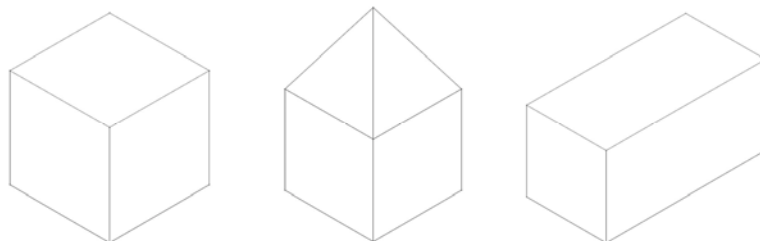
1. รูปทรงอาคาร
2. ผนังอาคาร
3. วัสดุอาคาร

ในการศึกษาเบื้องต้นพบว่าประเด็นแต่ละประเด็นจากกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา ยังสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยๆ ได้ดังนี้

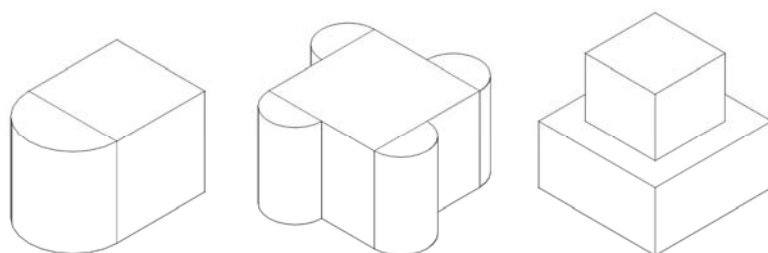
1. **รูปทรงอาคาร** คือ รูปลักษณะภายนอกของอาคารโดยรวม อันเกิดจากการต่อหุ้มที่ว่าง และโครงสร้างอาคาร มีลักษณะเป็น 3 มิติ สามารถรับรู้และเข้าใจได้โดยง่าย โดยแบ่งประเด็นในการเปรียบเทียบ ดังนี้

1.1 กลุ่มของรูปทรง

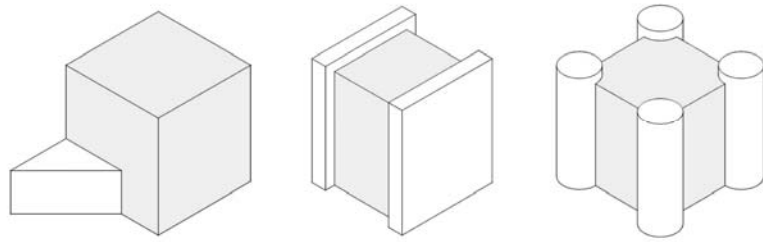
1. **รูปทรงเดี่ยว** คือ อาคารที่มีรูปทรงหนึ่งเดียว ชัดเจน ไม่ซับซ้อน และมักเป็นรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน เช่น รูปทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นต้น

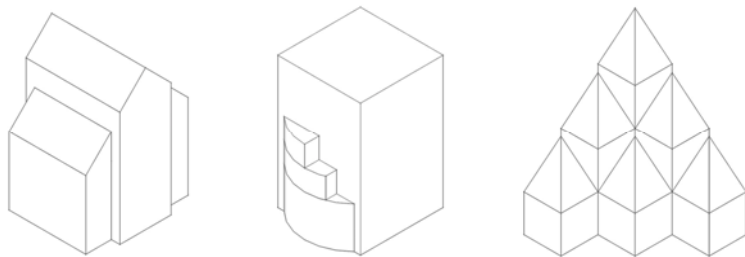
2. **รูปทรงผสม** คือ อาคารที่ก่อรูปขึ้นจากการรวมกันของรูปทรง 2 รูปขึ้นไปอย่างชัดเจน อาจเป็นรูปทรงเดียวกัน หรือต่างรูปทรงกันได้ เช่น รูปทรงสี่เหลี่ยมผสมครึ่งวงกลม รูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่-เล็กผสมกัน เป็นต้น

3. **รูปทรงผสมระหว่างรูปทรงหลัก และรูปทรงรอง** คือ อาคารที่ก่อรูปขึ้นจากการรวมกันของรูปทรงเดียวกันหรือต่างรูปทรงกัน อย่างชัดเจน โดยมีรูปทรงหลักที่มีขนาดใหญ่ ผสมกับรูปทรงรองที่มีขนาดเล็ก เช่น รูปทรงรองประกอบบริเวณด้านข้าง หรือมุมอาคาร เช่น รูปทรงสี่เหลี่ยม (รูปทรงหลัก) ผสมรูปทรงกระบอก (รูปทรงรอง) เป็นต้น

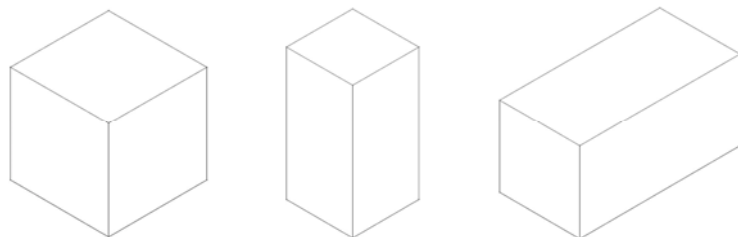

4. **รูปทรงผสมซับซ้อน** คือ อาคารที่ก่อรูปขึ้นจากการรวมกันของของรูปทรงเดียวกัน หรือต่างรูปทรงกันจำนวนหลายรูป มีความซับซ้อน ยากต่อการเข้าใจ เช่น รูปทรงสี่เหลี่ยมผสมรูปทรงโค้งที่ลดหลั่น รูปทรงสี่เหลี่ยมปลายยอดแหลมหลายรูปทรงลดหลั่นกัน เป็นต้น

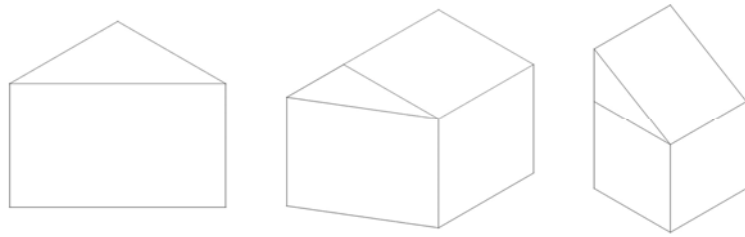

- 1.2 **รูปร่างของรูปทรง** รูปร่างของรูปทรงโดยพื้นฐานนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ รูปทรงเรขาคณิต และรูปทรงธรรมชาติ จากการศึกษางานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา พบว่ามีการใช้รูปทรงเรขาคณิตเป็นหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยรูปทรงต่างๆ ดังนี้

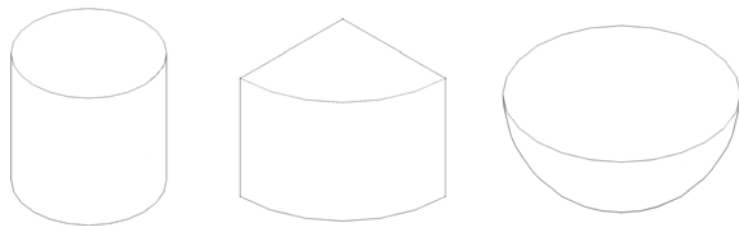
1. **เส้นตรง รูปทรงเหลี่ยม รูปทรงลูกบาศก์**

2. เส้นเฉียง รูปทรงเหลี่ยม มุมแหลม หรือมุมป้าน

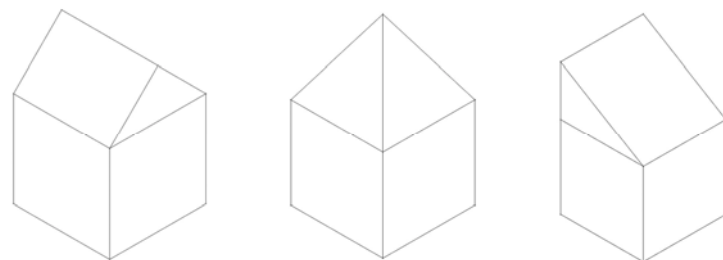

3. เส้นโค้ง รูปทรงโค้ง รูปทรงกลม

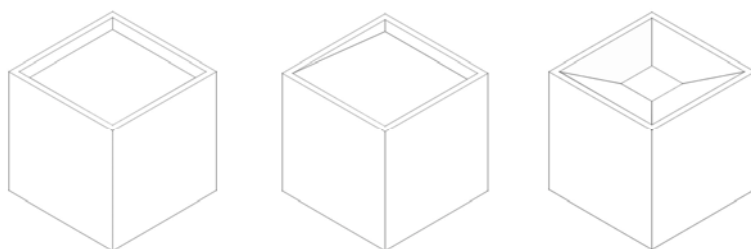

1.3 ยอด คือ ลักษณะของรูปทรงหลังคา หรือยอดอาคารที่พบในงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **เน้นยอดอาคาร** คือ อาคารที่มีการแสดงรูปทรงของหลังคาอย่างชัดเจน ได้แก่ หลังคาไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ (hyperbolic paraboloid) หลังคาแผ่นพับจีบ (folded plate) หลังคาจั่ว และอาคารที่มีการใช้ทรงยอดแหลมบริเวณส่วนยอดของอาคาร

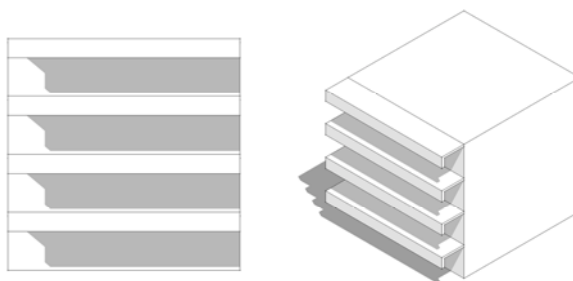
2. **ไม่เน้นยอดอาคาร** คือ อาคารที่ไม่แสดงรูปทรงของหลังคา เช่น หลังคาแบน หรือหลังคาที่มีการก่อผนังสูงบังส่วนหลังคาอาคาร

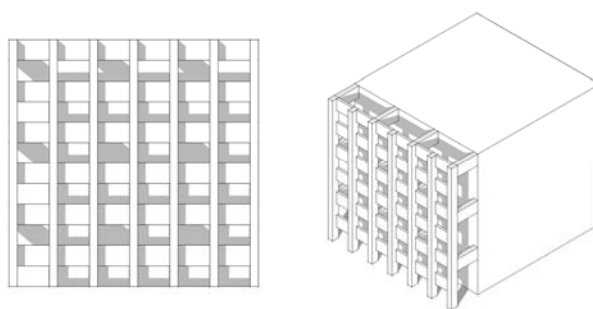
2. **ผนังอาคาร** คือ รูปลักษณะภายนอกของอาคารที่ทำหน้าที่ห่อหุ้มที่ว่าง และโครงสร้างอาคาร มีลักษณะค่อนข้างเป็น 2 มิติ สามารถรับรู้ได้ผ่านความทึบ-โปร่ง ของอาคาร โดยแบ่งลักษณะตามรูปแบบการยื่น-ไม่ยื่นของอาคาร เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 **รูปแบบส่วนยื่นอาคาร** คือ ลักษณะส่วนยื่นของอาคารเพื่อการกันแดด-ฝน รวมถึงประดับตกแต่งอาคาร ที่ส่งผลต่อภาพรวมของอาคาร รูปแบบการใช้ส่วนยื่นในงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา มีอยู่ 3 รูปแบบ ดังนี้

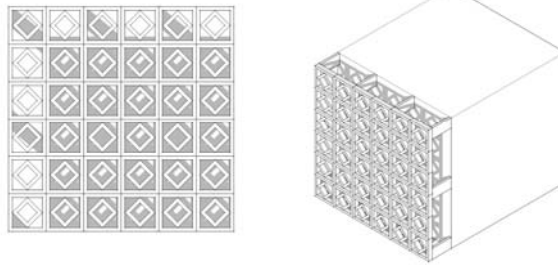
1. **ยื่นชายคาหรือกันสาด** คือ อาคารที่มีการยื่นส่วนชายคาหรือกันสาดของอาคารแต่ละชั้น เพื่อใช้ในการกันแดด-ฝน

2. **ยื่นแผงโปร่งทางตั้งและทางนอน** คือ อาคารที่มีการใช้แผงคอนกรีตโปร่งขนาดกลางเป็นครีป ค.ส.ล. ทางตั้งและทางนอนผสมกัน ในการกันแดด-ฝน และประดับผนังภายนอกอาคารอาคาร

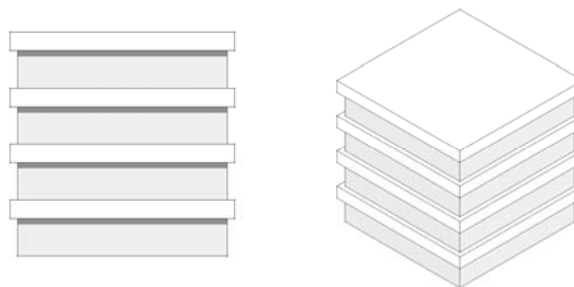

3. **ยื่นแผงซีเมนต์บล็อกโปร่ง** คือ ผนังอาคารที่มีการใช้บล็อกคอนกรีตหรือเซรามิคบล็อกโปร่งขนาดเล็ก เป็นแผงโปร่งกันแดด-ฝน และประดับผนังภายนอกอาคาร

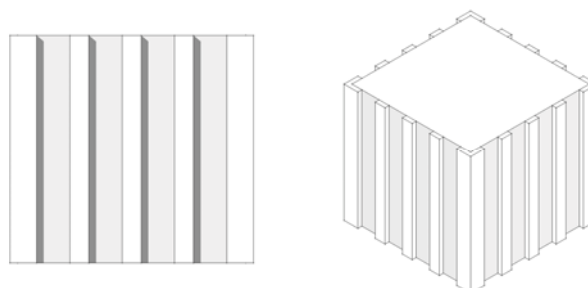

2.2 **รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่น** คือ รูปแบบผนัง สิ่งห่อหุ้มอาคาร การเล่นจังหวะองค์ประกอบของส่วนที่บ-โปร่งของอาคาร ของอาคารที่ไม่เน้นองค์ประกอบส่วนยื่น ในงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏา พบว่ามีอยู่ 3 รูปแบบ ดังนี้

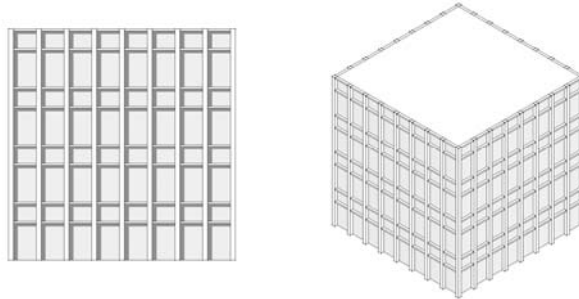
1. **แถบหน้าต่างทางนอน** คือ ผนังอาคารที่มีการเน้นแถบหน้าต่างทางนอน หรือเล่นจังหวะที่บ-โปร่ง ในทางนอนตลอดทั้งผนังอาคาร

2. **แถบหน้าต่างทางตั้ง** คือ ผนังอาคารที่มีการเน้นแถบหน้าต่างทางตั้ง หรือเล่นจังหวะที่บ-โปร่ง ในทางตั้งตลอดทั้งผนังอาคาร

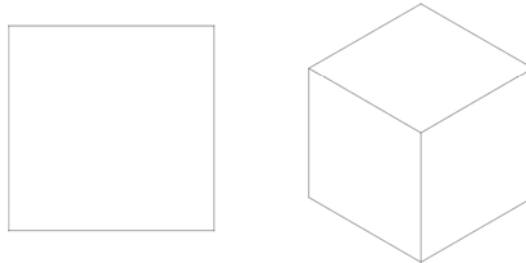
3. **ผนังกระจกผืนใหญ่** คือ ผนังอาคารที่มีการใช้ผนังกระจกขนาดใหญ่ติดภายนอก ตลอดทั้งผนังอาคาร

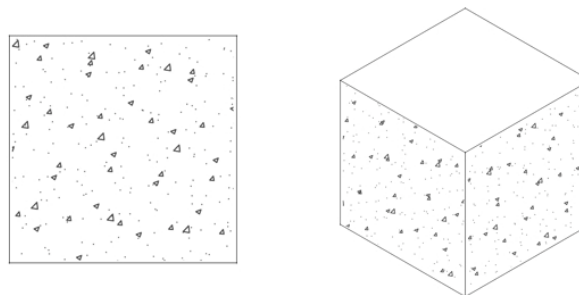
3. **วัสดุอาคาร** คือ วัสดุที่ใช้ประกอบผนัง และหลังคาภายนอกอาคาร ซึ่งจากการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นในการเปรียบเทียบ ดังนี้

3.1 **วัสดุผิวผนังอาคาร** คือ วัสดุที่ใช้กับผิวผนังภายนอกอาคาร จากการศึกษางานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏา พบว่ามีวัสดุที่ใช้เป็นผิวผนังอาคารจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

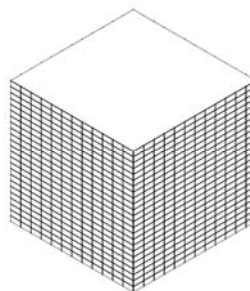
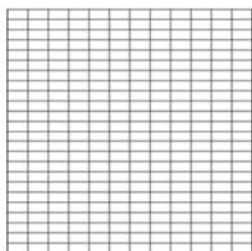
1. **ผิวปูนฉาบเรียบ** คือ ผนังอาคาร ค.ส.ล. หรือก่ออิฐ ฉาบปูนเรียบ ทาสี

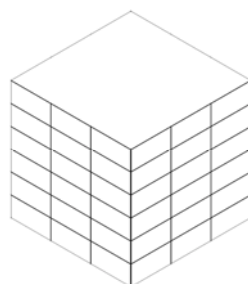
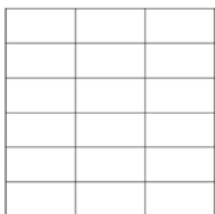
2. **ผิวคอนกรีตเปลือย** คือ ผนังอาคารที่มีการแสดงพื้นผิว ค.ส.ล. ที่มีลักษณะพื้นผิวตามธรรมชาติของแบบหล่อคอนกรีต อาจทาสีหรือไม่ทาสีก็ได้

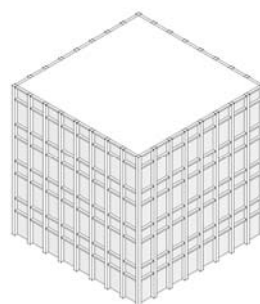
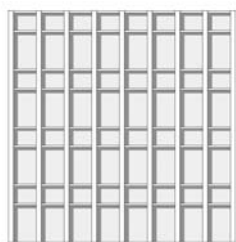
3. **ผิววัสดุระดับผนัง** คือ ผนังอาคารที่มีการแสดงผิวธรรมชาติของวัสดุที่ใช้ประกอบผนังอาคาร เช่น ผิวกระเบื้องเคลือบ ผิวหินอ่อน อิฐก่อโชว์แนว หรือ อิฐประดับ เป็นต้น

4. **ผนังโลหะ** คือ ผนังอาคารที่มีการใช้วัสดุแผ่นเบา ได้แก่ แผ่นเหล็กปลอดสนิม (stainless) หรือแผ่นอลูมิเนียมคอมโพสิต (aluminum composite) ประดับผิวภายนอกอาคาร

5. **ผนังกระจกผืนใหญ่** คือ ผนังอาคารที่มีการใช้ผนังผืนกระจกขนาดใหญ่ติดภายนอก ตลอดทั้งผนังอาคาร

จากประเด็นต่างๆ ในการวิเคราะห์การงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษณาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นเหล่านี้ไปใช้ในการสร้างกรอบคิดในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

การวิเคราะห์พัฒนาการการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นจากกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมที่กล่าวมาแล้วทั้ง 3 ประเด็นในบทก่อนหน้า มาใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานการออกแบบของท่านในแต่ละช่วงเวลา เพื่อทราบถึงลักษณะ รูปแบบ แนวความคิด และปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาได้

4.1 แผนภูมิวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

เพื่อเปรียบเทียบประเด็นต่างๆ ในการวิเคราะห์ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์ กฤษฎาจากกรอบแนวคิดของผู้วิจัยให้เห็นถึงพัฒนาการงานออกแบบของท่านที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำประเด็นจากกรอบแนวคิด และผลงานการออกแบบของท่านที่คัดเลือกมาสร้างแผนภูมิเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ โดยจัดเรียง อาคารที่คัดเลือกศึกษาตามปีพุทธศักราชที่ทำการออกแบบ เปรียบเทียบกับประเด็นต่างๆ ของกรอบแนวคิดทั้ง 3 ด้าน คือ

1. รูปทรงอาคาร
2. ผนังอาคาร
3. วัสดุอาคาร

จากแผนภูมิวิเคราะห์งานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาคาร รูปทรงอาคาร ผนังอาคาร และวัสดุอาคาร ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

4.2 การแบ่งช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

ในการศึกษาพัฒนาการของแนวความคิดและผลงานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งช่วงเวลาต่างๆ ของพัฒนาการงานออกแบบของท่าน จากแผนภูมิการวิเคราะห์ รูปแบบสถาปัตยกรรมข้างต้น โดยพบว่าช่วงเวลาที่ย่เปลี่ยนไป มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลง รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ทั้งในเรื่องของรูปทรงอาคาร รูปแบบผนังอาคาร และการใช้วัสดุ ประกอบอาคาร โดยประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดที่สุดได้แก่ รูปทรงอาคาร และ ผนังอาคาร ผู้วิจัยจึงจัดแบ่งช่วงพัฒนาการในการออกแบบสถาปัตยกรรมของท่าน ด้วยปัจจัยเรื่อง รูปทรงอาคาร และผนังอาคารประกอบกัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี
2. ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี
3. ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 4 ปี

จากการแบ่งช่วงพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วงดังกล่าว เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ในแต่ละช่วงพัฒนาการมีความแตกต่างกันทั้งในประเด็นของรูปทรง ผนังอาคาร และวัสดุอาคาร แสดงถึงพัฒนาการงานออกแบบของท่านที่เปลี่ยนแปลงไป ในแต่ละช่วงเวลาได้เป็นอย่างดี ในแต่ละช่วงประกอบด้วยอาคารต่างๆ ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.2 แผนภูมิแสดงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมในแต่ละช่วงพัฒนาการ

ภาพอาคาร

(เรียงตามปี พ.ศ. จาก ซ้าย>ขวา บน>ล่าง)

1. อาคารนิทรรศน์พระนิรมล จ. อุบลราชธานี พ.ศ. 2503
2. โรงแรมนาฬิกา พ.ศ. 2506
3. อาคารกรุงเทพทศกมล พ.ศ. 2510
4. อาคารสมาคมบริษัทช่าง ป้ายและสีผลิตภัณฑ์ แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2510
5. อาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
6. อาคารบรรณารักษ์ คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2510
7. อาคารสวนสัน พ.ศ. 2511
8. อาคารใหม่สวนสัน พ.ศ. 2511
9. โบสถ์เซเวียร์ พ.ศ. 2513
10. อาคารเซเวียร์ อดอล์ฟ พ.ศ. 2513
11. ห้างศูนย์ เอ.ยู.เอ. พ.ศ. 2513
12. ธนาคารไทยพาณิชย์ ลีลม พ.ศ. 2513
13. บ้านศาลาขาวจารึกกิติคุณ
ร้อยเอก กฤษณา อารุณพงษ์ ณ สุพรรณบุรี พ.ศ. 2514
14. โรงพยาบาลตลิ่งชันรัตนวิมล พ.ศ. 2516
15. ธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ ลีลม พ.ศ. 2517
16. โรงแรมเพชรรัตน พ.ศ. 2517
17. ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล ซิดลม พ.ศ. 2517
18. อาคารสินเชิย พ.ศ. 2521
19. อาคารสินเชิย พ.ศ. 2521
20. อาคารศรีวิกรม์ พ.ศ. 2522
21. โรงแรมธานี ศรีพริศ พ.ศ. 2523
22. ศูนย์การค้า ริเวอร์ไซด์ พ.ศ. 2523
23. ริเวอร์ไซด์ คอนโดมิเนียม พ.ศ. 2524
24. อาคารชาบูอัลตรา ทาวเวอร์ พ.ศ. 2525
25. อาคารริเจนซ์ เฮาส์ พ.ศ. 2525
26. อาคารเอส.พี. อินเทอร์เน็ตเซ็นเตอร์ พ.ศ. 2525
27. ศูนย์การค้าบุญครอง เซ็นเตอร์ พ.ศ. 2525
28. อาคารเซ็นทรัล ซิดลม ทาวเวอร์ พ.ศ. 2526
29. อาคารธารธารณี พ.ศ. 2526
30. อาคารบ้านโป่ง พ.ศ. 2528
31. อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2527
32. อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) พ.ศ. 2528
33. อาคารตลิ่ง พ.ศ. 2529
34. อาคารบีบีเจี เจมส์ พ.ศ. 2530
35. ส่วนต่อขยายอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด พ.ศ. 2531
36. อาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2531
37. อาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์ พ.ศ. 2532
38. อาคารธนันธร พ.ศ. 2531

แผนผังอาคาร

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38		

ช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

- ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517)
- ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528)
- ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532)

4.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ และช่วงพัฒนาการ

เมื่อทำการศึกษาประเด็นเรื่องรูปทรงอาคาร ผนังอาคาร และวัสดุอาคารของศาสตราจารย์ กฤษฏา ใน 3 ช่วงพัฒนาการ พบว่าแต่ละช่วงมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏเห็นเด่นชัด บางรูปแบบเมื่อพ้นช่วงพัฒนาการไป ไม่ปรากฏว่ามีการใช้อีก ในขณะที่บางรูปแบบมีการใช้ซ้ำในอีกช่วงพัฒนาการหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจโดยง่าย ผู้วิจัยได้สรุปเปรียบเทียบประเด็นในการวิเคราะห์รูปแบบของแต่ละช่วงพัฒนาการออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. รูปทรงอาคาร
2. ผนังอาคาร
3. วัสดุอาคาร

4.3.1 รูปทรงอาคาร

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างช่วงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏา กับประเด็นเรื่องรูปทรงอาคาร พบว่าแต่ละช่วงพัฒนาการมีความสัมพันธ์ ดังนี้

ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี

ในช่วงต้นนี้ผลงานการออกแบบที่คัดเลือกมีจำนวนทั้งสิ้น 17 อาคาร คิดเป็นจำนวนโดยเฉลี่ย 1.1 อาคารต่อปี โดยมากใช้รูปทรงเดี่ยวเป็นหลัก ลักษณะของรูปทรงส่วนใหญ่เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 13 อาคาร บางอาคารมีลักษณะเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมคี่ และรูปทรงกลมคล้ายจานบิน ระยะเวลาปลายของช่วงนี้เริ่มปรากฏรูปทรงผสมขึ้นบ้าง เนื่องจากอาคารมีขนาดใหญ่ และรูปแบบการใช้งานซับซ้อนมากขึ้น

รูปแบบของส่วนยอดอาคารในช่วงนี้ โดยมากเป็นอาคารที่ไม่เน้นส่วนยอดโดยมีลักษณะเป็นหลังคาแบน รวมถึงหลังคาหมาแหงนที่มีการก่อผนังปิดด้านข้าง (parapet) ส่วนรูปแบบของอาคารที่มีการแสดงส่วนยอดนั้นเป็นอาคารที่ใช้ลักษณะของโครงสร้างหลังคาพิเศษ ได้แก่ อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี ซึ่งมีการใช้โครงสร้างไฮเพอร์โบลอยด์ พาราโบลอยด์ 3 ผืนมาบรรจบกันเป็น multiple hyperbolic paraboloid อาคารแรกในประเทศไทย¹ และอาคารใหม่สวนอัมพร ซึ่งใช้โครงสร้างหลังคาเป็นโครงแผ่นพับจีบ (folded plates) เป็นอาคารแรกที่มีการใช้โครงสร้างแผ่นพับ (folded slab) ที่มีส่วนยื่นเป็นชายคาอีกด้านละ 15 เมตร² นอกจากนี้ อาคาร

¹ ผุสดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 780.

² เรื่องเดียวกัน, 780.

บรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เป็นรูปทรงกลมคล้ายจานบิน ยังสามารถมองเห็นส่วนขอบหลังคาด้านบนอีกด้วย³ ซึ่งโครงสร้างหลังคาเหล่านี้ทำให้เกิดรูปทรงอาคารที่มีการผสมผสานระหว่างรูปทรงเหลี่ยม กับรูปทรงโค้งหรือรูปทรงเฉียงขึ้น

ภาพที่ 4.1 รูปทรงเฉียงและโค้งของหลังคา อันเกิดจากโครงสร้างไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์

ในอาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุบลราชธานี

ที่มา ลลิตา บุญมี, 11 มีนาคม พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.2 รูปทรงเฉียงของหลังคา อันเกิดจากโครงสร้างแผ่นพับจีบในอาคารใหม่ สวนอัมพร

ที่มา สถาปัตยกรรมและงานออกแบบในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

หน้า 138

ในบางอาคารเช่น โบสถ์เซเวียร์ ซึ่งเป็นโบสถ์สำหรับคริสตศาสนิกชนคนไทยเข้าไปใช้ ศาสตราจารย์ กฤษณาพยายามสร้างบรรยากาศความเป็นไทยให้เกิดขึ้นกับโบสถ์หลังนี้ แนวความคิดเหล่านี้จึงสะท้อนออกมาที่รูปทรงของอาคาร ดังที่ท่านได้กล่าวถึงที่มาของถึงที่มาของรูปทรงหลังคาโบสถ์หลังนี้ว่า

³ ผุสดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 767

ดึง concept ของศาสนาคริสต์เข้ามาบ้าง ก็เลยทำหลังคา ให้เป็นแบบวัดไทย แต่ไม่ได้ซ้อนเหมือนโบสถ์ไทย...เปิดช่องข้างบนเพื่อให้แสงสว่างจากข้างบน focus แสงลงมาที่แท่นบูชา(altar) ให้สว่างเหมือนกับโบสถ์สมัย classic ซึ่งจะเป็นรูป cruciform มีโดม และมีแสงจากด้านบนลงมาที่ altar ซึ่งก็คือสัญลักษณ์ของโบสถ์ นั่นคือมีแสงจากข้างบน ค่อยๆเรืองสว่างลงมาในที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของคริสเตียน คือ พระเยซู⁴

ความพยายามในการสร้างลักษณะความเป็นไทยกับโบสถ์เซเวียร์ ยังสะท้อนออกมาในการประยุกต์

ให้มีรูปแบบของอาคารที่คนไทยคุ้นเคยกับโบสถ์ไทย จึงออกแบบให้หลังคาจั่วทรงสูง โดยให้พื้นหลังคามีความโค้งเล็กน้อย มุงด้วยกระเบื้องดินเผาเคลือบแผ่นเล็ก ให้คล้ายกับโบสถ์ไทย แต่เมื่อเข้าภายในโบสถ์จะมีบรรยากาศที่ต่างไปเหมือนโบสถ์ฝรั่ง⁵

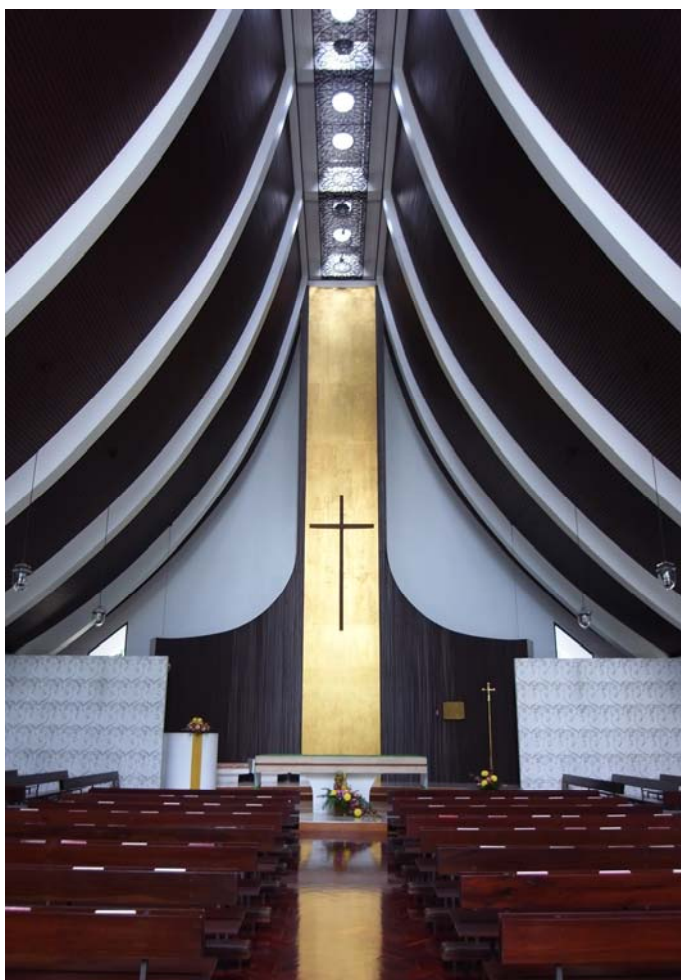
ภาพที่ 4.3 การประยุกต์ใช้หลังคาโค้งสูงคล้ายโบสถ์ไทยของโบสถ์เซเวียร์
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 29 กันยายน พ.ศ. 2553

⁴ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 2, 752

⁵ เรื่องเดียวกัน, 752.

ภาพที่ 4.4 เสาอาคารที่โค้งต่อเนื่องลงมาจากหลังคาของโบสถ์เซเวียร์
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 29 กันยายน พ.ศ. 2553

ภาพที่ 4.5 บรรยากาศภายในโบสถ์เซเวียร์
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 29 กันยายน พ.ศ. 2553

ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี

ในช่วงต้นนี้ผลงานการออกแบบที่คัดเลือกมีจำนวนทั้งสิ้น 15 อาคาร คิดเป็นจำนวนโดยเฉลี่ย 1.4 อาคารต่อปี โดยกลุ่มของรูปทรงที่ใช้ในช่วงนี้มีความหลากหลายที่สุด 3 รูปแบบ คือ 1. รูปทรงผสมซึ่งเป็นรูปแบบมีการใช้มากที่สุดจำนวน 8 อาคาร 2. รูปทรงผสมระหว่างรูปทรงหลัก-รูปทรงรอง จำนวน 5 อาคาร 3. รูปทรงเดี่ยว จำนวน 2 อาคาร โดยลักษณะของรูปทรงที่ใช้โดยมากเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมเช่นเดียวกับในช่วงต้น แต่เริ่มมีอาคารที่ใช้รูปทรงเหลี่ยมมุมป้านหรือมุมแหลม รวมถึงอาคารที่มีการใช้รูปทรงโค้งเป็นองค์ประกอบมากขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงต้น

รูปทรงผสมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของรูปแบบการใช้งานอาคาร ที่เพิ่มมากขึ้นจากช่วงต้นพัฒนาการ อาคารในช่วงนี้มีขนาดใหญ่ และสูงมากขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงต้น อย่างไรก็ตามการผสมผสานรูปทรงอาคาร ยังคงใช้รูปทรงเรขาคณิตที่เรียบง่าย ชัดเจน เช่น อาคารสินธร ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมเป็นรูปทรงหลัก และมีรูปทรงกระบอกเป็นรูปทรงรอง ประกอบบริเวณมุมทั้งสิ้นของอาคาร อาคารบ้านโป่ง ที่บริเวณฐานของอาคารทั้งสองด้านมีการต่อเป็นลักษณะเฉียงออกไป เป็นต้น

ภาพที่ 4.6 รูปทรงผสมระหว่างรูปทรงหลัก-รอง ในอาคารสินธร (ก่อนปรับปรุง) พ.ศ. 2521
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 571

ภาพที่ 4.7 รูปทรงผสมปลายแหลม บริเวณฐานอาคารบ้างโป่ง พ.ศ. 2526
ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 84

ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 4 ปี

ช่วงนี้แม้เป็นช่วงพัฒนาการที่มีระยะเวลาสั้นที่สุดเพียง 4 ปี แต่สัดส่วนผลงานต่อปี มีสัดส่วนที่สูงกว่าในทุกช่วงของพัฒนาการ โดยมีผลงานการออกเป็นทั้งสิ้น 6 อาคารคิดเป็นจำนวนโดยเฉลี่ย 1.5 อาคารต่อปี โดยประเภทของรูปทรงที่ใช้ในระบายนี้นี้มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสองช่วงพัฒนาการก่อนหน้า คือ มีการใช้รูปทรงผสมซับซ้อนเพียงรูปแบบเดียว และเป็นรูปแบบที่เพิ่งเกิดขึ้นในระบายนี้นี้

รูปแบบของส่วนยอดอาคารในช่วงนี้โดยมากเป็นอาคารที่ไม่เน้นส่วนยอดเช่นเดียวกับสองพัฒนาการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในส่วนของอาคารที่มีการเน้นส่วนยอดนั้นก็มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับระยะก่อนหน้า คือ เป็นรูปทรงที่เกิดจากแนวความคิด มากกว่าเป็นรูปทรงอันเกิดจากโครงสร้างหลังคาในรูปแบบปกติ ได้แก่ อาคารบิวตี้ เจมส์ เซ็นเตอร์ (พ.ศ.2533)

ออกแบบให้เป็นกลุ่มอาคารที่มีความสูงต่างกัน ตั้งแต่ 5 ชั้น 10 ชั้น และ 12 ชั้น ที่ใช้รูปสัญลักษณ์ของผลึกแก้วเป็นสัญลักษณ์ของอัญมณีที่มีรูปร่างคล้ายเหลี่ยมเพชรของแหวน...เป็นการใช้รูปแบบอาคารแสดงสัญลักษณ์ที่สะท้อนจากผังอาคาร โดยไม่มีการเสริมแต่งส่วนประกอบอื่นเข้ามาเสริม นอกจากลดขนาดเนื้อที่ชั้นบนของแต่ละอาคารให้เกิดเส้นเฉียงมุมแหลมบนยอดของแต่ละมวล ให้ดูคล้ายคล้ายก้อนแก้วผลึกขนาดใหญ่ที่บ่งบอกถึงประเภทและกิจการของอาคาร⁶

นอกจากนี้ยังมีอาคารที่มีส่วนลักษณะคล้ายหลังคาจั่วที่ลดหลั่น ประกอบเป็นอาคาร ได้แก่ อาคารहरินทร ซึ่งเป็นอาคารสุดท้ายที่ทำการศึกษา

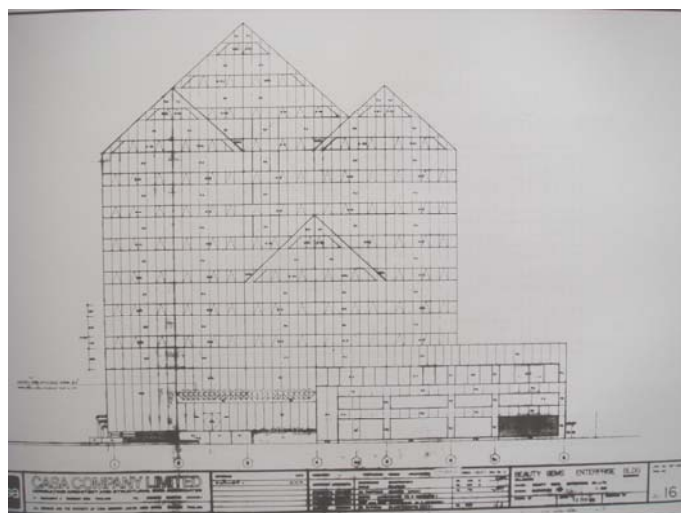
อาคารहरินทร ทาวเวอร์ มีการใช้หลังคาเป็นมุมลาดเอียง 45 องศา...มองจากทางด้านหน้า อาคารจะมีรูปทรงคล้ายวิหาร (Cathedral) แก้ว เพราะมุม 45 องศาของส่วนหลังคาที่ลดหลั่นไปตามความสูง และการรัน facade ด้านหน้า โดยให้ส่วนที่สูงที่สุดของอาคารนั้นมี facade อยู่หน้าสุด และลดหลั่นกันไปตามระดับความสูงของอาคาร⁷

⁶บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 2, 893.

⁷แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

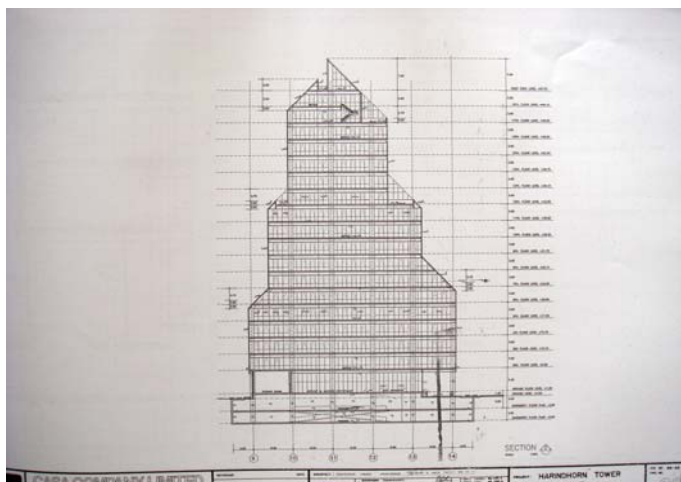
ภาพที่ 4.8 รูปทรงหลายเหลี่ยมยอดแหลมในอาคารบิวตี้ เจมส์
ที่มา บริษัท คาช่า จำกัด

ภาพที่ 4.9 รูปด้านอาคารบิวตี้ เจมส์ แสดงการลดหลั่นของแต่ละรูปทรง
ที่มา ถ่ายจากแบบสถาปัตยกรรมของบริษัท คาช่า จำกัด โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 4.10 รูปทรงสี่เหลี่ยมยอดเฉียง ลดหลั่นกันของอาคารหะรินทร
ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

ภาพที่ 4.11 รูปด้านอาคารหะรินทร แสดงส่วนยอดที่มีลักษณะคล้ายจั่วที่แยกออกจากกัน
ที่มา ถ่ายจากแบบสถาปัตยกรรมของบริษัท คาซ่า จำกัด โดยผู้วิจัย

4.3.2 ผนังอาคาร

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างช่วงพัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษฏากับประเด็นเรื่องรูปแบบผนังอาคาร พบว่าแต่ละช่วงพัฒนาการมีความสัมพันธ์ ดังนี้

ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี

ในช่วงต้นนี้ พบว่ารูปแบบผนังอาคารของศาสตราจารย์ กฤษฏา มีลักษณะที่หลากหลาย แต่ละอาคารมีลักษณะที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเปรียบเทียบกับช่วงพัฒนาการอื่น ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ ดังนี้

รูปแบบส่วนยื่นอาคาร ในช่วงนี้มีการใช้รูปแบบส่วนยื่นอาคารครบทั้ง 3 รูปแบบ อาคารโดยมากในช่วงนี้จะมีการยื่นชายคาหรือกันสาดยื่นยาวออกมาซึ่งเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด รองลงมาคือการยื่นแผงโปร่ง และการยื่นแผงซีเมนต์บล็อกโปร่ง

การยื่นกันสาดของโรงแรมโนราห์ และอาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามความยาวของอาคารในทุกๆ ชั้น ทำให้เกิดลักษณะแถบทางนอนจากการยื่นกันสาดตลอดแนวยาวของอาคาร นอกจากนี้ยังมีการใช้รูปแบบแถบทางนอนในอาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล แต่มีความแตกต่างจากสองอาคารข้างต้น เนื่องจากเป็นหน้าต่างแถบทางยาว (striped window) แถบเดียวบริเวณด้านบนของอาคาร ไม่ได้เกิดขึ้นจากการสลับจังหวะที่บ-โปร่งของผนังอาคารกับกันสาดอาคาร เช่นสองอาคารข้างต้น ในขณะที่ อาสนวิหารแม่พระนิรมล อาคารกรุงเทพสหกล และอาคารใหม่สวนอัมพร จะเป็นการยื่นชายคาออกมาจากตัวอาคารในส่วนของหลังคา จึงไม่ปรากฏเป็นลักษณะแถบทางนอน

อาคารที่มีการใช้ส่วนยื่นรูปแบบอื่น ได้แก่ รูปแบบการยื่นแผงโปร่งด้านหน้าของอาคารสารสิน ที่มีลักษณะเป็นแผงโปร่งมีส่วนโค้งอ่อนช้อย ต่อเนื่องกัน อาคารห้องสมุด เอ.ยู.เอ. ซึ่งใช้แผงโปร่งที่หักมุมคล้ายสามเหลี่ยมเป็นชุดๆ เรียงต่อเนื่องกัน และโรงแรมเพชรซิเดนท์ ซึ่งมีลักษณะของแผงโปร่งคล้ายตาราง อันเกิดจากจังหวะของส่วนยื่นชายคา และผนังอาคารของ

รูปแบบการยื่นแผงซีเมนต์บล็อกโปร่ง ด้านหน้าอาคารสมาคมนักข่าวไทย และอาคารเซเวียร์ฮอลล์ซึ่งมีการออกแบบลวดลายของซีเมนต์บล็อกโปร่งแบบไทยประยุกต์อีกด้วย

ช่วงนั้นพยายามทำอะไรที่เห็นแล้วรู้สึกว่าเป็นไทยแน่ๆ แต่มีงบประมาณน้อย ก็ จะหาวิธีที่จะทำได้โดยไม่แพง เลยทำแบบเหล็กที่เป็นลวดลายกนกของไทย แต่ประยุกต์ให้

ง่ายลงแล้วหล่อเป็นชิ้นๆ นำมาประกอบกันเป็นแผงโปร่งของผนังด้านนอก เป็นลวดลายแบบไทยประยุกต์

รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่น อาคารที่ทำการศึกษาในช่วงนี้ทุกอาคารโดยมากมักมีการใช้รูปแบบส่วนยื่นของอาคารเพื่อเป็นการป้องกันแดด-ฝน รวมถึงเป็นส่วนประดับ ตกแต่งอาคารดังนั้นจึงไม่ปรากฏรูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่นในช่วงนี้

ภาพที่ 4.12 รูปแบบการยื่นกันสาดบริเวณด้านหน้าโรงแรมเมื่อนงขลา ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.13 เซรามิคบล็อกโปร่งลายไทยประยุกต์ด้านหน้าอาคารสมาคมนักข่าวไทย ที่มา <http://maps.google.co.th/>

⁸ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 2, 764.

ภาพที่ 4.14 รูปแบบการยื่นแผงโปร่งในอาคารสารสิน
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.15 รูปแบบการยื่นแผงโปร่งในห้องสมุด เอ.ยู.เอ.
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี

ในช่วงนี้ รูปแบบของผนังอาคารในงานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา เริ่มมีแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด บางรูปแบบที่พบในช่วงต้นหายไป ในขณะที่เริ่มมีการใช้รูปแบบใหม่เข้ามาในตอนกลาง และตอนปลายของช่วงนี้

รูปแบบส่วนยื่นของอาคาร ในช่วงนี้ยังคงมีการใช้รูปแบบส่วนยื่นของอาคารเช่นเดียวกับในช่วงต้น แต่เหลือเพียงการใช้ส่วนยื่นชายคาหรือกันสาดอาคารเท่านั้น

การยื่นชายคาหรือกันสาดของอาคารในช่วงนี้ แสดงให้เห็นถึงรูปแบบ และพัฒนาการของการกันสาดอาคารที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ในช่วงต้นของพัฒนาการ กันสาดอาคารโดยมากมีลักษณะยื่นยาวออกจากตัวอาคารมาก เช่น การยื่นกันสาดในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ สีลม ธนาคารไทยทนุ สาขาสีลม เป็นต้น แต่รูปแบบกันสาดในช่วงกลาง ลักษณะการยื่นกันสาดเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากการมีกันสาดยื่นยาวออกไป เป็นการยื่นพื้นที่ใช้สอยออกไปสุดขอบอาคาร และถอยร่นกระจกหน้าต่างเข้าไปเล็กน้อย เพื่อให้มีขอบกันฝนสาด เช่น อาคารสารธรธานี อาคารวีเจนท์ เฮ้าส์ เป็นต้น

อาคารสารธรธานีแถบทางนอนมันเป็นด้านหน้า กันแดดเป็นชายคาและตู้เก็บเอกสาร กระจกถอยเข้าไป พูด่ง่ายๆ กันแดดโดยใช้พื้นที่ต่อเนื่องที่เป็นกล่องได้หน้าต่างส่วนข้างๆ เนื่องจากเป็น office condo หลังแรกๆ น่าจะเป็นหลังที่สอง หลังแรกตีคอนกรีตที่ชิดลม เนื่องจากว่าจะต้องมีเครื่องปรับอากาศที่จะต้องตั้งของแต่ละยูนิต ข้างๆ ที่เป็นซาๆ เหมือนเสาขึ้นไปตามชั้นต่างๆ จะเป็นตัวเก็บ A.H.U. เป็นอะไรที่มันแยกกัน ยุคก่อนมันต้องมีกันสาด อาคารอื่นๆ มันห้อยลงมาจากข้างบน อันนี้ก็เอาตัวนั้นมาบังแทน อย่างตีกรีเจนท์ เฮ้าส์ก็เช่นเดียวกัน⁹

อย่างไรก็ตามแม้รูปแบบการยื่นกันสาดอาคารมีระยะยื่นน้อยลง แต่ยังคงลักษณะการสลัดจังหวะที่บ-โปร่งของผนังอาคารเป็นแถบทางนอน แบบเดียวกับการยื่นกันสาดยาวออกจากอาคารที่ใช้ก่อนหน้านี้ ลักษณะการใช้แถบทางนอนแบบนี้พบมากในอาคารสูง จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นเอกลักษณ์ทางการออกแบบของท่านในช่วงนี้ได้

รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่น เมื่อเข้าสู่ระยะต้นของช่วงนี้พบว่า เริ่มมีอาคารที่ใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ (curtain wall) เป็นผนังภายนอกอาคาร รวมถึงเริ่มมีบางอาคารที่เล่นรูปแบบแถบทางนอน ที่ไม่ได้เกิดจากการสลัดจังหวะของผนังกระจกและส่วนยื่นของกันสาดอาคาร เช่น

⁹สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต ศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้ ศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์ แต่เมื่อมีการใช้รูปแบบที่ไม่เน้นส่วนยื่นอาคารไประยะหนึ่งก็กลับพบว่ามีการกลับไปใช้รูปแบบส่วนยื่นกันسادของอาคารอีก แต่มีลักษณะยื่นน้อยลงดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

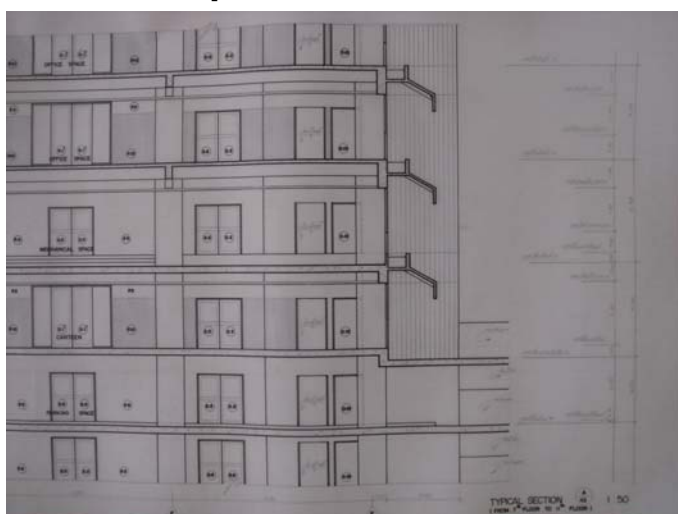
เมื่อถึงระยะปลายของช่วงนี้ รูปแบบส่วนยื่นของอาคารหายไป และเริ่มมีการใช้รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่นอีกรูปแบบหนึ่ง คือ มีการใช้แถบหน้าต่างทางตั้งผสมกับแถบหน้าต่างทางนอน ในอาคารเดียวกันอย่าง อาคารสารธาณี ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นแถบทางตั้งทั้งอาคารในอาคาร เอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) นอกจากนี้ยังมีอาคารที่ผสมกันระหว่างผนังกระจกผืนใหญ่กับแถบหน้าต่างทางนอนในอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด ซึ่งการผสมผสานระหว่างรูปแบบสองอย่าง ในระยะปลายของช่วงนี้ เป็นสิ่งที่เพิ่งปรากฏในงานออกแบบของท่าน

ภาพที่ 4.16 รูปแบบแถบทางนอนอันเกิดจากส่วนยื่นกันสาดในอาคารสำนักงานใหญ่

ธนาคารกรุงเทพ สีสลม

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.17 รูปตัดแสดงกันสาดส่วนยื่นของอาคารสำนักงานใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ สีสลม

ที่มา ถ่ายจากแบบสถาปัตยกรรมของบริษัท คาซ่า จำกัด โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 4.18 รูปแบบการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ในอาคารสินธร (ก่อนปรับปรุง)
 ที่มา สONGทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 84

ภาพที่ 4.19 รูปแบบแถบทางนอนที่เกิดจากจังหวะทึบ-โปร่งอาคารในโรงแรมมารี แอร์พอร์ต
 ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 571

ภาพที่ 4.20 รูปแบบแถบทางนอนยื่นกันสาดน้อยในอาคารสาธารณะ
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.21 รูปแบบแถบทางนอนผสมแถบทางตั้งในอาคารสาธารณะ
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.22 รูปแบบแถบทางตั้งในอาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.)
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2553

ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 4 ปี

รูปแบบของผนังอาคารช่วงนี้มีจำนวนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงพัฒนาการอื่นๆ คือ พบเพียง 2 รูปแบบ ได้แก่ แถบทางนอน และผนังกระจกผืนใหญ่ ซึ่งเมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบพบประเด็นความแตกต่างดังนี้

รูปแบบส่วนยื่นของอาคาร ไม่พบการใช้รูปแบบส่วนยื่นของอาคารเลย

รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่น รูปแบบการเล่นจังหวะทึบ-โปร่งของอาคารในช่วงนี้ พบว่านิยมใช้รูปแบบผนังกระจกขนาดใหญ่มากกว่ารูปแบบแถบทางนอน โดยอาคารที่มีการใช้ผนังกระจกขนาดใหญ่ในบางอาคารมีการผสมผสานระหว่างรูปแบบผนังกระจก และรูปแบบแถบทางนอนเข้าด้วยกัน เช่น อาคารสกล อาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์ และอาคาร ซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์ อีกทั้งยังเริ่มมีการใช้ผนังกระจกขนาดใหญ่ห่อหุ้มทั้งอาคารได้แก่ ส่วนต่อขยายอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด และอาคารहरินทร ซึ่งเป็นอาคารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยการออกแบบอาคารเป็นอาคารแก้วทั้งหลังที่ยังไม่มีการทำมาก่อนในประเทศไทย¹⁰

¹⁰ แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

ภาพที่ 4.23 รูปแบบพหุนิยมที่ปรากฏในอาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 901

ภาพที่ 4.24 รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ในส่วนต่อขยาย บริษัทการบินไทย จำกัด
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 899

4.3.3 วัสดุอาคาร

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างช่วงพัฒนาการงานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา กับรูปแบบการใช้วัสดุอาคาร พบว่าแต่ละช่วงมีความสัมพันธ์ ดังนี้

ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี

ในช่วงต้นนี้ จากผลงานการออกแบบของท่านที่คัดเลือก พบว่ามีปัจจัยทางด้านการเลือกใช้วัสดุ ในการวิเคราะห์แบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

วัสดุผิวผนังอาคาร วัสดุผิวผนังอาคารส่วนใหญ่ในช่วงนี้เป็นผนังผิวปูนฉาบเรียบ และช่องเปิดกระจก โดยมีเพียงอาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล เพียงอาคารเดียวเท่านั้นที่มีการใช้ผิวอาคารคอนกรีตในลักษณะไม่ฉาบปูนแสดงผิวแบบหล่อ ซึ่งเป็นผลงานที่ ศาสตราจารย์ กฤษฏา ออกแบบร่วมกับ คุณ อมร ศรีวงศ์¹¹

บางอาคารเช่น โบสถ์เซเวียร์ ซึ่งมีลักษณะของหลังคาโค้ง ทอดยาวลงมาคลุมทั้งอาคารจึงทำให้เห็นสีของวัสดุผนังที่โดดเด่น สร้างภาพลักษณ์ให้กับอาคาร

โบสถ์เซเวียร์มีพื้นหลังคามุมสูงทอดยาวลงมาที่มีความแอ่นโค้งเล็กน้อย ทำให้เห็นสีของกระเบื้องผนังหลังคาที่เป็นกระเบื้องเคลือบสีส้มของพื้นหลังคา ตัดกับโครงหลังคาตัวริมที่ต่อเนื่องมาเป็นโครงเสาค้ำยันคอนกรีตเสริมเหล็กสีขาว และกระจกตัดแสงสีเข้มของผนัง เป็นการใช้โครงสร้างที่ตัดกันด้วยการใช้สีของวัสดุก่อสร้างเอง¹²

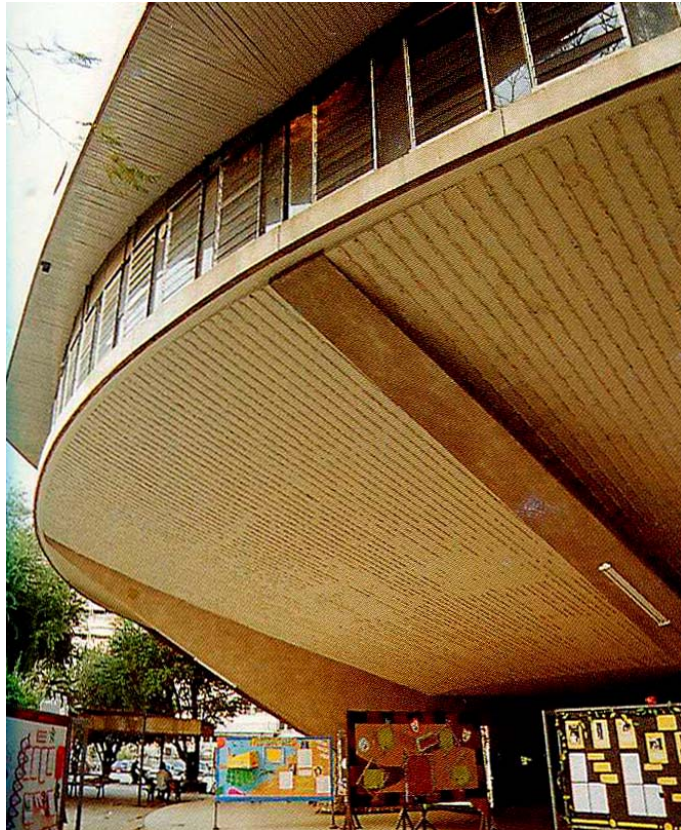
นอกจากนี้ยังมีการใช้วัสดุธรรมชาติในการประดับผิวภายนอกอาคาร เช่น การนำกระเบื้องเซรามิคเคลือบสีส้ม ประดับผิวด้านนอกของห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ซิดลม (พ.ศ.2517) ที่มีลักษณะที่บ่งชี้

อาคารเป็นแท่งที่บ่งชี้ตามลักษณะใช้สอย ที่แสดงมวลรูปทรงด้วยกระเบื้องเซรามิคเคลือบสีส้มบนผนังภายนอกด้านหน้า ตัดกับขอบเส้นแบ่งบนผนังเป็นช่วงๆ ด้วยสีขาว ส่วนผนังด้านข้างซึ่งเป็นผนังที่สีขาวมีเส้นแบ่งทางตั้งด้วยเซรามิคเคลือบสีส้ม เป็นระยะๆ บนผนัง เป็นการใช้เส้นตั้งและสีของวัสดุช่วยลดความรู้สึกหนักและเตี้ยของรูปทรงให้ดูโปร่งบางขึ้น¹³

¹¹ ผุสดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 784.

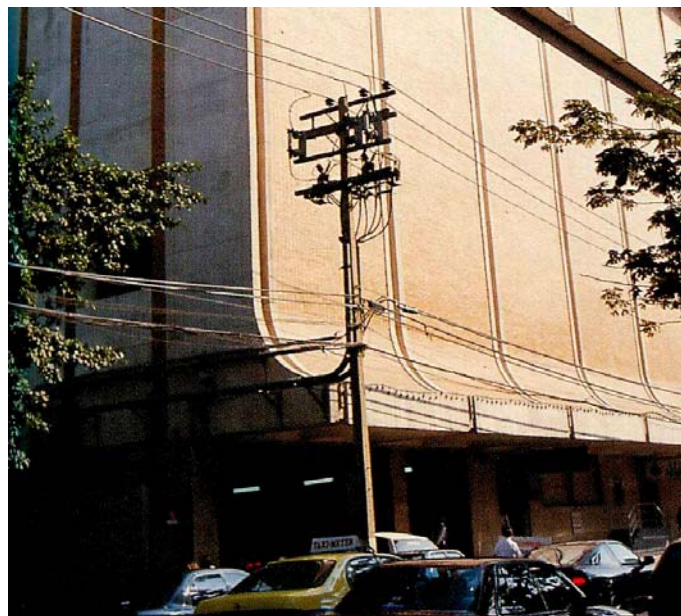
¹² เรื่องเดียวกัน, 778.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 816.

ภาพที่ 4.25 การใช้ผิวผนังคอนกรีตเปลือย แสดงรอยแบบหล่อของ

อาคารบรรยายรวม คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 767

ภาพที่ 4.26 การประดับผิวด้วยกระเบื้องเซรามิคเคลือบสีส้ม

ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ชิดลม (ก่อนปรับปรุง)
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 817

ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี

ในช่วงกลางของการออกแบบ วัสดุผิวผนังอาคารโดยมากยังคงเป็นผิวผนังปูนฉาบเรียบ และกระจกเช่นเดียวกับในช่วงต้น แต่เริ่มมีการนำวัสดุชนิดอื่นมาใช้ เพิ่มความหลากหลายในแนวทางการออกแบบอาคาร ดังนี้

วัสดุผิวผนังอาคาร ในช่วงนี้มีการใช้วัสดุผิวผนังอาคารที่หลากหลาย โดยเริ่มมีการใช้ผนังกระจก (curtain wall) เป็นผิวคลุมภายนอกอาคารซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมของอาคารสูงในช่วงนั้น¹⁴ เช่น อาคารสินเอเชีย อาคารศรีวิกรม เป็นต้น นอกจากนี้ อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัท การบินไทย จำกัด ยังเป็นอาคารหลังแรกในประเทศไทยที่ใช้ระบบ reflective glass curtain wall โครงอลูมิเนียมรับน้ำหนักกระจกและแรงลมทั้งหมดอยู่ด้านในของอาคาร ส่วนด้านนอกนั้นเป็นผิวกระจกสะท้อนแสงเรียบทั้งผืน¹⁵

ในระยะปลายของช่วงนี้ เริ่มมีอาคารที่ใช้ผนังแผ่นโลหะเบา อย่าง แผ่นสเตนเลสสตีล อาคารที่มีการใช้ผนังแผ่นโลหะเบาเป็นอาคารแรกๆ คือ อาคารบ้านโป่ง ซึ่งเป็นอาคารสำนักงานที่ ศาสตราจารย์ กฤษणाทตลองนำผนังแผ่นสเตนเลสสตีลมาใช้ ในระยะแรกๆ ผิววัสดุยังอยู่ในสภาพดี ต่อมาภายหลังจะเกิดคราบบนผิววัสดุ โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อระหว่างแผ่น¹⁶

ภาพที่ 4.27 การใช้วัสดุแผ่นเบาสเตนเลส สตีล ในอาคารบ้านโป่ง
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

¹⁴ ผู้สดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 822.

¹⁵ แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษणा อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹⁶ ผู้สดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 904.

ภาพที่ 4.28 การใช้ 4-sided curtain wall ในอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด
ที่มา สถาปนิกสยาม เล่ม 2 หน้า 903

ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 4 ปี

ช่วงปลายพัฒนาการงานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษณา พบว่าการใช้ผนังผิวปูนฉาบเรียบมีจำนวนลดลง โดยเริ่มมีการใช้วัสดุใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในตอนปลายของช่วงกลางเข้ามาแทนที่ วัสดุผิวผนังอาคาร การใช้ผนังผิวปูนฉาบเรียบซึ่งเคยเป็นลักษณะเด่นที่พบในสองช่วงก่อนหน้าเริ่มลดบทบาทลงไป โดยผนังผืนกระจกขนาดใหญ่เป็นวัสดุปิดผิวอาคารที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในช่วงนี้ นอกจากนี้ยังมีการใช้ผนังแผ่นอลูมิเนียม (aluminum cladding) อีกด้วย เช่น การใช้ผนังผืนกระจกสลับกับแถบผนังอลูมิเนียมในอาคารบิวตี้ เจมส์ และมีการใช้หลังคาอาคารเป็นผืนกระจกขนาดใหญ่ ได้แก่ อาคารหะริณทร

ใช้หลังคาเป็นมูมลาดเอียง 45 องศา และใช้วัสดุกระจกตัดแสงและสะท้อนความร้อนเช่นเดียวกับ facade ของอาคาร เพื่อลด heat gain ได้ใช้กระจกที่มีสีเข้มกว่าและกันความร้อนได้มากกว่าเป็นแถบๆ ในส่วนลาดเอียงนั้นด้วย...การขีดล้างกระจกของอาคารนี้ ต้องมีการออกแบบเป็นพิเศษ เพราะมีพื้นที่หลังคาเรียบที่จะตั้งรางเพื่อให้มอเตอร์ของ gondola วิ่งไปตลอดความยาวของอาคารเพียงพื้นที่แคบๆ ระหว่าง 2 มุมสามเหลี่ยมของยอดอาคารเท่านั้น อีกทั้ง gondola ยังต้องวิ่งไปตามรางในมุม 45 องศา และ 90 องศา มีไชน่ย่อนทางตั้งอย่างเดียวเช่นอาคารทั่วไป¹⁷

ภาพที่ 4.29 การสลับแถบทางนอนของกระจก และวัสดุแผ่นเบา

ในอาคารบิวตี้ เจมส์ พ.ศ. 2530

ที่มา บริษัท คาซ่า จำกัด

¹⁷ แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษณา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

ภาพที่ 4.30 การใช้ผนังผืนกระจกขนาดใหญ่ คลุมทั้งอาคารในอาคารหะรินธร
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

บทที่ 5

สรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

การแบ่งช่วงเพื่อทำการวิเคราะห์พัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงจากบทก่อนหน้า แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วง ผ่านองค์ประกอบในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน คือ รูปทรงอาคาร ผนังอาคาร และวัสดุอาคาร ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม
2. สรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม

รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงพัฒนาการนั้นเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เนื่องด้วยช่วงระยะเวลาการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎาที่ยาวนาน ประสบการณ์จากการทำงานทำให้ท่านมีแนวความคิดในการแก้ปัญหาทางการออกแบบที่หลากหลาย รูปแบบงานที่เปลี่ยนแปลงไป การเกิดขึ้นของแนวทางสถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยมในช่วงเวลานั้น รวมถึงแนวความคิดของเจ้าของอาคาร และสถาปนิกผู้ร่วมงาน เหล่านี้อาจทำให้แนวความคิดในการสร้างสรรค์งานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปได้ หากสรุปปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นั้น ผู้วิจัยสรุปปัจจัยซึ่งอาจส่งผลต่อพัฒนาการงานออกแบบของท่าน ออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ปัจจัยภายใน
2. ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยที่กล่าวข้างต้นส่งผลให้แนวความคิด รูปแบบ และพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฎาในแต่ละช่วงมีความแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าแต่ละปัจจัยมีประเด็นที่แยกย่อยแตกต่างกันไป ดังนี้

5.1.1 ปัจจัยภายใน

หากกล่าวถึงปัจจัยภายใน ย่อมหมายถึงแนวความคิดทางการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่าโดยมากท่านยังคงนิยมแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) เป็นหลัก ทั้งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดทางด้านสถาปัตยกรรมของท่าน รวมถึงที่มีการอ้างอิงถึงแนวความคิดทางการออกแบบของท่าน แต่เมื่อผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลที่ใกล้ชิดกับท่าน มีบางประเด็นที่อาจแสดงให้เห็นว่าแนวความคิดทางการออกแบบของท่านก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่งานสถาปัตยกรรมของท่านยังคงความเรียบง่าย ตอบสนองการใช้งานท่านประโยชน์ใช้สอยได้เป็นอย่างดี ในทุกช่วงพัฒนาการ

อาจารย์เน้นย้ำอยู่เสมอว่า งานสถาปัตยกรรม พูดย่างๆ คือสังคมในยุคต่างๆ ที่เกิดขึ้น มันเป็นฟังก์ชันของการใช้งาน เช่น สังคมในตอนนั้นต้องการโรงแรม สำนักงาน ที่มีรูปแบบเช่นนี้ ลักษณะการใช้งานแบบนี้ เมื่อเวลาผ่านไป ความคิด ความต้องการ เปลี่ยน มันก็เปลี่ยนแปลงไป มันไม่ได้ยึดติดอยู่ว่ารูปแบบต้องเป็นอย่างไร หรือต้องออกแบบเป็นอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ มันสนองตอบตรงนั้น อย่างที่บอกอย่าสร้างอนุสาวรีย์ของสถาปนิก¹

ประโยคข้างต้นเป็นสิ่งที่ศาสตราจารย์ กฤษณา เน้นย้ำอยู่เสมอตอนสอนนิสิต และในการออกแบบสถาปัตยกรรม ว่านอกจากผลงานสถาปัตยกรรมที่สถาปนิกสร้างขึ้นนอกจากต้องมีความสวยงาม ตอบสนองการใช้งานได้เป็นอย่างดีแล้ว สถาปัตยกรรมยังเป็นสิ่งที่วิพากษ์สังคมในขณะนั้นได้ ซึ่งแนวความคิดนี้แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นสถาปนิกที่มีความเข้าใจถึง อิทธิพลซึ่งอาจส่งผลกระทบต่องานสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี ท่านยอมรับการเปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และพยายามปรับปรุงแนวความคิดทางการออกแบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อสร้างสถาปัตยกรรมที่มีความงามทั้งรูปลักษณ์และการใช้สอย ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบใดเพียงรูปแบบหนึ่งตลอดไป อาจกล่าวได้ว่าผลงานการออกแบบของท่านส่วนหนึ่งที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด รวมถึงการริเริ่มใช้วัสดุใหม่ๆ เป็นอาคารแรกในประเทศ เป็นผลมาจากแนวความคิดของท่าน ในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ณ ขณะนั้นให้ได้มากที่สุดนั่นเอง

¹สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ท่านเองก็มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกัน แต่ค่อนข้างเป็นไปได้ในทางทิศทางที่นิยมความเรียบง่าย

ท่านก็พยายาม ท่านก็เปลี่ยนนะ คือ มีอยู่ช่วงหลังๆ ช่วงหนึ่ง คุณพ่อก็ชอบอะไรในทาง Minimalist เหมือนกัน แล้วก็อาจจะด้วยอายุหรืออะไรซักอย่าง ท่านเริ่มชอบใช้สีที่มันดูฉลาดขึ้นบ้าง...

มีอยู่ช่วงหนึ่งตอนสมัยโพสต์โมเดิร์น ท่านก็บอกว่ามันเลอะเทอะ บ้าไปใหญ่แล้ว แต่ว่าพอหลังๆ มาเนี่ย หลังจากทีพัฒนาขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ท่านก็ค่อนข้างโอเคนะ แล้วก็คิดว่าสถาปัตยกรรมไทย ก็มีรูปแบบที่ซับซ้อน แล้วก็พัฒนาขึ้น สวยขึ้นเยอะ²

หากกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรม ผศ. รัชสรค์ ต่อสุวรรณ สถาปนิกผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยให้ทัศนะคติว่า แนวความคิดก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามกาลเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสถาปนิกท่านนั้นไม่สามารถเป็นผู้นำทางด้านกรออกแบบเองได้ ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ที่จะเป็แรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

มันก็ต้องเปลี่ยนแปลงนะ คนเรามันก็ต้องปรับไปตามเวลา...

ผมว่าอันนี้มันเป็นเรื่องของสังคมนะ สังคมมันจะผลักดันให้คุณต้องเปลี่ยนแปลงไปเอง ถ้าตราบใดก็ตามที่คุณไม่สามารถจะเป็นผู้นำทางสถาปัตยกรรมให้กับสังคมได้ คุณก็จะมีปัญหา คุณจะต้องมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำให้ได้³

เนื่องด้วยการที่ท่านเรียนมาในรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่อันเป็นรูปแบบที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในขณะนั้น แนวคิดทางการออกแบบของท่านจึงค่อนข้างเป็นไปได้ในแนวทางการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เรียบง่าย แต่จากประสบการณ์การทำงาน กาลเวลาที่ผ่านไป รวมถึงบริบทต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่างานของท่านมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าช่วงต้นๆ อาจกล่าวได้ว่าปัจจุภายใน หรือแนวความคิดทางการออกแบบของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ส่วนจะเปลี่ยนแปลงไปมากหรือน้อยนั้น อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งก็คือ ปัจจัยภายนอกนั่นเอง

² สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

³ สัมภาษณ์ รัชสรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรค์แอนด์พรวิซชั่นส์สถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

5.1.2 ปัจจัยภายนอก

หากกล่าวถึงปัจจัยภายนอก ย่อมหมายถึงอิทธิพลภายนอกอันอาจส่งผลกระทบต่อแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรม รวมถึงทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมของท่านมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. ความก้าวหน้าทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง
2. รูปแบบการใช้งาน และกฎหมายควบคุมอาคาร
3. แนวความคิดของสถาปนิกผู้ร่วมงาน
4. ความต้องการของเจ้าของอาคาร
5. รูปแบบสถาปัตยกรรมที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น

1. ความก้าวหน้าทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง เนื่องด้วยช่วงเวลาในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมของท่านมีระยะเวลานาน ผลงานออกแบบของท่านในแต่ละช่วงเวลาย่อมสะท้อนความก้าวหน้าทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง ที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงพัฒนาการงานออกแบบของท่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากเปรียบเทียบกับช่วงพัฒนาการต่างๆ จะพบประเด็นที่น่าสนใจต่างๆ ดังนี้

ช่วงต้นพัฒนาการของท่าน จะพบว่างานออกแบบของท่านส่วนมากจะเป็นงานคอนกรีตฉาบปูนเรียบ ทาสีเป็นส่วนใหญ่ และมีการใช้แผงโปร่ง หรือกันสาด ค.ส.ล. หล่อเป็นรูปทรงที่แตกต่างกันในแต่ละอาคาร ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ร่วมงานในช่วงต้นกับท่าน ต่างให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นรูปแบบที่นิยมแพร่หลายในขณะนั้น

ในยุคนั้นเป็นแบบนี้ ไม่ใช่ facade อย่างเดียว เพราะเงื่อนไขทางด้านวัสดุ แรงงานที่มีข้อจำกัดในแง่ของเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ วัสดุที่ใช้ก็จะเป็นคอนกรีต ถี้อว่าถูกที่สุด คอนกรีต ฉาบปูน ทาสี เป็นสิ่งที่นิยมแพร่หลาย⁴

ผศ. รัชสวรรค์ ต่อสุวรรณ ได้แสดงความเห็นถึงลักษณะแผงกันแดดของโรงแรมเพรสซิเดนซ์ ที่มีรูปแบบเป็นจังหวะซ้ำๆ กันคล้ายลายตารางว่า การใช้แผงกันแดดคอนกรีตเป็นสิ่งที่นิยมในช่วงนั้น ส่วนรูปแบบแผงกันแดดของโรงแรมเพรสซิเดนซ์ที่ดูต่างออกไปนั้น เกิดจากความตั้งใจที่จะทำให้อาคารดูมีเอกลักษณ์ โดดเด่น สง่างาม ไม่เหมือนใคร

⁴ สัมภาษณ์ กุญชร จุลาสัย, ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด, 3 เมษายน 2555.

ในยุคนั้นมันไม่ใช่ยุคที่จะใช้ curtain wall เนื่องจากยังไม่มี ส่วนใหญ่ก็เป็นแผงกันแดดธรรมดา ถ้าเป็นแผงกันแดดส่วนใหญ่คนไม่ค่อยเก่งก็จะทำเป็นแผงตั้ง ศาสตราจารย์ กฤษฏาก็จะออกแบบที่เป็นแผงกันแดดเหมือนกัน แต่ไม่ต้องการให้มันตั้ง เพราะมันดาษเดินกันไปทั่วประเทศ เหมือนห้องแถว แล้วท่านก็มีแนวความคิดที่จะต้องเปลี่ยนแปลงโฉมจากภาพที่ลอกเลียนกันมา ดูจากเซ็นทรัล สีลมก็เป็นตึกที่ค่อนข้างจะเรียบร้อย แล้วก็แผงกันแดดทางตั้งมากกว่า แต่พอมาเป็นโรงแรมเพชรซิเดนท์ ท่านก็ต้องการหลีกเลี่ยงทางตั้ง ก็เอาการบังแดดต่างๆ ออกมาในลักษณะที่พอจะบังได้ แต่อยู่ในลักษณะอีกแบบหนึ่ง ก็ออกมาใช้ได้ ก็ดี ตอนออกมาใหม่ๆ ก็เป็นเอกลักษณ์ที่คนตื่นตาตื่นใจ เพราะมันแปลกไปจากที่เราเคยเจอมา...

แต่ก็ยังดีนะ เพราะว่าหลังจากนั้นมีการปรับปรุง แต่เขาก็ยังเก็บรูปทรงไว้อย่างเก่า ไม่ได้รื้อทิ้ง เพราะมันเป็นสไตล์สถาปัตยกรรมยุคหนึ่งสมัยนั้น ซึ่งมันก็ยังดีอยู่ ถือว่าใช้ได้ มีความงามที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษในยุคนั้น เขาก็ยังรักษาไว้

คำกล่าวของ ผศ. รัชสวรรค์ แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการใช้แผงคอนกรีตในช่วงนั้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวัสดุและเทคโนโลยีสมัยนั้นยังมีเพียงแค่ ค.ส.ล. จึงเป็นการออกแบบแผงกันแดด ค.ส.ล. ให้มีรูปลักษณะที่แปลกตา น่าสนใจเป็นส่วนมาก

ภาพที่ 5.1 แผงโปร่งทางตั้งด้านหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล สีลม งานออกแบบของ ศาสตราจารย์ กฤษฏา

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 28 ธันวาคม พ.ศ. 2552

⁵ สัมภาษณ์ รัชสวรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสวรรค์แอนด์พรวิษณุส์สถาปัตย์ จำกัด, 4 เมษายน 2555.

ภาพที่ 5.2 แผงกันแดดด้านหน้าโรงแรมเพอร์ซิเดนท์

ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

นอกจากการใช้แผงกันแดดเป็นหลักในช่วงต้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวัสดุและเทคโนโลยีแล้ว ในตอนนี้ยังมีการใช้ความก้าวหน้าทางด้านโครงสร้าง ค.ส.ล. ออกแบบอาคารให้มีลักษณะโดดเด่น แปลกตา แต่ยังคงความเรียบง่าย ตอบสนองการใช้งานได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังที่ปรากฏในอาสนวิหารแม่พระนิรมล อาคารใหม่สวนอัมพร และอาคารเรียนบรรยายคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

ภาพที่ 5.3 โถงภายในอาคารใหม่สวนอัมพร แสดงโครงสร้างหลังคาแผ่นพับจีบ

ที่มา สถาปัตยกรรมและงานออกแบบในพระปริมณฑลหาภูมิพลอดุลยเดช. หน้า 135

ช่วงกลางพัฒนาการของท่าน เริ่มมีการพัฒนาทางด้านวัสดุ จึงเริ่มปรากฏรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ประกอบอาคาร รูปแบบการใช้แผงกันแดดที่เป็นคอนกรีตหล่อเริ่มลดน้อยลง และหายไปในที่สุด

พอวัสดุมันมาคราวนี้มันสะท้อนเข้ามาในงานทันทีเลย เพราะว่ายุคหลังมานี้ตึกไม่มีแล้ว sun shade ที่เป็นคอนกรีตหล่อ พื้นระบบโครงสร้างก็ไม่มีคานแล้ว เป็นพื้นไร้

คาน เป็น *post tension* ตึกการบินไทยก็เป็นแบบนั้น เท่ากับว่าโครงสร้างตึกเท่าไร ก็ทำ
กระจกออกไปตรงปลายเลย แล้วใช้จนสุด⁶

เนื่องด้วยการเข้ามาของระบบผนังกระจก และระบบโครงสร้างแบบพื้นไร้คานอาคารใน
อาคารสูงที่พัฒนาขึ้น ความก้าวหน้าเหล่านี้จึงสะท้อนเข้ามาในงานออกแบบของศาสตราจารย์
กฤษฎาอย่างเห็นได้ชัด อาคารในช่วงกลางจึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงต้น แต่มีข้อสังเกตเรื่องของการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ ซึ่งได้มีการนำมาใช้ในช่วงระยะเวลา
หนึ่ง จากนั้นได้เปลี่ยนกลับไปใช้รูปแบบแถบทางนอน ต่อมาในระยะปลายของช่วงนี้จึงมีการใช้
รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่อีกครั้ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากระจกที่ใช้ในระยะต้นนั้น เป็นเพียง
กระจก *tinted glass* ซึ่งแม้จะกันแสงแดด แต่ก็ยังคงเก็บความร้อนอยู่ แต่กระจกที่ใช้ในระยะปลาย
เริ่มมีการใช้กระจก *reflective glass* ซึ่งจะป้องกันความร้อนให้กับอาคารได้ดีกว่า อาจด้วยปัจจัย
เรื่องราคาของกระจก *reflective glass* ที่มีราคาสูงไม่เหมาะสมในแง่การลงทุน หรือความก้าวหน้า
ของกระจกในระยะก่อนหน้าที่มีเพียงกระจก *tint glass* จึงทำให้มีการเปลี่ยนไปใช้รูปแบบแถบทาง
นอนอีกครั้ง จนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมจึงกลับมาใช้รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่อีกครั้งก็เป็นได้

ผนังกระจกนั้นมันเรื่องของเทคโนโลยี ซึ่งเกิดขึ้นมา แต่แนวทางที่เราทำมาตลอดก็
คือต้องเรียบง่าย ตึก *turning point* ที่อาคารสินเอเชีย อาคารศรีวิกรมที่ไฟไหม้เมื่อวัน
ก่อน ก็เป็นอาคารสไตล์เรียบง่าย อย่างที่บอก ขึ้นในรุ่นเดียวกัน แล้วก็มีอาคารสินธรซึ่ง
เป็นของตลาดหลักทรัพย์...

สมัยนั้นก็ยังไม่ได้เป็น *reflective* มันก็เป็นแค่ *framing* ซึ่ง *framing* ที่ไม่ได้เป็น
reflective คุณภาพของอาคาร มันก็ยังไม่ได้ช่วยกันความร้อน ไม่ได้สะท้อนความร้อน
อะไรเลย อาคารแรกๆ ที่เราทำ อาคารสินธรก็เป็น *tint glass* ซึ่งมันจะเก็บความร้อนไว้
ด้วยซ้ำ คือ แสงเข้ามาไม่ได้ แต่ตัวมันเองเก็บความร้อนไว้ อันนี้มันก็เป็นข้อด้อยที่กว่าเรา
จะพัฒนาเรียนรู้กันเพิ่มขึ้น ข้อจำกัดของวัสดุก็ตาม ความรู้ที่ยังไม่ครบก็ตาม มันจะเป็น
เหตุที่เราค่อยๆ เรียนรู้จากของจริงไป เพราะว่าสมัยนั้น เต็มที่ๆ เราจะใช้กระจกคือ *tint*
เท่านั้นเอง นั่นคือ 30 ปีที่แล้วนะ⁷

⁶ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาซ, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16
มีนาคม 2555.

⁷ สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทร์ประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์
จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

การพัฒนาารูปแบบกระจกนี้นอกจากจะส่งผลต่อรูปลักษณ์ของอาคารแล้ว ยังทำให้สามารถใช้พื้นที่อาคารได้อย่างคุ้มค่าที่สุด และส่งผลให้การใช้รูปแบบการยื่นกันสาดคอนกรีตของอาคารหายไปมากที่สุด

นอกจากการทำเป็นผนังกระจกผืนใหญ่แล้ว ยังพบว่าในระยะปลายของช่วงพัฒนาการนี้ ยังมีการใช้ผนังกระจกเป็นแถบทางยาวสลับจังหวะที่บ-โปร่งอาคาร แทนที่จะเป็นการใช้รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ทั้งอาคารเพื่อให้อาคารดูโปร่ง เช่น ในอาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) ที่เป็นการเล่นแถบทางตั้งตลอดทั้งอาคาร

ตึกไอ.บี.เอ็ม. ถ้าดูจากสัดส่วนของตึกแล้ว ทำเป็นเส้นนอนจะซ้ำซาก น่าเบื่อ พอเป็นเส้นตั้งหน้าต่างทางตั้งแทน ก็ได้รับความรู้สึกอีกแบบหนึ่ง ผนังส่วนที่บก็ติดพวกชั้นวางเอกสาร เป็นจังหวะๆ คู่กับเสา เป็นตึกสองตึกที่แยกออกจากกัน แทนที่จะต่อเนื่องกันทางตั้ง หันทางด้านสกัดออกหาถนนพหลโยธิน มีคอร์อยู่ตรงกลาง...

เพื่อให้ได้สถาปัตยกรรมที่มีรูปลักษณ์ เพราะว่าอาคารเล็กนิดเดียว และสร้างติดกับอาคารใหญ่ คือ ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ พหลโยธิน ที่ ผศ. รั้งสรรค์ ออกแบบไว้ ถ้าสร้างวิธีอื่น ยังไงอาคารของเราก็ไม่มีทางใหญ่ เพราะว่าอาคารเราเล็กกว่าเยอะ เลยออกแบบให้อาคารมันมี mass จะเห็นว่าหน้าต่างมันมีน้อยกว่าส่วนที่บ เราต้อง contrast กับเขา ถ้าเราไปตามอย่างเขา เราก็ต้องกลายเป็นส่วนประกอบของเขาไป ความสำคัญจะลดลงไปอีก^๑

จากแนวความคิดทางการออกแบบอาคารมีลักษณะเป็นก้อน เพื่อให้ดูมีขนาดใหญ่ขึ้น จึงทำให้มีการประยุกต์ใช้ผนังกระจกจากแถบทางนอน เป็นแถบทางตั้ง เกิดเป็นรูปแบบที่สวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ของอาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) ซึ่งเกิดขึ้นในระยะปลายของช่วงกลางพัฒนาการ

^๑สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาซ, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

ภาพที่ 5.4 อาคารเอส.พี. (ไอ.บี.เอ็ม.) และธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ พหลโยธิน
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 23 มกราคม พ.ศ. 2553

นอกจากพัฒนาการทางด้านกระจกแล้ว ในช่วงกลางนี้ยังเริ่มมีการใช้วัสดุประดับผิวภายนอกอาคารอีกด้วย เช่น ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ซิดลม ที่มีการประดับผิวด้วยกระเบื้องเซรามิคสีส้ม และศูนย์การค้ามาบุญครอง เซ็นเตอร์ แต่การการใช้วัสดุประดับผิวผนังของทั้งสองอาคารพบปัญหาตามมาภายหลัง เช่น การหลุดร่อน หรือสีวัสดุที่เสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วเนื่องจากมลภาวะทางอากาศ

*ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล ซิดลม...มีใช้กระเบื้องดินเผาไทยบุ ซึ่งเผาด้วยแรงดันไม่
ค่อยสูง มันไม่แกร่ง โอกาสที่มันหลุดร่อนง่าย⁹*

*มาบุญครอง...ของเดิมเป็นหินผุ ที่เขาขัด แต่ขัดน้อยมาก ไม่ได้ขัดจนเงา เพื่อ
ประหยัด ต้องตัดหินเอง ก็ต้องดูวิธีติดตั้งว่าจะทำอย่างไร เพราะว่ายุคนั้นไม่ค่อยมีตึกที่ใช้*

⁹สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนุญาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

หินไปแปะเท่าไร เนื่องจากหินผุ คุณภาพไม่ดี มันจะโถมเร็ว เมื่อมีมลภาวะทางอากาศเข้าไป มันจะคล้ำ เพราะเนื้อมันจะพรุนเยอะ ไม่ได้แน่นเหมือนแกรนิต¹⁰

วัสดุประดับผิวอาคารนอกจากวัสดุจากธรรมชาติแล้ว ยังเริ่มมีการใช้วัสดุแผ่นโลหะปิดผิวผนังอาคารในช่วงนี้อีกด้วย ซึ่งอาคารแรกๆ ที่มีการใช้วัสดุโลหะปิดผิวผนังอาคาร¹¹ ได้แก่ อาคารบ้านโป่ง โดยใช้แผ่นสแตนเลส สตีล ปิดผิวผนังภายนอกอาคาร

วัสดุมีผลต่อรูปร่างหน้าตาอาคารและความรู้สึก สแตนเลสให้ความรู้สึกเบา ทันสมัย สร้างภาพลักษณ์ใหม่ๆ ขึ้นมา จะ practical หรือไม่ก็เป็นบทเรียน เหมาะสมมั๊ยดีมั๊ย ณ วันนั้นก็ว่าดี ณ วันนี้อาจจะบอกไม่ดีก็ได้ มันไม่แน่หรือ มายุคนี้ก็คงไม่เอา สแตนเลส ไปปะแล้ว เพราะมันมี cladding ที่เบา และถูกกว่า แต่เพราะวัสดุที่คุณเลือกในยุคนั้นมันมีแค่นั้น¹²

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการใช้วัสดุแผ่นสแตนเลส สตีลปิดผิวภายนอกอาคาร เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่สวยงาม ทันสมัย และเนื่องจากการทดลองใช้อาคารแรกๆ จึงทำให้ได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาอีกด้วย

ในระยะแรกๆ ผิววัสดุยังอยู่ในสภาพดี ต่อมาภายหลังจะเกิดคราบบนผิววัสดุ โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อระหว่างแผ่น และขาดการทำความสะอาดผิว นอกจากนั้นมีการใช้ซิลิโคนทาทับลงบนผิววัสดุผนังอาคาร ซิลิโคนจะมีโพลีเมอร์ซึ่งมีลักษณะของประจุอยู่ในตัว ประจุไฟฟ้านี้จะดึงคราบขี้ฝุ่นวิ่งเข้ามาเกาะติด จึงเกิดมีคราบเป็นทาง ล้างไม่ออก คราบบางชนิดสามารถล้างออกได้ ถ้ามีการใช้น้ำยาทำความสะอาดผิวก็ล้างคราบบางชนิดออกได้บ้าง ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นบทเรียนสำหรับการทดลองใช้วัสดุ ที่เพิ่งนำมาใช้เป็นครั้งแรกๆ¹³

¹⁰ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาซ, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

¹¹ ผู้สดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 904

¹² สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาซ, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

¹³ ผู้สดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 904

ภาพที่ 5.5 ครอบบนแผ่นสแตนเลสที่ปรากฏในอาคารบางโป่ง
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

ช่วงปลายของพัฒนาการ วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างเริ่มพัฒนามากขึ้นต่อจากระยะปลายของช่วงกลาง เช่น วัสดุแผ่นเบาอลูมิเนียม (aluminum cladding) ซึ่งเป็นวัสดุที่มีน้ำหนักเบา มีสีสรรหลากหลาย ง่ายต่อการบำรุงรักษา จึงเข้ามาแทนที่การใช้แผ่นสแตนเลส สติลที่มีปัญหาในเรื่องคราบสกปรก และการบำรุงรักษา อีกทั้งระบบ curtain wall ที่พัฒนามากขึ้นยังส่งผลต่อการเล่นรูปทรงของอาคาร ที่มีการผสมผสานกันมากขึ้นได้อีกด้วย

ก็เอากะจกมาเป็นลูกเล่นสี เพราะว่ามันทำได้ง่าย ทำง่ายเพราะว่าเป็นโครงเบา ยิ่งเป็นกระจกที่ไม่เห็นโครง รูปทรงมันก็จะยิ่งเก๋เลี้ยง แต่ว่าถ้ามันใหญ่มากเกินไป มันก็น่าเบื่อ¹⁴

นอกจากการใช้ประโยชน์จากความเป็นโครงเบาของผนังกระจกด้วยการเล่นรูปทรงของอาคารที่มีการผสมผสานรูปทรงต่างๆ และลดหลั่นกันแล้ว ยังมีการใช้แผ่น aluminum cladding สลับจังหวะบนผนังอาคารอีกด้วย

ก็ซึกเบื่อไป ทึบมากก็เบื่อ เรียบมากก็เบื่อ ก็ต้องดูจังหวะให้เหมาะสมด้วย ตอบยากกว่าอันไหนสวยสุด หรือไม่สวยอย่างไร มีการเน้นทึบบ้าง โปร่งบ้าง ใสบ้าง ทุกคนก็อยากจะหลากหลาย อยากจะลอง อยากจะทำให้ซ้ำกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ก็พยายามหาวิธีทำให้แตกต่าง พอทำออกมาแล้วมันหลากหลาย¹⁵

¹⁴สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญญาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

¹⁵เรื่องเดียวกัน, 16 มีนาคม 2555.

ภาพที่ 5.6 รูปแบบการใช้แผ่นอลูมิเนียมสลัดกับผนังกระจกในอาคารอาร์.เอส. ทาวเวอร์
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 26 มีนาคม พ.ศ. 2555

ผลงานออกแบบสุดท้ายที่ทำการศึกษาในช่วงพัฒนาการนี้ได้แก่ อาคารหะรินทร ซึ่งมีการใช้กระจกทั้งหลังเป็นอาคารแรกในประเทศไทย¹⁶ เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงต้นของพัฒนาการที่อาคารส่วนมากเป็น ค.ส.ล. ฉาบปูนเรียบ ทาสี อาคารหะรินทรที่เป็นกระจกนี้จึงแสดงถึงพัฒนาการทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง อันส่งผลต่อพัฒนาการงานออกแบบขอบศาสตราจารย์ กฤษฎาได้เป็นอย่างดี

¹⁶แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

2. รูปแบบการใช้งาน และกฎหมายควบคุมอาคาร ประเภทของงานสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อรูปทรง แนวความคิด และขนาดของอาคารที่แตกต่างกัน กฎหมายควบคุมอาคารแต่ละประเภท แต่ละขนาด แต่ละพื้นที่อันมีผลบังคับใช้กับอาคารนั้นๆ ย่อมมีผลต่อรูปแบบของอาคารด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงกลางของพัฒนาการเป็นต้นไป ศาสตราจารย์ กฤษณา เริ่มมีการออกแบบสำนักงานขนาดใหญ่ และเริ่มมีอาคารสูงมากขึ้น กฎหมายควบคุมอาคารบางข้อจึงมีผลต่อรูปทรงอาคารต่างๆ ในช่วงนี้ เช่น กฎหมายที่จอตระก ระยะเวลาอรัน เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการใช้งาน และกฎหมายควบคุมอาคารจึงเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการงานผลออกแบบของท่านที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้ออกแบบไม่ควรยึดติดกับรูปแบบ “หน้าตา” ของอาคารแต่ละประเภท แต่ควรให้ความสนใจกับ “หน้าที่” ของอาคารแต่ละชนิดว่าเป็นอย่างไร ควรทำให้กว้าง โดยคิดหน้าตาของอาคารแต่ละชนิดมาจากลักษณะการใช้งาน การใช้ชีวิตประจำวันของผู้ใช้ในอาคาร รวมทั้งเทคโนโลยีทางการก่อสร้างในช่วงเวลานั้นๆ รวมกันออกมาเป็นหน้าตาอาคารได้เอง¹⁷

ข้อความข้างต้นเป็นมุมมองของศาสตราจารย์ กฤษณาในการออกแบบอาคารแต่ละประเภท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าท่านไม่ยึดติดกับรูปแบบใดเพียงรูปแบบหนึ่ง หากแต่มีความคิดว่ลักษณะการใช้งานของอาคารแต่ละประเภทจะส่งผลต่องานออกแบบสถาปัตยกรรมขึ้นนั้นๆ ไปในตัว ดังนั้นเนื่องจากผลงานการออกแบบของท่านมีหลากหลายประเภท มีขนาดเนื้อที่ใช้สอยที่แตกต่างกัน ช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันประเด็นเรื่องรูปแบบการใช้งานจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ส่งผลให้รูปแบบสถาปัตยกรรมของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงพัฒนาการ

ในช่วง พ.ศ. 2517-2525 เริ่มมีการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 7 กำหนดให้พื้นที่จอตระกยนต์ตามจำนวนที่เป็นสัดส่วนกับเนื้อที่และจำนวนผู้ใช้อาคารตามแต่ละประเภทของอาคารขึ้นใน พ.ศ.2517 ทำให้อาคารในช่วงหลังกฎกระทรวงฉบับนี้ต้องมีการเตรียมพื้นที่จอตระกยนต์ในอาคาร โดยเฉพาะในอาคารสูง...ดังนั้นรูปแบบของอาคารสูง ซึ่งเริ่มมีในช่วงนี้ จึงจะเห็นมีส่วนฐาน ซึ่งจะเห็นอาคารเตี้ยที่ยื่นออกมาใกล้แนวถนน โดยมีอาคารสูงอยู่ลึกเข้าไป เช่น สำนักงานใหญ่ธนาคารกรุงเทพ ถนนสีลมที่มีส่วนฐานช่วงล่างเป็นโถงธนาคาร และส่วนฐานช่วงบนที่เป็นแผ่นทึบเอียง เป็นส่วนที่จอตระกยนต์รองรับอาคารสูงที่เป็นส่วนสำนักงาน¹⁸

¹⁷ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษณา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ในสถาปนิกสยาม เล่ม 1, 124.

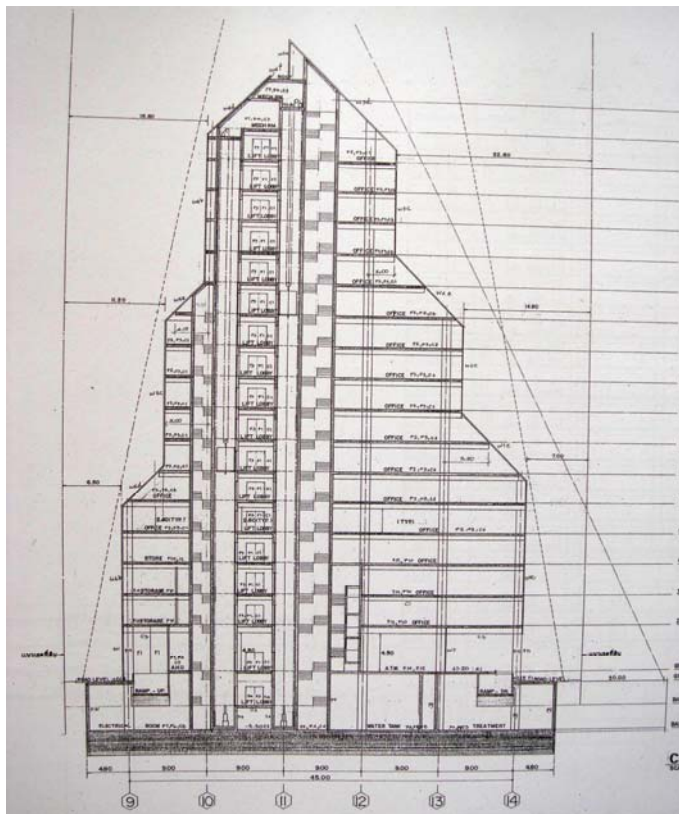
¹⁸ ผู้สดี ทิพพัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 806

จากการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 7 เรื่องพื้นที่จัดรถยนต์นั้น ผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา หลายชิ้นย่อมได้รับผลจากกฎกระทรวงฉบับนี้ด้วย ซึ่งตั้งแต่ระยะกลางของช่วงกลางพัฒนาการท่านได้เริ่มมีการออกแบบอาคารสำนักงานขนาดใหญ่ และอาคารสูงมากขึ้น จึงเริ่มมีลักษณะอาคารที่มีส่วนฐานขนาดใหญ่ และมีส่วนสำนักงานเป็นแท่งสูงด้านบน ซึ่งเป็นรูปทรงผสมเกิดขึ้น แทนที่จะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมเดี่ยวดังอาคารที่พบมากในช่วงต้นพัฒนาการ

ภาพที่ 5.7 รูปแบบส่วนฐาน และลำตัวในธนาคารกรุงเทพสำนักงานใหญ่ สีลม
ที่มา สอนทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย (พ.ศ. 2511-2532) หน้า 69

นอกจากกฎหมายที่จัดรถที่ส่งผลต่อรูปแบบของอาคารแล้ว ยังมีกฎหมายเรื่องระยะถอยร่นของอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาคารสูง ซึ่งหากอาคารมีความสูงมากก็ระยะถอยร่นของอาคารจากแนวถนนย่อมส่งผลต่อรูปทรงอาคารให้มีลักษณะของการลดหลั่นอีกด้วย ตัวอย่างงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณาที่ระยะถอยร่นมีผลต่อแนวความคิดในการออกแบบอาคาร ได้แก่ อาคารหะรินทร เป็นต้น

ภาพที่ 5.8 รูปตัดแสดงระยະถอยร่น ที่ส่งผลต่อรูปทรงของอาคารหะรินธร
ที่มา ถ่ายจากแบบสถาปัตยกรรมของบริษัท คาซ่า จำกัด โดยผู้วิจัย

อาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารกรุงเทพ สีลม นั้นมีการออกแบบให้ส่วนฐานเป็นส่วนโถงของธนาคารสำหรับบุคคลทั่วไปมาติดต่อ โดยมีที่จอดรถซ้อนอยู่ด้านบน พื้นที่สำนักงานจะเป็นอาคารสูงที่ตั้งอยู่บนส่วนฐานนี้ ในขณะที่อาคารหะรินธรเป็นอาคารสำนักงานเป็นหลัก มีอาคารที่จอดรถแยกต่างหากบริเวณด้านหลัง อาคารสำนักงานด้านหน้าซึ่งเป็นอาคารสูงจึงมีระยະถอยร่นจากแนวถนน ซึ่งมีการออกแบบรูปทรงอาคารเอียง 45 องศาลดหลั่นตามแนวถอยร่นได้อย่างสวยงาม มีเอกลักษณ์

ทั้งสองอาคารนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของอาคารที่มีรูปแบบการใช้งานที่แตกต่างกัน รวมถึงอิทธิพลของกฎหมายควบคุมอาคาร ที่อาจส่งผลกระทบต่อแนวความคิด และรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาได้

3. แนวความคิดของสถาปนิกผู้ร่วมงาน รูปแบบการทำงานในสำนักงานที่เป็นบริษัทนั้น ในการออกแบบบางครั้งอิทธิพลทางแนวความคิดทางการออกแบบของผู้ร่วมงาน ย่อมมีผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมนั้นๆ ได้เช่นเดียวกัน ผู้ร่วมงานซึ่งมีรสนิยมที่แตกต่างกัน รวมถึงช่วงวัยที่แตกต่างกันยังอาจส่งผลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละช่วงพัฒนาการอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าช่วงหลังบริษัท คาซ่า จำกัด มีขนาดขยายใหญ่ขึ้นมาก เนื่องจากต้องปรับตัวให้รองรับงานที่มากขึ้นนั่นเอง

เนื่องจากบริษัท คาซ่า จำกัด มีการขยายตัวของสำนักงานขึ้นจากขนาดกลางที่มีบุคลากร 15 คนในช่วงนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและสถาปนิกในบริษัทยังใกล้ชิดคืออยู่ ...แต่เมื่อบริษัทขยายตัวเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่มีบุคลากรถึง 45 คน ในเวลา 10ปี ต่อมา การบริหารก็ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์และขนาดของบริษัท ที่กลายเป็นบริษัทขนาดใหญ่ และสามารถรับงานออกแบบได้ในขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้น¹⁹ รูปแบบสำนักงานที่ขยายใหญ่ขึ้น และงานที่มีเป็นจำนวนมาก จึงมีการกระจายงานให้สถาปนิกหัวหน้าโครงการช่วยดูแลอีกต่อหนึ่ง และมีการประชุมเพื่อระดมความคิด (brain storm) เพื่อนำแบบไปพัฒนาต่อ

บางที่อาจารย์ก็คิดอย่าง คนทำก็คิดอย่าง เอาข้อดีร่วมกันมาพัฒนา เพื่อบรรลุเป้าหมายเป็นสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับการใช้งานและสภาพเศรษฐกิจ²⁰

พองานที่ค่อนข้างใหญ่และมีความสำคัญ มันจะเกิดขึ้นจากการ brain storm ดังนั้นรูปแบบการระดมความคิดมันจะเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ตามความจำเป็นของขนาดงานด้วย สถาปนิกหัวหน้าโครงการต่างๆ จะนำเสนอแนวความคิด นำมาเปรียบเทียบ แล้วก็เลือก ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้เกิดรูปแบบที่มีความหลากหลายพอสมควร²¹

ความเป็นจริงก็คือว่า project architect บางครั้งเขามี pattern design ของเขา มันก็จะสะท้อนเข้าไปในงานของบริษัทได้ด้วย มันจะมี detail เฉพาะตัว มันก็เกิดขึ้นในงาน แต่ถามว่ากรอบหลักในเรื่องของการใช้งาน ถ้ามันผ่านไปแล้ว facade design มันก็

¹⁹ ผุสดี ทิพทัส. 2539, สถาปนิกสยาม เล่ม 2, 519.

²⁰ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมนบุญจาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

²¹ สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรืประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

แล้วแต่สถาปนิกหัวหน้าโครงการคนไหนเป็นคนดูแล อันนี้คือความเป็นจริง คนที่ดูแลงานอยู่เขาจะมุ่งไปในทางนั้น จากตัวบุคคลที่ดูแลโครงการเป็นไปได้เลย 100%²²

จากการศึกษาผู้วิจัยยังพบข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า งานช่วงแรกที่ท่านยังมีเวลาให้กับสำนักงานอยู่เสมอ บางครั้งแนวความคิดของผู้ร่วมงานที่ท่านไม่เห็นด้วย ก็จะมีการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นที่พอใจของท่านก่อนเสมอ ส่วนงานช่วงหลังเนื่องจากภารกิจของท่านมากขึ้น และเริ่มเป็นช่วงคาบเกี่ยวกับการทำงานการเมืองที่ท่านดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตามลำดับ งานของท่านในช่วงปลายนี้จึงมีอิทธิพลของสถาปนิกหัวหน้าโครงการ และคุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา บุตรชายซึ่งดูแลสำนักงานแทนท่านอีกด้วย

เซ็นทรัล ซิตี้ ลม ตอนแรกทำงานออกแบบเป็นหัวโต แบบศาลาว่าการเมืองบอสตัน (Boston City Hall) แต่ศาสตราจารย์ กฤษญาบอกว่าทำแบบนี้ดีกว่า เพราะว่าจะได้มีกันสาดให้คนเดินข้างล่าง กันสาดยื่นยาวสำหรับคนเดินเท้า²³

ช่วงที่ท่านเป็นผู้ว่า ก็มันของเราดี ดีกะเหรินธรอย่างนี้เป็นต้น ถ้าท่านอยู่ก็คงไม่ยากให้ทำ เพราะเป็นตึกที่ดูวุ่นวายมาก...

อาคารบิวตี้ เจมส์ก็ค่อนข้างหลากหลายแล้วนะ แต่ก็ไม่รู้จะแก้อย่างไร เพราะถ้าแก้ก็ต้องแก้ตั้งแต่ต้น แล้วตึกมันก็จะมีภาพลักษณ์ที่เป็น รูปร่างซ้ำ เดิมสี่ ถ้าคุณไม่อีกแนวออกไป²⁴

อาคารเหรินธร อันนั้นท่านแทบไม่ได้แตะเลย อันนั้นจะเป็นผมกับคุณนิเวศน์ วะสินนท์²⁵ คืองานรุ่นนั้นเป็นงานที่คุณพ่อท่านไม่ได้ทำ ตั้งแต่เป็นรองผู้ว่า ที่ผมกลับมา ก็เริ่มถอยแล้ว²⁶

การระดมความคิดทางการออกแบบ หรือการกระจายงานให้มีสถาปนิกหัวหน้าโครงการช่วยควบคุมอีกต่อหนึ่ง รวมถึงช่วงที่ท่านเริ่มลดบทบาทสถาปนิก เพื่อเข้าสู่บทบาททางการเมือง

²² เรื่องเดียวกัน, 26 มีนาคม 2555.

²³ สัมภาษณ์ พรชัย เลหาชัย, รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 มีนาคม 2555.

²⁴ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญาช, ประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 16 มีนาคม 2555.

²⁵ คุณนิเวศน์ วะสินนท์ อดีตสถาปนิกบริษัท คาซ่า จำกัด พ.ศ. 2523-2533 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งกรรมการบริหาร บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด

²⁶ สัมภาษณ์ นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 30 มีนาคม 2555.

อาจส่งผลให้งานออกแบบของท่านมีความหลากหลายด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งความหลากหลายนี้ส่วนมากจะปรากฏมากในช่วงปลายพัฒนาการงานออกแบบของท่าน เนื่องจากตอนนั้นสำนักงานมีขนาดใหญ่ และมีจำนวนงานเยอะนั่นเอง

ภาพที่ 5.9 ศาลาว่าการเมืองบอสตัน โดย Kallmann McKinnell & Knowles. พ.ศ. 2512
ที่มา http://en.wikipedia.org/wiki/File:Boston_city_hall.jpg

ภาพที่ 5.10 อาคารหะรินทร ผลงานช่วงปลายพัฒนาการของศาสตราจารย์ กฤษणा
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

4. ความต้องการของเจ้าของอาคาร เนื่องจากสถาปนิกมีหน้าที่ในการออกแบบสถาปัตยกรรมให้แก่เจ้าของอาคาร ดังนั้นอาคารเหล่านั้นจึงควรจะสนองตอบความต้องการทางการใช้สอย และรสนิยมของเจ้าของอาคารเป็นอย่างดี ความต้องการทางการใช้สอยงบประมาณ รสนิยม และความเชื่อของเจ้าของอาคารบางครั้งส่งผลต่อรูปแบบ และแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกได้เช่นเดียวกัน

อาคารบ้านโป่งนี้มันมาก ทำแบบร่างเสร็จแล้ว รุ่นลูกชอบใจจะให้เขียนแบบก่อสร้างเลย แต่รุ่นพ่อ รุ่นอาไม่ชอบ บอกว่าเอาไปให้ซินแสดูแล้วไม่ได้ความ ไม่ดี ผมก็ถามว่าทำอย่างไรถึงจะดี เขาก็บอกว่าตีก้าขายที่ดีต้องกางแขน แล้วอ้าปาก ต้องมีคล้ายๆ กับขนคิ้วของสิงโตอยู่...ผมก็กลับมาเปลี่ยนใหม่ ส่วนที่ทำ podium ก็ทำเป็นมุมแหลมๆ เหมือนเป็นแขนสั้นข้างหนึ่ง ยาวข้างหนึ่งออกมาโอบเอาไว้ แล้วจะเห็นว่าที่หน้าประตูมี canopy หนาเป็นพิเศษ เหมือนเป็นขนตาสิงโตออกมา...พอแก้ไขไปเสร็จแล้วก็ไม่ได้แก้ไขจากเดิมมาก พวกรุ่นลูกๆ เขาก็ยังยอมรับอยู่ พวกรุ่นผู้ใหญ่รับรองเลยว่า ถ้าเอาซินแสที่ไหนมากก็ฮือแน่ ก็เลยได้สร้าง เสร็จแล้วสร้างยังไม่ทันเสร็จดีเลย เลิกกิจการไปเสียแล้ว²⁷

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของเจ้าของอาคารเช่น ฮวงจุ้ย บางครั้งก็ส่งผลต่อรูปแบบของอาคารได้เช่นเดียวกัน หากสิ่งที่เจ้าของต้องการไม่ใช่สิ่งที่ผิดจากปกติหรือแปลกเกินความจำเป็น สถาปนิกบางครั้งก็ต้องออกแบบตามใจเจ้าของอาคารเพื่อความสบายใจของทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ยังมีบางอาคารที่แนวความคิด ความต้องการของเจ้าของได้ทำให้เกิดรูปลักษณะที่แปลกตาแก่อาคารเช่นเดียวกัน เช่น อาคารสารธานี ซึ่งมีรูปแบบผสมผสานระหว่างแถบทางนอนและแถบทางตั้ง

ตึกอันหนึ่งที่เป็นประเด็นเลยก็คือว่า เราเทียบให้เห็นตอนที่เราออกแบบนะ อย่างตึกสารธานี ตอนนั้นบริษัทต่างๆ ที่เข้าประกวดก็มี 3-4 บริษัทแถวหน้า ประกวดกัน แล้วคาซ่าชนะโดยที่คาซ่าให้ทางเลือก ว่าถ้าจะใส่กระจกข้างหน้าตึกเลยมันก็จะดูเรียบง่ายอีกแบบหนึ่ง แต่ถ้าไม่ใส่มันก็จะเป็นขนมชั้นเหมือนเดิม ที่นี้ขนมชั้นนี้มันอาจจะประหยัดเงินไป สมมติ 30-40 ล้าน ผู้ลงทุนก็ต้องสะดุ้ง ก็ต้องคิดแล้วก็เลือก เพราะมันประหยัดกว่า

²⁷ สัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 24 สิงหาคม 2535 โดยศ.กิตติคุณ ผู้สดีทิพทัส และอ. ชัยบุรณ ศิริชนะวัฒน์

จริงๆ แต่ถ้าไม่เอายอมมาใช้ curtain wall ซึ่งสมัยนั้น curtain wall ก็ยังไม่ได้มี reflective แบบเต็มรูปแบบ ถ้าจะเอา reflective ก็ต้องเพิ่มเงินเข้าไปอีก²⁸

ก็น่าคิดอีกว่าเงินลงทุนก้อนแรกเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเริ่มต้นต้องลงทุนเยอะ ผู้ลงทุน อาจฝ่อไปก่อนที่จะทำต่อ มันก็เป็นการชั่งน้ำหนัก ณ วันนั้น สุดท้ายเราให้ทางเลือกไปว่า ถ้าทำ curtain wall ดีก็มันก็มีหลอดกาแพซังๆ หลายๆ หลอด ช่างหน้าเป็นกระจก หมด มันก็สวยแบบหนึ่ง ซึ่งเราก็ชอบแบบนี้มากกว่า คือเราส่งเป็นทางเลือกให้เจ้าของ อาคารเลย²⁹

เนื่องด้วยความต้องการทางด้านการใช้สอยของอาคารซึ่งเป็นอาคารสำนักงานให้เช่า จึง ทำให้มีแถบทางตั้งสำหรับตั้งเครื่องปรับอากาศ ส่วนรูปแบบแถบทางนอนบริเวณด้านหน้านั้นก็เป็น ทางเลือกของเจ้าของ ณ ขณะนั้นว่าคุณค่ากับการลงทุนมากกว่าที่จะใช้ curtain wall จากตัวอย่าง ของสองอาคารข้างต้น คือ อาคารบ้านโป่ง และอาคารสารธานี อาจกล่าวได้ว่าความต้องการของ เจ้าของอาคารบางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมได้เช่นเดียวกัน สถาปนิกที่ดีจึง ต้องรู้จักการออกแบบอาคารให้ควบคุมงบประมาณได้ตามที่เจ้าของอาคารตั้งไว้ ในขณะเดียวกัน ต้องมีภาพลักษณ์ที่สวยงาม ตรงตามความต้องการของเจ้าของเป็นอย่างดีนั่นเอง

²⁸ สัมภาษณ์ นุญเรื่อง จันท์ประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

²⁹ สัมภาษณ์ นุญเรื่อง จันท์ประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

ภาพที่ 5.11 ฐานอาคารบ้านโป่งที่ทางออกสองข้าง และ canopy ที่ยื่นหน้าคล้ายชนคิ้วสิงโต
ที่มา ชัยบุรณ ศิริธนะวัฒน์

ภาพที่ 5.12 รูปแบบผสมระหว่างแถบทางนอน และแถบทางตั้งในอาคารสารธานี
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

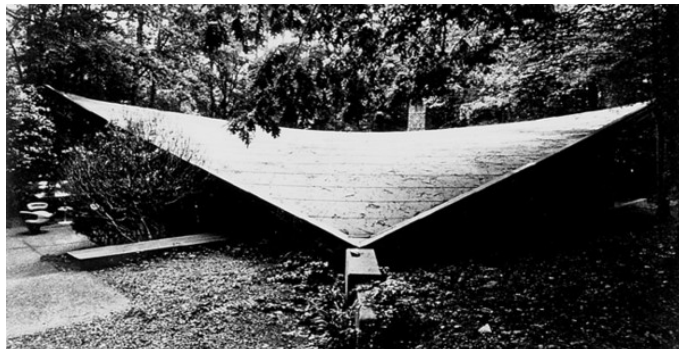
5. รูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น กระแสความนิยมทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบของสถาปนิก เมื่อศึกษาพบว่า ศาสตราจารย์ กฤษฏาเป็นสถาปนิกท่านหนึ่งที่มีแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ทันสมัย นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าผลงานการออกแบบของท่านย่อมเป็นงานออกแบบที่ย่อมเป็นแนวทางที่นิยมหรืออยู่ในกระแสความนิยมในขณะนั้นได้ด้วยเช่นเดียวกัน

หากกล่าวถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้นกับผลงานการออกแบบของท่าน มีอาคารบางอาคารที่แสดงถึงกระแสความนิยมซึ่งอาจส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบของท่านได้เป็นอย่างดี เช่น การใช้หลังคา multiple hyperbolic paraboloid ในอาสนวิหารแม่พระนิรมล การใช้เซรามิคบล็อกโปรงในอาคารสมาคมนักศึกษาชาวไทย และอาคารเซเวียร์ ฮอลล์ รวมถึงการใช้รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ และกระแสนิยมของสถาปัตยกรรมโพสต์ โมเดิร์น (Post Modern) ในช่วงปลายของพัฒนาการ เป็นต้น

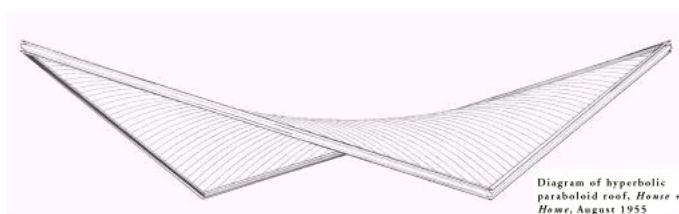
อาสนวิหารแม่พระนิรมล ผลงานการออกแบบในช่วงต้นของท่าน เป็นอาคารที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการก่อสร้าง ค.ศ.ล. ได้เป็นอย่างดี จากการใช้คุณสมบัติความยืดหยุ่นของ ค.ศ.ล. ขึ้นรูปทรงตามที่สถาปนิกต้องการ โดยใช้หลังคาเปลือกบาง (thin shell) ซึ่งเป็นที่นิยมในขณะนั้น สถาปนิกผู้มีผลงานโดดเด่นในการใช้หลังคารูปแบบนี้ เช่น Eduardo Catalano, Anton Tedesko, Pier Luigi Nervi เป็นต้น

ภาพที่ 5.13 อาสนวิหารแม่พระนิรมล จ. อุดรราชธานี
ที่มา ลลิตา บุญมี, 11 มีนาคม พ.ศ. 2555

ภาพที่ 5.14 Catalano's House สถาปนิก Eduardo Catalano พ.ศ. 2497
ที่มา <http://www.jetsetmodern.com/catalano.htm>

ภาพที่ 5.15 ไดอะแกรมโครงสร้างไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ของCatalano's House
ที่มา <http://www.jetsetmodern.com/catalano.htm>

ภาพที่ 5.16 May D&F Entrance Canopy, Denver, Colorado.

The world's longest span hyperbolic paraboloid thin-shell

โดย Anton Tedesko พ.ศ. 2502

ที่มา <http://www.structuremag.org/article.aspx?articleID=439>

นอกจากนี้ยังมีอาคารที่ใช้โครงสร้างเปลือกบาง ที่โดดเด่นอีกแห่งหนึ่งคือ ศูนย์สัมมนาอาคาร จ. นครราชสีมา โดยสถาปนิก วทีญญ ญ ถกลาง และนคร ศรีวิจารย์ โดยมี ม.ร.ว. จาตุรสีสาย ชุมพล เป็นวิศวกรผู้ออกแบบโครงสร้าง³⁰

³⁰[ออนไลน์] <http://www.takorai.org/about.htm>, 14 เมษายน 2555

ภาพที่ 5.17 ครูสัมพันธ์อาคาร พ.ศ. 2503

ที่มา <http://www.takorai.org/about.htm>

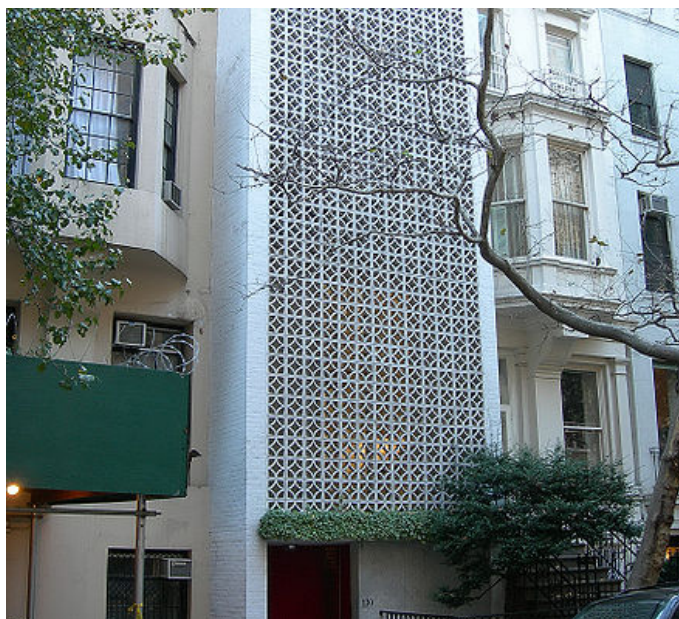
อาคารสมาคมนักข่าวไทย และอาคารเซเวียร์ ฮอลล์ที่มีการใช้เซรามิคบล็อกโปร่ง เป็น facade ของอาคารนั้นเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกับงานออกแบบของ เอดเวิร์ด ดี. สโตน (Edward D. Stone) ซึ่งมีการใช้บล็อกโปร่งโดยรอบอาคารสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำกรุงนิวเดลี หรืออาคารศาลาสหรัฐอเมริกาในงานแสดงสินค้าโลกที่กรุงบรัสเซลส์ ในปี พ.ศ. 2501³¹

ภาพที่ 5.18 อาคารสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำกรุงนิวเดลี พ.ศ. 2502

ที่มา http://www.huffingtonpost.com/j-michael-welton/edward-durell-stone_b_1195116.html

³¹วิมลสิทธิ์ ทรยางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 121

ภาพที่ 5.19 การใช้บล็อกโปร่งด้านหน้าบ้านพักของเอเดเวิร์ด ดี. สโตน นครนิวยอร์ก
ที่มา http://en.wikipedia.org/wiki/File:Stone_Townhouse.JPG

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการใช้เซรามิคบล็อกโปร่งของเอเดเวิร์ด ดี. สโตน เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมแพร่หลายรูปแบบหนึ่งของสถาปัตยกรรมรูปแบบสมัยใหม่ใน ตะวันตก ซึ่งความนิยมนี้ได้แพร่เข้ามาสู่วงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ประเทศไทยด้วย

เซรามิคบล็อกโปร่ง หรือที่เรียกว่า grill ส่วนมากใช้บังด้านทิศตะวันตก แล้วก็เป็นส่วนประดับอาคารไปด้วย ส่วนใหญ่เป็นที่นิยมอยู่แล้ว เพราะในสมัยนั้น Helmut Jacoby³² ซึ่งเป็นคนที่เขียนทัศนียภาพอาคารสวย มีผลงานเขียนภาพอาคารสมัยใหม่ เยอะ แล้วตอนนี้มีสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาที่อินเดีย นั่นคือที่มาของ สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ทั่วโลกเอาอย่าง ...คือเมืองไทยตอนนั้นก็ตามกระแสเยอะ พอสมควร³³

อย่างไรก็ตามรูปแบบการใช้เซรามิคบล็อกโปร่งลดลวดลายไทยประยุกต์ของศาสตราจารย์ กฤษณา ได้ถูกยกเลิกไป และไม่มีมีการนำกลับมาใช้อีกหลังพ้นระยะต้นของช่วงกลางพัฒนาการงาน ออกแบบของท่าน ซึ่งคุณบุญเรือง จันทรประภาพให้ทัศนคติต่อการหายไปของรูปแบบดังกล่าว ดังนี้

³² Helmut Jacoby (31 พ.ค. 2469 – 7 ก.ย. 2548) สถาปนิกชาวเยอรมัน และหนึ่งในนักเขียน ทัศนียภาพสถาปัตยกรรมที่สวยงามที่สุดในศตวรรษที่ 20

³³ สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

อันนั้นเป็นแนวทางที่อาจารย์ใช้ *pattern* หรือ *motif* ของอะไรบางอย่างมา *repeat* ซึ่งตอนหลังก็หยุดทำกันไป เพราะว่าอย่างธนาคารกรุงเทพ สมมติจะใช้บล็อกโปรงพวกนี้เป็นโลโก้ ธนาคารกรุงเทพ จะโดนเรื่องภาษี เรื่องการใช้พวกนี้เลยหายไปเพราะถือเป็นการโฆษณา จึงเป็นเหตุให้ *pattern design* พวกนี้ฝ่อหายไป...

การใช้รูปแบบที่อาจารย์ใช้อยู่ช่วงนั้น มันก็เป็นอยู่ช่วงเดียว พอต่อไปจะมี *repeat* ตราของธนาคารกรุงเทพ ในสำนักงานสาขาที่เราทำมันก็ไม่เกิดขึ้น³⁴

นอกจากจะให้ทัศนคติต่อการที่รูปแบบเซรามิคบล็อกโปรงได้ถูกยกเลิกไป คุณบุญเรืองยังแสดงความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า บางครั้งการใช้บล็อกโปรงลวดลายไทย อาจไม่สามารถสะท้อนความเป็นไทยออกมาได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่มีขนาดเล็ก จึงอาจเป็นการสะท้อนรูปแบบหรือลวดลายไทยมากกว่า

ไทยท努 ไม่ได้มีบล็อกชัดเจน ช่างๆ มันเป็นบล็อกโปรง มันโยงไทยแต่ไม่ได้โยงโลโก้ มันก็ใช้ได้ แต่สไตล์อย่างนั้นมันเหมือนกับของเด็ก เวลาคุณจะบอกว่าของเด็กไป *represent feature* ของสถาปัตยกรรมทั้งหมด มันก็แทบจะไม่ *represent* ทั้งหมด มัน *represent pattern* ไทยมากกว่า อันนั้นเป็นความคิดผมคนเดียว³⁵

ประเด็นเรื่องของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นที่นิยมในขณะนั้น นอกจากจะส่งผลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแล้ว ยังส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกได้อีกด้วย เช่น อาสนวิหารแม่พระนิรมล และโบสถ์เซเวียร์ เป็นต้น

อันนี้คล้ายกับที่กำลังเป็นที่นิยมกันมากสมัยนั้นนะ คือ การแปลจิตวิญญาณของลักษณะเฉพาะของศาสนา ของประเพณี ของสไตล์เก่า เอามาใส่ในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้อย่างไร ที่นี้แบบนี้มันทำได้เพราะฟังก์ชันมันเดี่ยวๆ โบสถ์หอประชุม บ้านเล็กๆ แต่พอเป็นอาคารที่มันใหญ่ขึ้นมา ฟังก์ชันหลายอัน ถ้าคุณไปทำซุ่มซำมาก็แพงโดยใช่เหตุ³⁶

³⁴ สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, 26 มีนาคม 2555.

³⁶ สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

การแปลจิตวิญญาณความเป็นไทยใส่ลงไปในสถาปัตยกรรมรูปแบบสมัยใหม่นี้ เป็นสิ่งที่ ศ.กิตติคุณ เดชา บุญค้ำกล่าวว่าเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบสถาปัตยกรรมในช่วงแรก ของศาสตราจารย์ กฤษณา อักด้วย

ถ้าจะให้ผมสรุปให้นะ ยุคแรกของศาสตราจารย์ กฤษณา คือ การใช้แนวความคิด ของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ วิธีการสมัยใหม่ แล้วเฝ้าหาเอาจิตวิญญาณของศาสนา จิต วิญญาณของประเพณี มาใส่ไว้ในอาคาร โดยใช้แต่เพียงรูปทรง ไม่ใช่การประดับประดา³⁷

ภาพที่ 5.20 การใช้เส้นสายโค้งอ่อนช้อยคล้ายโบสถ์ไทยในโบสถ์เซเวียร์ ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 29 กันยายน พ.ศ. 2553

ในช่วงกลางของพัฒนาการศาสตราจารย์ กฤษณาเริ่มมีการใช้รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ ในการออกแบบอาคารเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง แม้ว่าในช่วงแรกที่ใช้รูปแบบนี้จะมีการเปลี่ยน กลับไปใช้รูปแบบแถบทางนอนอีก ก่อนที่จะกลับมาใช้รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ในระยะปลาย ของช่วงกลาง และช่วงปลายของพัฒนาการ ซึ่งหากพิจารณาเรื่องการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่นั้น สอดคล้องกับประเด็นที่ ศศ. รั้งสรรค์ ต่อสุวรรณให้สัมภาษณ์ ดังนี้

สมัยที่ผมออกแบบธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ ถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็น กระจกตัดแสงตีแรกในเมืองไทยทั้งหลังเลย แก้วทั้งหลัง ตัวศาสตราจารย์ กฤษณา เอง ท่านก็ไม่เห็นด้วย เพราะว่าแกยังไม่คิดว่าประเทศไทย ที่ร้อนๆ มันจะไปใช้กระจกอย่างนี้ ได้อย่างไร จนกระทั่งตอนหลังๆ มันกระจกทั้งประเทศ ท่านจึงได้มาออกแบบการบินไทย

³⁷สัมภาษณ์ เดชา บุญค้ำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

เป็นกระจก เดิมที่ท่านก็ไม่เห็นด้วยกับกระจก มันก็ขยับกันไป พัฒนาการของคนมันก็เป็น
อย่างนั้น³⁸

ประโยคข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อรูปแบบผนังกระจกเป็นที่นิยมมากขึ้น และใช้กันเป็นที่
แพร่หลายมาในช่วงระยะเวลาหนึ่งศาสตราจารย์ กฤษฏา ก็เริ่มมีการนำรูปแบบนี้มาใช้ด้วย
เช่นเดียวกัน แต่ในอาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย จำกัด นั้นเป็นการใช้กระจก reflective
glass และเป็น 4-side curtain wall หลังแรกในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าเมื่อวัสดุและเทคโนโลยี
มีความเหมาะสมท่านก็นำรูปแบบเหล่านี้มาใช้ด้วยเช่นเดียวกัน ไม่ได้เป็นเพียงการตามกระแส
นิยม

นอกจากนี้รูปแบบสถาปัตยกรรมในช่วงปลายของพัฒนาการมีการเปลี่ยนแปลงไปจาก
ช่วงต้นและช่วงกลางอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากการเข้ามาของสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์น
(Postmodern Architecture) ซึ่งเริ่มปรากฏในช่วงปลายทศวรรษ 2520³⁹ โดยแนวทางของโพสต์
โมเดิร์นที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมี 3 แนวทาง ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์นิยม
2. พหุนิยม
3. เน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์

ผลงานออกแบบโดยมากของศาสตราจารย์ กฤษฏาจัดอยู่ในแนวทางพหุนิยมและเน้น
ความหมายเชิงสัญลักษณ์ เนื่องจากท่านไม่เห็นด้วยกับการใช้รูปแบบประวัติศาสตร์ ซึ่งมักจะเอา
รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกในอดีตมาใช้

ผมไม่ชอบการที่ต้องไปเอารูปแบบสถาปัตยกรรมที่ไปเหมือนวัฒนธรรมของบาง
ชาติเมื่อสมัยหลายร้อยหรือหลายพันปีมาแล้วมาใช้กับอาคาร ยังหาคำตอบไม่ได้ ผมที่
เมืองที่เป็นต้นเหตุของลักษณะสถาปัตยกรรมอย่างนั้นเมื่อ 2,000 กว่าปีมาแล้ว เมืองเขา
เองในปัจจุบันเขาก็ไม่ทำกันแล้ว...ผมก็ไม่เห็นว่าเป็นรูระอะไรของเมืองไทยที่จะไปทำกัน⁴⁰

³⁸ สัมภาษณ์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ, ประธานกรรมการบริษัท รัชสรรค์แอนด์พอร์ซิษฐ์สถาปัตย์ จำกัด, 4
เมษายน 2555.

³⁹ วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม:
อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 335.

⁴⁰ บทสัมภาษณ์ ศ.กิตติคุณ ร.อ. กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, 24 สิงหาคม 2535 โดยศ.กิตติคุณ
มุสดี ทิพทัส และอ. ชัยบุรณีย์ ศิริธนะวัฒน์

ตัวอย่างงานออกแบบของท่านที่จัดอยู่ในแนวทางโพสต์โมเดิร์นแบบพหุนิยมมีอยู่หลายอาคาร เช่น อาคารสกล อาคารสำนักงานใหญ่ บริษัทการบินไทย อาคารซี.ที.ไอ. ทาวเวอร์ เป็นต้น

อาคารสกลซึ่งออกแบบโดยบริษัท คาซ่า จำกัดและสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2531 มีรูปแบบในลักษณะการชอยระนาบของผนังอาคารที่มีเชิงซ้อนมากกว่ารูปแบบของอาคารทั่วไป ทั้งผนังกระจกและผนังทึบ จึงเป็นภาษาสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์นแนวพหุนิยมที่บ่งชี้ถึงการแปรผันในแนวทางการออกแบบจากเดิมของบริษัท คาซ่า จำกัด ซึ่งส่วนใหญ่ได้ยึดรูปแบบเรียบๆ โดยเฉพาะรูปแบบ “ขนมชั้น” เป็นหลัก ดังปรากฏว่าแม้แต่ด้านหลังของอาคารการบินไทย ซึ่งสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2530 ก็มีรูปแบบขนมชั้น⁴¹

ตัวอย่างงานออกแบบของท่านที่จัดอยู่ในแนวทางโพสต์โมเดิร์นแบบเน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น อาคารบิวตี้ เจมส์ ที่มีรูปแบบอาคารทั้งการจัดมวลอาคารและส่วนยอดที่เป็นหลังคา ซึ่งดูคล้ายผลึกอัญมณี⁴² อย่างไรก็ตามอาคารบิวตี้ เจมส์เป็นเพียงอาคารเดียวที่เห็นเด่นชัดว่าท่านมีการออกแบบโดยเน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งไม่ปรากฏในอาคารใดอีกในการศึกษาพัฒนาการงานออกแบบของท่าน คุณบุญเรือง จันทรประภาพรให้ความเห็นเกี่ยวกับการเน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้

มันแล้วแต่โอกาส สถาปนิกก็อยากทำงานแบบนี้มันอยู่บ้างถ้ามีโอกาส งานบิวตี้ เจมส์มันใช่เลย อยากทำมาก แต่จะเห็นว่ามันยังมีเส้นนอนอยู่ เพราะมันหนีไม่ออก เพราะว่ามันมี pattern ของ curtain wall ที่เราเลือกไม่ได้ เราอยากทำทั้งอันก็แพง ก็ต้องผสมผสานกันระหว่างทึบ-โปร่ง ก็หนี้อยพอสมควร⁴³

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารูปแบบเน้นความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่มักไม่พบในงานออกแบบอื่นนั้น เป็นเหตุมาจากบางโครงการไม่มีลักษณะพิเศษที่เด่นพอ ที่สถาปนิกจะแสดงถึงแนวความคิดเชิงสัญลักษณ์ได้ อีกประการที่สำคัญคือการที่ยังคงรูปแบบแถบทางนอนอยู่ อันเนื่องมาจากหากใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ตลอดทั้งอาคารจะมีราคาแพง ซึ่งด้วยเหตุผลทางด้านงบประมาณนี้เองจึงทำให้เกิดรูปแบบพหุนิยม ที่เป็นการผสมผสานระหว่างผนังกระจกผืนใหญ่และแถบทางนอนอีกด้วย

⁴¹วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. 2536. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 302.

⁴²เรื่องเดียวกัน, 305.

⁴³สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทรประภาพร. รองประธานกรรมการบริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

อันนี้คือจิตวิญญาณของสถาปนิกที่จะต้องเอาใจใส่ลูกค้า. บางครั้งอีกด้านหนึ่งที่มันถอยได้ คุณไปหาอะไรที่มันอธิบายได้ คุณก็ยังได้ด้านหน้าที่คุณต้องการ ก็ถือว่าไม่ได้เห็นพร้อมกัน...

พอไปถึงจุดหนึ่ง ราคามันก็เริ่มลง เพราะว่ามันใช้จำนวนเยอะด้วย มันก็ค่อนข้างที่จะเป็นไปได้ ตึกหะรินธรก็สร้างหลังตึกการบินไทยเยอะ⁴⁴

ประโยคข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อถึงจุดหนึ่งที่มีการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ประกอบอาคารกันอย่างแพร่หลายกันเป็นจำนวนมาก ราคาวัสดุก็เริ่มลดลง การใช้รูปแบบผสมผสานแบบพหุนิยมจึงเริ่มเปลี่ยนไป สู่รูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ที่เรียกเกลี้ยงคลุมทั้งอาคารดังปรากฏในอาคารหะรินธรนั่นเอง

ภาพที่ 5.21 รูปแบบแถบทางนอนผสมผนังกระจกผืนใหญ่ในอาคารสำนักงานใหญ่
บริษัทการบินไทย จำกัด
ที่มา ชัยบุรณ ศิริธนะวัฒน์

⁴⁴ สัมภาษณ์ บุญเรือง จันทร์ประภาพ. รองประธานกรรมการบริษัท อากิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 26 มีนาคม 2555.

ภาพที่ 5.22 รูปแบบผังกระจกขนาดใหญ่คลุมอาคารทั้งหลังในอาคารพระรินธร
ที่มา การสำรวจของผู้วิจัย, 10 เมษายน พ.ศ. 2555

บางที่กระแสวิษณุมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางด้านรูปทรง รูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สำหรับสถาปนิก ผู้ออกแบบพอสมควร สถาปนิกเมืองนอกก็เหมือนกัน น้อยคนมากที่จะเป็นคนที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนบุกเบิก คนบุกเบิกก็น้อยคนส่วนมากตามกระแสกันเป็นส่วนใหญ่ คนบุกเบิกอาจจะมี 10 คน แต่เสร็จแล้วล้มเหลวหมดทุกคน คนบุกเบิกที่ประสบความสำเร็จก็แปลว่าดีจริง มีคนต้องมาตาม⁴⁵

ประโยคข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกระแสนิยมอันอาจส่งผลต่อการออกแบบสถาปัตยกรรม จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนั้นส่วนหนึ่งอาจส่งอิทธิพลต่อแนวความคิดในการออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา รวมถึงงานออกแบบของท่านก็ส่งผลต่อแนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกในช่วงขณะนั้น หรือในเวลาต่อมาด้วยเช่นเดียวกัน

⁴⁵ สัมภาษณ์ เตชา บุญคำ, ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549, 9 เมษายน 2555.

เมื่อศึกษาปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกซึ่งอาจส่งผลต่อพัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบสถาปัตยกรรมของท่าน พบว่าในการออกแบบสถาปัตยกรรมมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวความคิดทางการออกแบบหลายด้าน ทั้งแนวความคิดของสถาปนิก ผู้ร่วมงาน เจ้าของอาคาร ความต้องการด้านการใช้สอย ประเภทอาคาร งบประมาณ วัสดุ และเทคโนโลยี กฎหมายควบคุมอาคาร ฯลฯ ปัจจัยจำนวนมากมายเหล่านี้เป็นองค์รวมที่หล่อหลอมให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นมา การที่รูปแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษภูมิ เอกลักษณ์ที่ชัดเจน ทุกคนมักจะกล่าวถึงว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางการออกแบบของท่าน ที่สามารถแปลงองค์ประกอบ ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่ออาคารมาสู่รูปแบบอาคารที่เรียบง่าย แม้ว่าช่วงปลายพัฒนาการรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจะซับซ้อนขึ้นจากอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรม สถาปนิกผู้ร่วมงาน รวมถึงตัวท่านเองเริ่มผันบทบาทจากสถาปนิกสู่เส้นทางการเมือง ผลงานต่างๆ เหล่านี้ก็ยังคงเป็นผลงานที่มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์มีความเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเรียบง่ายทางแนวความคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านเน้นย้ำอยู่เสมอในการออกแบบได้เป็นอย่างดี

5.2 สรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรม

พัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา แบ่งออกเป็น 3 ช่วงพัฒนาการ ตามการจัดแบ่งโดยประเด็นเรื่องรูปทรง และผนังอาคาร เนื่องจากพบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนที่สุดเมื่อทำการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงพัฒนาการงานออกแบบพบว่าพัฒนาการงานออกแบบของท่านมีการเปลี่ยนไปทั้งทางด้านรูปทรงอาคาร ผนังอาคาร และวัสดุอาคาร ซึ่งประเด็นเหล่านี้ รวมถึงปัจจัยภายนอกอื่นๆ ได้ส่งผลต่อพัฒนาการงานออกแบบของท่านเช่นเดียวกัน หากสรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านใน 3 ช่วงพัฒนาการสามารถสรุปได้ดังนี้

ช่วงต้น (พ.ศ. 2503-2517) รวมระยะเวลา 15 ปี

พัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณาในช่วงต้น เป็นช่วงที่ท่านเริ่มประกอบวิชาชีพสถาปนิกภายหลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากต่างประเทศ อาคารในช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของท่านในการประยุกต์แนวความคิดทางการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในตะวันตก ให้สอดคล้องกับสภาพบริบท วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างของประเทศไทย ผ่านการทดลองหลากหลายทั้งรูปแบบ รูปทรง และรายละเอียด รูปทรงอาคารในช่วงนี้โดยมากเป็นรูปทรงเดี่ยวที่เรียบง่าย บางอาคารมีการใช้โครงสร้างพิเศษรูปแบบใหม่ เช่น โครงสร้างหลังคาไฮเพอร์โบลิก พาราโบลอยด์ โครงสร้างหลังคาแผ่นพับจีบ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น นอกจากการใช้โครงสร้างหลังคาที่สร้างความโดดเด่นให้แก่อาคารแล้วอาคารในช่วงนี้ยังมีการเน้นกันสาดส่วนยื่นของอาคาร เพื่อเป็นการป้องกันแดด-ฝน รวมถึงเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารอีกด้วย เช่น การยื่นกันสาดทางนอนตลอดความยาวอาคาร การใช้แผงโปร่ง และการใช้เซรามิคบล็อกโปร่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าในช่วงต้นนี้เป็นช่วงที่ท่าน กำลังแสวงหาแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทยผ่านรูปแบบต่างๆ เหล่านี้

ช่วงกลาง (พ.ศ. 2518-2528) รวมระยะเวลา 11 ปี

พัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณาในช่วงกลาง มีการออกแบบอาคารสำนักงานขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งอาคารสำนักงานเหล่านี้มีความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่มากขึ้น และมีรูปแบบการใช้สอยที่แตกต่างไปจากอาคารในช่วงต้น เช่น ต้องมีอาคารจอดรถสำหรับอาคารสำนักงาน จากความต้องการเหล่านี้จึงปรากฏอาคารที่มีลักษณะรูปทรงผสม ความก้าวหน้าทางด้านวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างรูปแบบใหม่ได้ส่งผลต่อรูปแบบอาคารในช่วงนี้ เห็นได้จากในระยะต้นเกิดรูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่น โดยเริ่มมีการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ประกอบ

อาคาร แต่มีข้อสังเกตบางประการคือ หลังจากท่านได้ทดลองใช้ผนังผืนกระจกขนาดใหญ่ในงาน ออกแบบอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ท่านได้เปลี่ยนกลับมาใช้รูปแบบการยื่นกันสาดแถบทางนอนอีกครั้ง แต่ลักษณะการยื่นกันสาดเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากการมีกันสาดยื่นยาวออกไป เป็นการยื่นพื้นที่ใช้สอยออกไปสุดขอบอาคาร และถอยร่นกระจกหน้าต่างเข้าไปเล็กน้อย เพื่อให้มีขอบกันผืนสาด ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบมากจนเป็นเอกลักษณ์ทางการออกแบบของท่าน สถาปนิกบางท่านเรียก รูปแบบนี้ว่า “ขนมชั้น”

ในระยะปลายของช่วงนี้รูปแบบการใช้ส่วนยื่นของอาคารเริ่มหายไป และเริ่มปรากฏรูปแบบอาคารที่ไม่เน้นส่วนยื่นอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบทางตั้ง ซึ่งมีการใช้ผสมกันระหว่างแถบทางนอนและแถบทางตั้ง ก่อนที่จะมีอาคารที่เป็นรูปแบบแถบทางตั้งเพียงอย่างเดียว รวมถึงอาคารที่ผสมกันระหว่างรูปแบบผนังกระจกผืนใหญ่ และรูปแบบแถบทางนอนอีกด้วย อีกทั้งพัฒนาการของวัสดุ และเทคโนโลยีอาคารที่สูงขึ้นในระยะปลายของช่วงนี้ ก็ได้ส่งผลต่องานออกแบบของท่านด้วยเช่นเดียวกัน เช่น การใช้วัสดุโลหะแผ่นเบาประดับผนังอาคาร หรือการใช้รูปแบบผนังกระจกไว้กรอบ (4-sided curtain wall) เป็นอาคารแรกในประเทศไทย เป็นต้น การปรากฏของรูปแบบที่ชัดเจนของท่านในช่วงนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการออกแบบของท่านในช่วงกลาง พัฒนาการ ความเรียบง่าย อันเป็นอัตลักษณ์ทางการออกแบบของตนเอง

ช่วงปลาย (พ.ศ. 2529-2532) รวมระยะเวลา 6 ปี

พัฒนาการงานออกแบบของศาสตราจารย์ กฤษณา ในช่วงปลาย แม้จะมีระยะเวลาสั้นที่สุด แต่สัดส่วนผลงานการออกแบบโดยเฉลี่ยต่อปีสูงที่สุด งานออกแบบโดยมากของช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของสถาปัตยกรรมโพสตีโมเดิร์น ที่เข้ามามีบทบาทต่อสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย เห็นได้จากรูปทรงของอาคารในช่วงนี้มีความสลับซับซ้อน และผสมผสานกันมากขึ้น เมื่อเทียบกับการออกแบบในช่วงก่อนหน้าที่โดยมากเป็นรูปทรงเดี่ยว หรือรูปทรงผสมที่ไม่ซับซ้อน อีกทั้งในช่วงนี้มีการใช้แนวความคิดเชิงสัญลักษณ์ในการออกแบบอาคาร ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน อย่างไรก็ตามรูปแบบส่วนยื่นอาคารที่เคยปรากฏในสองช่วงพัฒนาก่อนหน้าได้หายไป โดยเหลือรูปแบบของอาคารที่ชัดเจนเพียงสองแนวทางคือ รูปแบบแถบทางนอน และผนังกระจกผืนใหญ่ ซึ่งพัฒนาการของผนังกระจกที่ก้าวหน้าขึ้นนี้ ทำให้รูปทรงอาคารมีความซับซ้อนขึ้นจากการเล่นรูปทรงที่หลากหลาย และลดหลั่นผสมกัน เพื่อให้อาคารมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ผนังกระจกผืนใหญ่ประกอบอาคารทั้งหลังเป็นอาคารแรกในประเทศไทยในระยะปลายของช่วงนี้อีกด้วย ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ และความเป็นผู้นำทางด้านสถาปัตยกรรมใน

ประเทศไทยของท่านเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่าช่วงปลายของพัฒนาการ เป็นช่วงที่แนวความคิดทางการออกแบบของท่านพัฒนาไปสู่ความซับซ้อน และเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านทางแนวความคิด

โดยสรุปพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์ กฤษฏา เริ่มต้นจากความหลากหลาย ไปสู่ความเรียบง่าย และแปรเปลี่ยนสู่ความซับซ้อน เหล่านี้เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ แนวความคิดของศาสตราจารย์ กฤษฏา ที่เปลี่ยนแปลงไป และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความก้าวหน้าทางด้านวัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้าง รูปแบบการใช้งานและกฎหมายควบคุมอาคาร แนวความคิดของสถาปนิกผู้ร่วมงาน ความต้องการของเจ้าของอาคาร และรูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น

เนื่องด้วยช่วงระยะเวลาการประกอบวิชาชีพของท่านที่ยาวนาน ผลงานที่หลากหลาย การศึกษาพัฒนาการงานออกแบบของท่านนอกในครั้งนี้นอกจากทำให้ทราบถึงแนวความคิด รูปแบบ และพัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของท่านแล้ว ยังอาจทำให้ทราบถึงพัฒนาการของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยส่วนหนึ่งได้ จากการศึกษาในครั้งนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. “Antoni Gaudi สถาปนิกอัจฉริยะ” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน. 15 สิงหาคม 2545.
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. Guggenheim Museum, Bilbao and New York City. วารสารราชบัณฑิตยสถาน 32 (กรกฎาคม-กันยายน 2550): 636-643.
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. จิตสำนึกรากฐานในการปฏิบัติวิชาชีพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. แนวคิดทางสถาปัตยกรรมของหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร วารสารราชบัณฑิตยสถาน 31 (กรกฎาคม-กันยายน 2549): 785-790.
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2535. โดย ผุสดี ทิพทัส และ ชัยบูรณ์ ศิริชนะวัฒน์
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร วารสารราชบัณฑิตยสถาน 31 (เมษายน-มิถุนายน 2549): 415-429.
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: ขอบเขตของอิสรภาพในการออกแบบสถาปัตยกรรม, 2549. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: ความสำคัญของคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ในงานสถาปัตยกรรม, 2543. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: แนวทางการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมศิลป์ของไทย, 2544. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และเทคโนโลยีในงานสถาปัตยกรรม, 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: สถาปัตยกรรมของวัฒนธรรม สภาวะแวดล้อม และวิถีชีวิต, 2540. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน: สวรรค์สถาปัตยกรรม, 2547. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กฤษกร จุลาสัย. ประธานกรรมการบริษัท จุลาสัย จำกัด. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สมาคมศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาปัตยกรรมและงานออกแบบในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ : พลัส เพรส, 2551. เดชา บุญค้ำ. ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภูมิสถาปัตยกรรม) พ.ศ. 2549. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555.

นิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด. สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2555 บุญเรือง จันทร์ประภาพ. รองประธานกรรมการ บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2555.

ประทีป มาลากุล, ม.ล. ประวัติสถาปัตยกรรมสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ผู้สดี ทิพทัส. สถาปนิกสยาม เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.

ผู้สดี ทิพทัส. สถาปนิกสยาม เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.

พรชัย เลหาหชัย. รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2555.

รังสรรค์ ต่อสุวรรณ. ประธานกรรมการบริษัท รังสรรค์แอนด์พรวิษณุส์สถาปัตย์ จำกัด. สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555.

วัชรินทร์ นิมบุญจาซ. ประธานกรรมการ บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2555.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงาน

สถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และ อนาคต. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536

สถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคม. แบบเสนอประวัติ และผลงานสถาปัตยกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ ของ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.

สุชาดา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555.

สุภวัฒน์ สุทวิทรัพย์. ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด. สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2555.

สุภวัฒน์ สุทวิทรัพย์. ผู้ช่วยประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555.

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา และ ตริทศยुทธ เทวกุล, ม.ล. Directions in Thai Architecture. วารสาร
ภาษา. (มกราคม-ธันวาคม 2515): 32-55.

แสงอรุณ, ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. สองทศวรรษงานออกแบบอาคารประเทศไทย 2511-2532. 2532.
อิทธิเทพสรรค์ กฤดากร, ม.จ. เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยาม,
2539.

ภาษาอังกฤษ

Arunvongse, K. Architectural Challenges in Highrise Building. Bangkok. (unpublished
Manuscripted)

Arunvongse, K. The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture. Bangkok,
1963. (unpublished Manuscripted)

Ching, F.D.K. Architecture: Form, Space and Order. 3rd ed. Hoboken, NJ.: John Wiley &
Sons, 2007.

Curtis, W.J.R. Modern architecture since 1900. 3rd ed. Oxford: Phaidon Press, 2000.

Frampton, K. Modern Architecture 1851 – 1945. Japan: A.D.A. EDITA Tokyo, 1987.

Frampton, K. Modern Architecture : A Critical History. 4th ed. Singapore: Thames &
Hudson, 2007.

Gössel, P., and Leuthäuser, G. Architecture in the twentieth century. Hong Kong:
Taschen, 2005

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล นาย อรรถนิติ กุศลรัมย์พิสิริ
 เกิด 25 กันยายน 2531
 ที่อยู่ 301/15 ซอยทวีวัฒนา 25 แยก 24-2 ถนนทวีวัฒนา
 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170
 โทร/อีเมล 086-789-2171/bomber_b@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2537-2542 โรงเรียนเอกตรุณ
 พ.ศ. 2543-2548 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 พ.ศ. 2549-2553 สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับ 2)
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 พ.ศ. 2554 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ก

รายชื่อสถาปนิกอาวุโสที่เคยร่วมงานกับ
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

รายชื่อผู้ร่วมงานแสดงความยินดีกับ

ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัชสรรค์ ต่อสุวรรณ
3. ศาสตราจารย์ ดร. วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร
4. คุณวราวุธ เตมีเยบุตร
5. คุณนพพร ภูเจริญ
6. คุณมติ ตั้งพานิช
7. คุณนิพัทธ์ ชี้อตรง
8. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ผุสดี ทิพพัส
9. คุณเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง
10. คุณวัชรินทร์ นิมบุญจาช
11. คุณกฤษกร จุลาสัย
12. พล.อ.ต. เทอดศักดิ์ สุจริตธรรม
13. คุณยงยุทธ ณ นคร
14. คุณโดน สุริยะพรหมชัย
15. คุณยงสฤษดิ์ จารุบุรณะ
16. คุณสุชาติ รื่นเรือง
17. คุณวิโรจน์ ชีวะประภาพันธ์
18. คุณธง หงส์ลดารมย์
19. คุณบุญยั้ง จุลเกียรติ
20. พล.ร.อ. ธนิต กิตติอำพน
21. คุณสรวิชัย เกษสุวรรณ

22. คุณบุญเรือง จันทร์ประภาพ
23. คุณพงษ์พร สุดบรรทัด
24. คุณจินดา สืบพันธวงศ์
25. คุณประสาทพร ช่วยศิริ
26. คุณสมชาย เดียตระกูล
27. คุณฤชา รัชชนันท์
28. คุณรัชดา จันทวิริยะวิทย์
29. คุณอังคณา Bode (พัฒนเศรษฐพงษ์)
30. คุณวิบูลย์ เดชาติวัฒนา
31. คุณพงษ์เดชา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา
32. คุณธีรยุทธ หงษ์สวัสดิ์
33. คุณนิเวศน์ วะสีนนท์
34. คุณบัณฑิต ประดับสุข
35. คุณภากร วน์ปติกุล
36. คุณวิศิษฐ์ เตชะเกษม
37. คุณนิพิฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล นาย อรรถนิติ กุศลรัมย์พิสิริ
 เกิด 25 กันยายน 2531
 ที่อยู่ 301/15 ซอยทวีวัฒนา 25 แยก 24-2 ถนนทวีวัฒนา
 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170
 โทร/อีเมล 086-789-2171/bomber_b@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2537-2542 โรงเรียนเอกตรุณ
 พ.ศ. 2543-2548 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 พ.ศ. 2549-2553 สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับ 2)
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 พ.ศ. 2554 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย